ARGEȘ 500

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 2 (500) ■ Februarie 2024 ■ 5 lei ■

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești, Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

DĂNUȚ COSTEA - Exercițiu ludic (detaliu)

Jean Dumitrașcu

Revista de cultură ARGEŞ - 500

Revista şi-a propus, indiferent de cine a condus-o, cu formulări turnate în tiparul ideologico-literar al momentului, să fie locul de dezbatere amplă şi pasionată a tuturor realizărilor şi direcţiilor ce s-au manifestat în viaţa socială, ştiinţă, literatură şi artă românească şi universală, printr-o reflectare artistică bogată şi printr-o mare varietate stilistică.

Cu acest număr, revista de cultură ARGEŞ atinge borna de 500 de apariţii, de la fondarea sa, în iunie 1966, şi până la noua serie, din octombrie 2001, majoritatea numerelor fiind apărute din 2001 încoace. Şi asta pentru că, între 1974-1982, revista a apărut trimestrial, ca supliment al ziarului „Secera şi ciocanul". Tot ca supliment, dar al revistei CALENDE, a apărut, o vreme, după 1991.

Despre ARGEŞ, ca unul implicat în reînfiinţarea revistei şi fost conducător al ei, nu pot scrie decât cu drag, respect şi recunoştinţă faţă de înaintaşi şi faţă de cei de acum, care şi-au asumat conducerea revistei. Pentru istoria literară (întrucât revista ARGEŞ este parte integrantă a literaturii române, depăşind, de la bun început, graniţele judeţului de obârşie), este momentul de a aminti toate „seriile" de până acum.

Astfel, revista a fost condusă de romancierul Mihail Diaconescu (iunie 1966 – octombrie 1969), de Ion Popovici (noiembrie – decembrie 1969), de Gheorghe Tomozei (ianuarie 1970-decembrie 1973), de Sergiu I. Nicolaescu (ianuarie 1974 – decembrie 1989), de Nicolae Oprea (ianuarie – decembrie 1990), de Călin Vlasie (ianuarie 1991-decembrie 1993), de Mihail Diaconescu (octombrie 2001 – septembrie 2003), de Jean Dumitraşcu (octombrie 2003 – august 2009; ianuarie 2010 – august 2010), de Dumitru Augustin Doman (2009/2010 – septembrie 2020), fulgurant, un număr, de Dumitru Ungureanu, şi, în fine, din octombrie 2020, de Leonid Dragomir.

Fiecare redactor-şef a căutat să imprime o anumită direcţie revistei, după propriile convingeri literare şi estetice, singurele constante fiind găsirea unui echilibru optim între valorificarea forţelor literare locale şi a valorilor naţionale şi, totodată, atragerea printre colaboratori a vârfurilor literaturii române. Singurul redactor-şef care s-a abătut de la acest echilibru, în detrimentul forţelor locale, a fost Gheorghe Tomozei, acesta preferând să aloce spaţiu maxim personalităţilor naţionale, fapt pentru care a plătit cu funcţia.

De-a lungul timpului, revista a acordat premiile anuale ale publicaţiei şi a editat şi un număr de suplimente – „Bilete de papagal" (ultima serie), „Biblioteca Argeş", „Literatorul", „Almanah Argeş", „Poesis", „Anticipaţia", „Generaţia 80" etc., consacrate creaţiei literare, îndeosebi poeziei, dar şi scrierilor în proză. Mai nou, editează „Cărţile revistei ARGEŞ", cuprinzând antologii de texte (de autor) apărute în paginile revistei.

Revista şi-a propus, indiferent de cine a condus-o, cu formulări turnate în tiparul ideologico-literar al momentului, să fie locul de dezbatere amplă şi pasionată a tuturor realizărilor şi direcţiilor ce s-au manifestat în viaţa socială, ştiinţă, literatură şi artă românească şi universală, printr-o reflectare artistică bogată şi printr-o mare varietate stilistică.

O atenţie deosebită a fost (şi este) acordată personalităţilor locale din domeniul ştiinţei şi culturii, integrării lor în contextul general românesc, valorilor ce sunt continuatoare ale tradiţiilor populare, istorice şi culturale ale zonei (seriile Mihail Diaconescu şi Sergiu I. Nicolaescu) ori ale prezentului (seriile Nicolae Oprea, Jean Dumitraşcu, Dumitru Augustin Doman, Leonid Dragomir). Revista s-a axat şi se axează îndeosebi pe informaţii de actualitate, publicând numeroase pagini de literatură, cronică, critică şi istorie literară, traduceri şi scrieri inedite de un vădit interes literar (ineditul fiind condiţie obligatorie permanentă).

Revista ARGEŞ a publicat şi publică scrieri ale unor autori de prestigiu, dar a încurajat şi încurajează şi creaţia tinerilor poeţi şi prozatori, cărora le consacră spaţiu, condiţia de bază fiind valoarea intrinsecă.

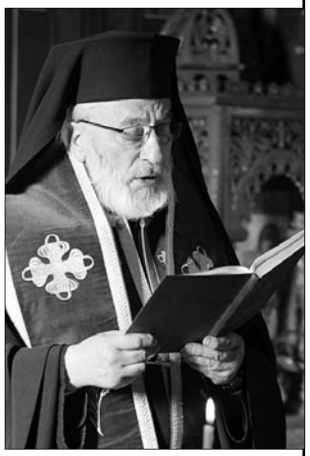
Este imposibil de a rezuma, în acest spaţiu, o istorie aşa de lungă şi de a menţiona, fie şi extrem de selectiv, numele sutelor de colaboratori de prim-plan ai literaturii române care au adus prestigiu revistei. Pentru a nu nedreptăţi pe cineva, nu vom face acest lucru.

La ceas aniversar, un gând bun pentru cei care trudesc la realizarea revistei, pentru cei care sprijină apariţia sa, ca şi pentru cei care o girează. La multe alte sute şi mii de apariţii, dragă revista ARGEŞ!

actualitate

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Viețuirea în ordine morală

Noi, românii, suntem bucuria apostoliei Sfântului Andrei, trimis de Dumnezeu ca să ne ajute a merge drept pe drumul care duce întru Împărăția cerurilor.

Pe cât este de preţios să ne naştem şi să trăim, pe atât este de important să viețuim în ordine morală şi să aducem rod bogat.

Dacă n-am fi din Dumnezeu, Sfânta Treime n-ar fi trimis pe Iisus, aici, la noi, pe pământ, să ne ajute să mergem pe Calea cea dreaptă, întru Adevăr, spre Viața cea veșnică! Este bine să știm acest lucru! Să-I mulțumim Domnului pentru aceasta în fiecare zi!

Așadar, desprinderea de pe acest pământ, adică plecarea noastră în Țara de peste veac, este o trecere într-o nouă ipostază de supraființare. Avem, prin urmare: venirea din ființă, adică din Dumnezeu și părinții noștri, ființarea, în spațiul și timpul rânduit de Dumnezeu și supraființarea, noua stare în dinamica ascendentă a lui Dumnezeu.

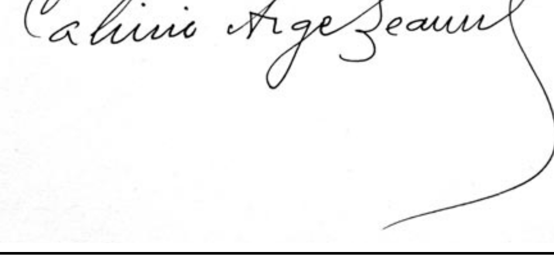
Rămâne pentru noi o mare mângâiere, acum și de-a pururi, să știm că Iisus Hristos este Domnul Dumnezeu, venit aici, pe pământ, pentru a ne da, pentru totdeauna, asigurarea că nu suntem singuri și nu ne aflăm în primejdia de a orbecăi întru neștiință și întru nevederea lui Dumnezeu.

Când ne cârpim existența, când ne batem joc unii de alții, e vai de noi! Când uităm de unde venim și de menirea noastră, când nu ne trezim din ignoranță și lenevie duhovnicească, putem fi ca orice dihanie, mai mică sau mai mare, existând haotic și în oarbă primejdie, dar nu suntem oameni.

Rânduiala lui Dumnezeu este perfectă! Ne culege de pe pământ atunci când ne-am copt, adică după ce am adus roadă bună, că nu am venit aici doar să mâncăm, să bem și să dormim. Aici e locul și timpul pregătirii pentru a ne prezenta în fața Dumnezeului Iubirii. Să nu pierdem prilejul.

Dumnezeu nu tună și nici nu fulgeră cu glasul Său ca să sperie cetele îngerești și pe sfinții din ceruri. A ne imagina că Dumnezeu răcnește asemeni unora dintre noi, înfuriați în netrebniciile noastre, este o gravă batjocură, o blasfemie de neiertat.

Oricum ar fi, noi tot suntem în Duhul Sfânt, fie că înțelegem și vrem aceasta, fie că nu putem sau nu vrem. Atâta timp cât se nasc prunci pe pământ, răsare și rodește lanul de grâu întru prescură de slujbă și întru pâinea noastră cea de toate zilele, iar florile zâmbesc în culoare și parfum de care se îmbată ciocârliile străbătând văzduhul plin de soare, Duhul Sfânt este la noi în casă! Să nu vă temeți!

Gheorghe Grigurcu

„Când e un cer sumbru”

■ Să fie totuşi poezia o formă de rugăciune? Să fi avut dreptate Berdiaev? O situaţie ce-mi aminteşte din nou o imagine a lui Anatole France, cea cu prestidigitatorul care desfăşoară în faţa unei icoane jocul său de cuţite.

■ Scriptorul se cuvine a răspunde cel dintâi îndemnului carpe diem, întrucât, graţie inspiraţiei, clipa sa privilegiată se sacrifică încastrându-se în materia textului aidoma fiinţei vii într-un zid, spre a-i asigura durata.

■ Scriptor. Resemnează-te. Stările cele mai profunde sunt nu o dată analfabete.

■ „Posibilitatea de a alege liber harul lui Dumnezeu (...) n-a existat până ce Hristos n-a revelat acest har tuturor oamenilor prin răstimpul istoric petrecut de el pe pământ. Cu toate că libertatea de alegere îl scoate pe individ din lume şi îi rupe legăturile sociale fundamentale cu omenirea, egalitatea tuturor oamenilor, odată statornicită, nu mai poate fi anulată. În acest proces, egalitatea capătă un nou înţeles – iubirea de aproapele” (Hannah Arendt).

■ Senectutea aidoma unui scris tot mai ezitant, cu litere şi cuvinte omise, tot mai indescifrabil. Vârsta într-una din oglinzile sale cele mai fidele.

■ O mare, continuă izolare induce pustiul lumii în fiinţa ta şi totodată fiinţa îşi proiectează pustiul propriu asupra lumii, de unde acesta revine tot mai apăsător asupra fiinţei. O nefastă potenţare reciprocă.

■ Anual mor pe plan mondial peste 8 milioane de oameni din cauza tutunului.

■ Un text polemic se cuvine realizat într-o stare de calm, întrucât surescitarea poate tulbura expresia decidentă în cazul de faţă. O replică reţinută e îndeobşte mai convingătoare în pagină decât una impacientă, colerică.

■ A.E.: „Cine a spus că tăcerea zeilor îngăduie vocea oamenilor?”

■ „Cea mai severă critică la adresa propriei opere: «Dacă ar fi scris-o altul, ar fi fost bună»” (Ernst Jünger).

■ Candoarea unui gust, situarea etică a unei opinii.

■ Prietenia: un har. Amiciţia: o convenţie.

■ În egală măsură oboseala te poate îndepărta de autentic ca şi de fals, astfel încât în percepţia acestora apare curent un amalgam al lor.

■ „Pentru un observator din exterior, declinul curajului este, poate, caracteristica cea mai puternică a Apusului. Lumea occidentală şi-a pierdut curajul civic, atât în ansamblu, cât mai cu seamă în fiecare ţară, în fiecare guvern şi, desigur, în Organizaţia Naţiunilor Unite. (...) Acest declin al curajului, care, pe ici-pe colo, merge până la pierderea oricărei urme de bărbăţie, este subliniat cu o ironie aparte de cazurile politicienilor şi/sau intelectualilor cuprinşi de un acces subit de vitejie şi de intransigenţă, în faţa guvernelor slabe, a ţărilor slabe pe care nu le susţine nimeni sau ale mişcărilor condamnate de toţi şi incapabile de orice ripostă. În schimb, limbile li se usucă şi mâinile le înţepenesc atunci când se află în faţa guvernelor puternice, a forţelor ameninţătoare, în faţa agresorilor şi Internaţionalei terorii” (Alexandr Soljeniţîn).

■ Sceptic faţă de propriile sale erori. Faptul că nu le admite semnificaţia cuvenită generează altele.

■ Trecutul te remontează în amintire datorită celor două condiţii ale acesteia: certitudinea şi fantasma. Fantasma e cea care girează certitudinea, nu invers.

■ „După spiritul de discernământ, cele mai grele lucruri de găsit pe lume sunt diamantele şi perlele” (La Bruyère).

■ Din imprevizibilul vieţii. Un moment dezagreabil ecranând un alt moment dezagreabil, un moment de satisfacţie ecranând un alt moment de satisfacţie.

■ Duioşie. Vizitând-o pe d-na Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, în toamna 1954, când eram pentru doar un trimestru ditamai student al Şcolii de literatură, aceasta mi-a arătat masca mortuară a marelui critic, nu fără a-mi atrage atenţia: „uite, s-au păstrat într-însa câteva fire din genele sale”.

■ „Situaţiile precum: că sunt întotdeauna în situaţii, că nu pot trăi fără luptă şi fără suferinţă, că în mod fatal sunt supus vinovăţiei, că trebuie să mor – le numesc situaţii-limită. Ele nu se schimbă decât sub aspectul manifestării; aplicate la existenţa noastră, posedă o finalitate. Nu putem oferi o privire de ansamblu asupra lor; închise în limitele existenţei noastre, nu vedem nimic dincolo de ele. Sunt precum un zid de care ne lovim, eşuând. Nu le putem schimba, ci doar clarifica” (Jaspers).

■ Senectute. Tinereţea pâlpâind încă într-însa cum lumina unei candele.

■ Nuanţa etimologică imperativă a conceptului criză (gr. krisis: decizie, hotărâre).

■ Puritatea dureroasă pe care ţi-o poate produce o greşeală pe care ţi-o asumi din toată inima. Metanoia ca o restituire a fiinţei sieşi.

■ Când e un cer sumbru, ţi se pare mai frig decât indică termometrul. Când citeşti pe un fond de zgomote, textul ţi se pare confuz, iritant.

■ „Un articol din numărul pe dec./ian. al publicaţiei Revue des Deux Mondes, sub semnătura lui Thiery Le Rolland, ne informează că Ştefan Zweig (1881-1942), autorul austriac al unei vaste opere literare, plină de romane, nuvele, piese de teatru, librete de operă şi nenumărate biografii, a fost unul dintre cei mai mari colecţionari din istoria modernă de autografe şi de manuscrise ale celor mai mari scriitori, poeţi, muzicieni. Pentru el «această colecţie era o adevărată raţiune de a trăi, asemenea unui diamant brut, unei opere de artă». Reuşita vieţii sale ar fi fost, în plus, că aceste autografe, repertoriate cu grijă, să-i supravieţuiască. (...) Comentatorul remarcă: «Marele vis al lui Zweig ar fi fost să stea în umbra marilor artişti, pentru a putea observa trecerea de la nimic la ceva a lui Balzac, Beethoven sau Mozart»” (România literară, 2022).

■ A.E.: „Visul, chiar dacă e aparent lilial, vaporos, certifică relaţia cu realul pe latura sa dramatică”.

■ A.E.: „Odată însuşită, voluptatea limbajului porno produce o dependenţă aidoma unui drog. Eventualul sevraj are un efect rarisim. Cei în cauză, un soi de drogaţi pe viaţă.

■ Senectute. Se apropie un tsunami devastator şi X se plânge de o înţepătură de ţânţar. Inconştienţă sau curaj exemplar?

■ „În mica-i poşetă duce lumea întreagă” (dintr-un film).

■ Realul devenit ireal cu toate că îşi conservă condiţia, iată miracolul artei.

■ „Omului îi este refuzată de către natură orice înveşmântare, pene, blană, solzi, orice lux în cele din urmă. Acest lux în care animalul fericit, doar datorită lui, se arată asimilat cosmosului, cosmos el însuşi, iar omul nu-l poate suporta, deposedat cum este de această prezenţă cosmică. Şi inspiră teroare el, omul, şi o suferă şi ar suferi-o doar pentru că o inspiră. Întrucât fiinţa este despărţită astfel de un gol de toate celelalte fiinţe, plante şi animale, care doar prin simplul fapt că s-au născut răspund chemării soarelui, strălucirii lumii, aurorei şi asfinţitului” (Maria Zambrano).

■ Scriptor. Încearcă a se ascunde de existenţă. Uneori izbuteşte, alteori ba.

■ Senectute. Nu doar memoria devine anteretrogradă, ci adesea şi iubirea.

■ Poezia e propria sa busolă. Oricare alta e neavenită.

■ „Ieri mi-am scuturat praful Americii de pe tălpi, cu inima uşoară şi capul ca după o mahmureală, căci Y.-ii m-au primit cu o şampanie minunată... Cu abstinenţa am ajuns acum – în ceea ce priveşte principiile – pe un teren foarte şubred, aşa că onoarea mă obligă să ies din asociaţiile mele. Mărturisesc că sunt un adevărat păcătos şi sper că voi putea astfel să rezist fără emoţie pe viitor la vederea unui pahar cu vin, şi anume a unuia nebăut. Aşa-i întotdeauna, numai fructul oprit te atrage. Cred că n-ar trebui să-mi interzic prea multe...” (C. G. Jung).

■ Scriptor. Naivitatea? Iniţial o slăbiciune, ulterior un rafinament.

■ Dacă într-o localitate favorită a trecutului tău ai parte în prezent de o neplăcere, aceasta riscă a produce efecte retrospective. Întreaga boltă a amintirii se înnegurează ca într-o zi ploioasă. Amintirea poate transfigura realul, realul poate altera amintirea.

■ Să fie moartea cum vărsarea unui râu în altul?

■ Răbdarea, expresie a unei inteligenţe instictive a supravieţuirii, pe care o putem constata nu o dată şi la animalele evoluate. Virtute cu biologică sorginte.

■ „Într-o lume perfectă am putea schimba o femeie de patruzeci de ani pe două de douăzeci” (Roland Jaccard).

■ Un inferior cu defecte de caracter lansându-se în vituperarea defectelor de caracter ale unui superior, faţă de care s-ar cuveni să aibă gratitudine, chiar dacă poate fi într-o anume proporţie confirmat, se demască el însuşi. Opinia publică are ca natural punct de reper persoana sa. Nu fără tristeţe, pot da ca exemplu evoluţia relaţiei Adrian Marino-G. Călinescu.

■ „Ziua Sfântului Valentin se sărbătoreşte şi în Japonia, doar că acolo se obişnuieşte ca femeile să fie cele care le oferă, la 14 februarie, bărbaţilor o mică atenţie. Cadoul nu constă însă în flori, parfumuri, bijuterii şi altele asemenea, ci în... ciocolată. Iar tipul de ciocolată oferit arată dacă în spatele gestului se ascund intenţii romantice sau doar sentimente de apreciere, respect sau prietenie. În primul caz este oferită aşa-numita «Honmei choco» («Ciocolata sentimentelor adevărate»), care este de calitate superioară şi, implicit, mai scumpă, iar uneori e făcută în casă chiar de doamna sau domnişoara îndrăgostită. Amicii, colegii de serviciu sau membrii familiei se aleg, în schimb, cu «giri-choco», o ciocolată mai ieftină. «Giri» înseamnă obligaţie, iar femeile o oferă, adesea, din politeţe” (Formula As, 2023).

■ O amintire foarte veche asemenea unui totem.

■ Demobilizat tocmai pentru că te poţi mobiliza. Blazat tocmai prin faptul că poţi face cu uşurinţă anumite lucruri.

■ Între superiori şi inferiori X se simte precum un elev care ar avea în faţă pagina unui caiet pentru exerciţii de aritmetică.

■ Suficienţa, de regulă o reacţie a insuficienţei de sine, ca simţământ subsidiar ascuns cu grijă.

■ A.E.: „Dezavantaj. A fi pe prima linie înseamnă a nu putea fi şi pe a doua”.

■ „Mai e cu putinţă libertatea azi? Se spune că pentru creştini e mereu cu putinţă să-l aleagă pe Cristos sau să se spună, pe urmele lui Kant, că, alegând liber, indiferent de anumite cauze străine, omul stă sub legea morală. Desigur, omul, ca idee, poate face acest lucru, dar nu şi omul concret. Nu e ca şi cum nu ar exista, de fapt, decât asta: de o parte binele sau răul şi de alta omul. Nu există din capul locului, în mod clar, nici obiectele între care trebuie să se aleagă, nici subiectul, omul care trebuie să aleagă (...) Nimeni nu ştie cine vede aici, cine percepe şi cine e văzut, perceput. În oraşul mare oamenii se mişcă pe străzi nu asemenea a ceva ce se mişcă activ, ci a ceva ce e dus prin el de o maşină uriaşă, de maşina-oraş, pentru a fi prelucrat undeva” (Max Picard).

■ Nimbul pe care satisfacţiile minore nu ezită a-l acorda nu o dată, în generozitatea lor, unor satisfacţii majore.

■ Întunericul: o poartă care se deschide uneori spre a-ţi îngădui intrarea în vis.

■ Ai scăpat de o povară, dar altele, complezente, se grăbesc a nu-i lăsa locul liber. Solidaritatea exemplară a poverilor noastre.

■ „«Monologul interior» (Joyce) este ca şi cinematograful: încercarea de a face perceptibil aceea ce imaginaţia vizuală, şi acum mentală, ştiu mai bine. Un prea mult care sărăceşte lucrurile. Cinematograful vrea să arate ochiului exterior ce vede ochiul interior! «Monologul interior» vrea să pună în rostire ce nu este în rost, rostuit!” (Noica).

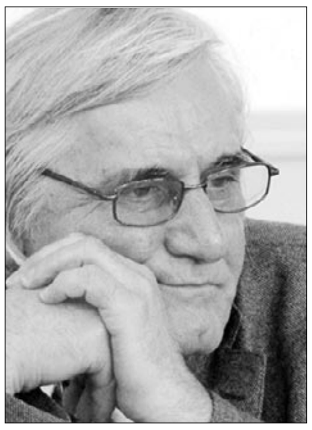
■ Deosebirea dintre un prieten şi un amic similară cu cea dintre un elev premiant şi altul care obţine doar o notă de trecere.

■ Poetă. Versul său aidoma unui ciorap întins pe un picior frumos de femeie.

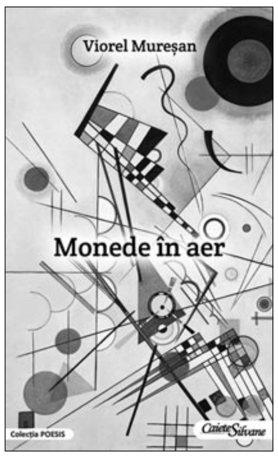
Trecutul te remontează în amintire datorită celor două condiţii ale acesteia: certitudinea şi fantasma. Fantasma e cea care girează certitudinea, nu invers.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Viziunea poetică înclinată spre percepţia fantastică a universului se întemeiază în versurile lui Viorel Mureşan pe contopirea realului cu supra-realul, în spirit urmuzian. Se conturează, astfel, imagini plastice de factură antropomorfă, pe fondul confuziei premeditate dintre abstract şi concret.

cronici

Cronica literară

Poet şi cronicar literar

În momentul aniversar al anului trecut, poetul ardelean Viorel Mureşan şi-a onorat intrarea în familia septuagenarilor cu două volume simultane, de poezie şi critică literară: *Monede în aer* şi *Poarta de fildeş* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2023). El s-a format în climatul revistei *Echinox* din studenţie, sub îndrumarea lui Marian Papahagi, fiind coleg de redacţie, printre alţii, cu Emil Hurezeanu, Traian Ştef, Octavian Soviany, Ion Urcan şi actualul preşedinte al Academiei Române Ioan-Aurel Pop, din promoţia care a absolvit Universitatea clujeană în 1979. A debutat editorial în deceniul de explozie optzecistă cu *Scrisori din muzeul pendulelor* (1982), la Editura Albatros, care încuraja debuturile în epocă, volum urmat la aproape un deceniu distanţă de *Biblioteca de os* (Ed. Dacia, 1991). Din anul 2000, când publică în colaborare cu Traian Ştef micro-monografia *Leonid Dimov*, poetul echinoxist se manifestă laborios şi în ipostaza criticului literar, distingându-se, mai cu seamă, prin seria de volume *Colecţia de călimări*, reunind cronicile literare publicate în reviste de-a lungul anilor 2011-2018, comentând îndeobşte opera congenerilor.

Poet situat într-o categorie atipică faţă de lirica echinoxistă de la începuturile revistei (Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea, Horea Bădescu), Viorel Mureşan este greu de încadrat într-una din direcţiile tematice şi stilistice specifice generaţiei optzeciste. În *Istoria tragică şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, criticul echinoxist Radu G. Ţeposu îl plasa, aproximativ, în grupul „Poeţilor gnomici şi ezoterici", adăugând „Manieriştii". Iar Ion Pop, primul director al revistei, remarcă în profilul poetului, din volumul *„Echinox". Vocile poeziei*, „fantezia complicată de factură manieristă", „speculând elemente de contrast spectaculoase". Cartea de poezie recentă, *Monede în aer*, ilustrează asemenea trăsături, plus altele definitorii, în trei capitole distincte: *Respiraţie sub apă*, *Avuţii plutitoare* şi *Arhiva păianjenului*. Titlul grupajului actual îl aliniază formal pe coordonatele celorlalte volume intitulate cu expresii contrastive – în spirit post-avangardist -, care marchează evoluţia poetului: *Biblioteca de os*, *Pietrele nimicului*, *Ramele Nordului*, *Ceremonia ruinelor*, *Buchetul de platină*, *Soare tăiat cu o foarfecă*, *Rafturi de linişte* ş.a. O artă poetică în acest sens este configurată în poemul chiar aşa denumit *În poem*: „cuvinte şi fraze/ spuse cu limba crestată a castanilor // odată ajunşi sub rafalele vântului/ păream nemuritori/ fiindcă mergeam şi nu vorbeam nimic despre moarte// înşiraţi cum eram în poem/ ca într-o seară de toamnă pe un peron/ cu luminile stinse// numai târziu ne-am putut dumiri/ că în văzduh erau paturi/ iar în ele se năştea cineva/ şi murea cineva// pe când Dumnezeu scotea din cuptor luna".

Viziunea poetică înclinată spre percepţia fantastică a universului se întemeiază în versurile lui Viorel Mureşan pe contopirea realului cu supra-realul, în spirit urmuzian. Se conturează, astfel, imagini plastice de factură antropomorfă, pe fondul confuziei premeditate dintre abstract şi concret. Precum în *O rostogolire de stânci* („observ că în locul frunzei smulse de vânt/ rămâne o gâscă albă pe cer// din ea cad ouă/ precum o rostogolire de stânci") sau în *Herghelia*: „câţiva cai citesc crucile de pe deal/ la fiecare număr scris pe lemn dau din cap/ tresar/ ba s-ar părea că şi râd/ ori nechează/ cu gâturile întinse/ împing un oblon/ şi undeva departe văd paradisul/ tapetat cu câmpii de ovăz" Eul poetic travestit în martor fantezist cu deprinderi ludice îşi stabileşte cu luciditate punctul de observaţie asupra vieţii cotidiene: „Eu sunt păianjenul pus să observe/ şi apoi să scrie cu aţă subţire// cum îşi schimbă strada numerele la case/ cum îşi înnoieşte pietrele în pavaj/ cum coboară în grabă o pantă spre centru/ cum trimite în lume mai multe rândunele/ şi plopul de lângă cişmea/ mai multe rânduri de frunze// cum într-o dimineaţă/ călare pe un nor/ dă târcoale ferestrei/ cu gând să se despartă de un locuitor/ al unei clădiri de pe partea ei stângă// atunci dacă ai întoarce capul spre mine/ ai simţi că înaintezi printr-un gheţar" (*Arhiva păianjenului*)

În prezentarea de pe coperta a IV-a, Ioan Moldovan distinge în lirica confratelui echinoxist conjugarea expresionismului cu „suprarealismul mereu substanţial-poetic al lui Gellu Naum". Este adevărat că poetul contemporan asimilează nonconformismul gândirii poetice din concepţia acestui lider al *Grupului suprarealist român* de la sfârşitul războiului şi alege să exploreze „partea cealaltă", nevăditul realităţii. Mai degrabă, însă, imaginarul suprarealist conturat de Viorel Mureşan derivă din concepţia lui Andre Breton, considerând *visul* ca „element esenţial de interpretare a vieţii". În *Poezie într-un parc*, poetul contemporan enunţă în acest sens: „nici nu ştiu cum aş face să mă pot întoarce iar/ într-un vis/ avut într-una din nopţile acestea"; şi în altă parte: „În fiecare dimineaţă grăbit să-mi transcriu ultimul vis". Din perspectivă onirică se prefigurează în versurile sale o lume paralelă, prin efecte animiste şi personificări, care se vădeşte „analogă lumii obişnuite", cum afirma Dumitru Ţepeneag în volumul .*Onirismul estetic*. Ilustrativ este, pe lângă multe altele, poemul *Un pescăruş verde zburând dintr-un nod de papirus*: „groparii scoteau cărămizi din sufletul mortului/ şi le treceau din mână în mână// odată ajunse la mine le duceam la ureche/ să aflu în care din ele/ şed încuiaţi prietenii mei/ cântând un cântec de beţie// unul tocmai ce aruncase cu bâta în vânt/ altul azvârlise un harpon/ şi aştepta să vadă monstrul/ ieşit din apă/ cum îl cuprindea dintr-o privire/ ca între pereţi de măcelărie/.../eu izgonesc din somnul lor cercuri/ prin care trece un pescăruş verde/ zburând dintr-un nod de papirus". În universul recreat sub auspicii onirice, totul devine posibil – ar fi deviza concretizată în asemenea poeme. Autorul *Monede*-lor *în aer*, discret în manifestările publice, este un nonconformist însingurat în cadrul generaţiei sale, detaşându-se de maniera congenerilor care mizează pe biografism sau textualism. Pentru el visul vieţii devine impuls creator în registrul unui imaginar non-metaforic ori fundamentat pe metafore încifrate.

Poetul cu deprinderi critice fundamentale adună din reviste în *Poarta de fildeş* cronicile publicate în anii din urmă (2017-2022), distribuite în două secţiuni popular intitulate: *D-ale poeţilor* şi *D-ale criticilor şi publiciştilor*, în ordinea alfabetică a autorilor. Mare parte din comentarii se referă la opera colegilor echinoxişti, începând cu Ion Pop: Dumitru Chioaru, Markó Béla, Ioan Moldovan, Mircea Petean, Traian Ştef, Ion Urcan, Olimpiu Nuşfelean (dintre poeţi); Al. Cistelecan, Dinu Flămând, Ion Mureşan şi subsemnatul (dintre critici şi eseişti). Spirit non-confesiv, cum se dovedeşte şi în poezie, Viorel Mureşan se referă o singură dată la *Echinoxul* formativ în cronica despre o carte a lui Markó Béla: „Ca echinoxist în anii '80, am simţit dramatica zbatere, ezitările, precum şi micile izbânzi ale unor tineri, în râvna lor de a da expresie poetică în trei limbi (română, maghiară, germană) câtorva trăiri proprii, în curs de limpezire atunci, ce se loveau însă de o stare socială tot mai încâlcită şi tot mai coercitivă (...) Mă gândesc cu deosebită nostalgie la o instituţie bună a unei lumi viciate, la revista «Echinox» de odinioară...". Nu lipsesc din tabloul sinoptic, conturat fragmentar, poeţi de prim-plan valoric ai generaţiei optzeciste din ţară, incluzând şi nouăzecişti, pe lângă Gheorghe Grigurcu şi Ion Pop: Gabriel Chifu, Marian Drăghici, Ioan T. Morar, George Vulturescu, Iustin Panţa, Robert Şerban ş.a.

Adoptând instrumentarul cronicarului literar, poetul cultivat în domeniu procedează metodic în lectura poeziei contemporane, integrând substanţa cărţilor comentate în opera autorului, stăpânind arta citatului ilustrativ şi încheind comentariul cu judecata de valoare. Evitând truismele, Viorel Mureşan desprinde prin analiza minuţioasă specificul creator din fiecare carte. Astfel, remarcă în poezia lui Gheorghe Grigurcu: „Credincios că magia limbajului poate decupa lumea în fragmente, Gheorghe Grigurcu adoptă *fragmentarismul* ca tehnică principală a poeziei sale. Un număr mare de poeme poartă titlul *Semn de carte*, ceea ce ţine de o poetică a fragmentării unui mare, unic tex, a Cărţii". Iar în cazul lui Ion Pop, se observă că pentru a reflecta realitatea vastă „combină tehnica diaristică cu una cinematografică, cea care e în măsură să dubleze evenimentul brut cu ecourile lui psihologice". „Constanta" poeziei lui Gabriel Chifu devine „Obsesia despărţirii de iubită, de lume, de un timp ipotetic ori iluzoriu, de peisajul natal". În lirica lui Marian Drăghici identifică şi nuanţează în comentariu densitatea de „arte poetice, texte programatice, metatexte". În poemele lui Ioan Moldovan subliniază *ştiinţa compoziţiei*: „Tehnicile intertextuale par cele mai prodigioase în discursul său însoţite fiind de ironie, de la parodie la disimulare şi autopersiflare." Într-o culegere poetică a lui Olimpiu Nuşfelean remarcă poemele din ultima parte a cărţii: „sunt meditaţii asupra morţii şi asupra deşertăciunii vieţii, scrise în structuri verbale secvenţiale care dau impresia de simultaneitate". În poezia lui George Vulturescu, focalizată tematic pe Nordul poetic, identifică accente lirice înnoitoare: „Cu un accent mai apăsat pe confesiune, poezia lui George Vulturescu a evoluat în timp şi pe o latură carnavalescă." Etc. Din capitolul despre critici şi eseişti, la fel de bine întemeiat analitic, reţin două exemple sugestive. Primul, despre poetul Ion Mureşan, din care reiese frazarea expresiv-impresionistă a cronicarului. Viorel Mureşan îşi exprimă opinia în frazare plastic-impresionistă, în acord cu natura poetică a subiectului: „*Cartea pierdută* este *Cartea de recitire* a lui Ion Mureşan. Asemenea înainte-mergătorului său, Nichita Stănescu, aflat pe un postament foarte înalt al poeziei, şi poetul de-acum se lasă împins de ispită să râcâie după rădăcinile îndepărtate ale arte cuvântului, de s-ar putea, chiar în patul ei germinativ. Dacă autorul *Necuvintelor* s-a sumes până la coate avizând literatura noastră veche şi premodernă pe şleaurile presărate cu sămânţa poeziei, cel de azi (al *Cărţii Alcool*) îi caută acesteia nestemata versatilă în lutul jilav al basmelor." Celălalt exemplu se referă la cartea lui Al. Cistelecan *Fete pierdute*: „Al. Cistelecan încă mai are cultul cărţii., care acum, sub ochii noştri, se şubrezeşte. El este ucenicul lui Montaigne şi, asemenea dascălului său, vede în lectură o formă de fericire. Şi este un cititor care îmbogăţeşte cartea." Atitudinea receptivă a pasionatului „cititor de poezie" - cum se califică Viorel Mureşan în argumentul cărţii *Din biblioteca lui Don Quijote* - din *Poarta de fildeş* pare să coincidă cu a înaintaşului echinoxist.

Octavian Soviany

Micuța marchiză *(fragment de roman)*

- Povestea asta - îşi începu el istorisirea - a circulat prin toate saloanele Parisului în ultimii ani ai Restauraţiei şi în cele din urmă, cu ajutorul unui preot în vârstă, a ajuns şi la urechile unui sărman provincial ca mine. Aţi auzit vorbindu-se vreodată despre micuţa marchiză d'O...?

- Nu. Niciodată.

- Se vede că oamenii de lume au o memorie scurtă.

- Eu nu sunt un om de lume. Şi n-am fost niciodată la curent cu bârfele din saloane, pe care de altfel, nici nu obişnuiesc să le frecventez.

- Bine faceţi. Acolo e amfitrion diavolul. Dar - ca să revin la povestea mea - cine n-o cunoştea acum cincizeci de ani pe marchiza d'O..., care era una dintre florile cele mai încântătoare ale foburgului Saint-Germain? Cu pielea ei, ce putea să rivalizeze ca albeaţă şi strălucire cu marmura de Carrara, cu minunatul ei păr blond, pe care obişnuia să şi-l poarte simplu, dispreţuind coafurile pretenţioase care erau la modă pe vremea aceea, cu ochii ei mari şi cenuşii, care uneori băteau în albastru, altădată în violet, cu rochiile ei albe (căci obişnuia să se îmbrace întotdeauna în alb) care îi lăsau la vedere braţele rotunde şi umerii delicaţi, marchiza semăna cu un înger, dar numai pe dinafară. Nu că ar fi ascuns cine ştie ce vicii neobişnuite sau cine ştie ce păcate înspăimântătoare; nu, domnule, nu era nici mai bună nici rea decât celelalte doamne din lumea bună: adică era lipsită de judecată, senzuală şi pătimaşă, şi - ca toate caracterele slabe - neputincioasă în faţa ispitelor. Nu lipsea, desigur, niciodată de la liturghie, se spovedea regulat, mărturisindu-i duhovnicului ce şi cât socotea ea de cuviinţă, iar virtutea ei n-a fost pusă multă vreme la îndoială. Deşi trăise înainte de a se căsători cu bătrânul marchiz d'O... într-un oraş din provincie căruia o să-i trec numele sub tăcere, nu avea niciuna dintre stângăciile unei provinciale şi a reuşit să cucerească repede Parisul monden.

Această făptură fermecătoare era fiica unui conte, a cărui familie fusese înnobilată încă de pe vremea primilor capeţieni, dar îşi risipise mai toate bunurile agonisite odinioară. Pentru a-şi putea păstra echipajul impunător - căci nu s-ar fi urcat niciodată într-o trăsură de piaţă - tatăl ei era silit să facă economii drastice: ţinea doar o femeie bună la toate, care era în acelaşi timp slujnică, bucătăreasă şi cameristă şi un lacheu ce se pricepea destul de bine la cai şi nu-i era prea greu să facă, cu stomacul mai mult gol, dar îmbrăcat într-o livrea strălucitoare, la nevoie pe vizitiul.

E de la sine înţeles că, de cum începuse să iasă în lume, domnişoara Héloyse a avut o mulţime de curtezani; nu-l descuraja pe niciunul, dar nici nu le dădea speranţe prea mari, şi primea curtea tuturor cu acelaşi zâmbet îngăduitor. Mulţi dintre aceşti tineri erau cu siguranţă încântători; singurul lor defect era acela că aparţineau aceleiaşi nobilimi de provincie aproape ruinate şi nu erau cu nimic mai bogaţi decât tatăl lui Héloyse. Or, fata socotea că ar merita ceva mai mult, i-a purtat cu vorba - bine sfătuită şi de tatăl ei - pe cei doi sau trei tineri mai îndrăzneţi care cutezaseră să o ceară în căsătorie şi a început să-şi aştepte norocul, un noroc care avea să ia pentru ea chipul marchizului d'O...

E adevărat că acesta se trăgea dintr-o familie de bancheri înnobilată doar de vreun secol, e adevărat că era bătrân şi că ducea - vorbele umblă în provincie - o viaţă dezordonată, dar era putred de bogat - o calitate care se bucură de multă preţuire în ochii femeilor.

Marchizul - ce trăia la Paris şi ajunsese unul dintre apropiaţii lui Carol al X-lea - avea o pădure în apropierea oraşului în care locuia Héloyse şi obişnuia să organizeze acolo partide de vânătoare, la care erau invitate toate notabilităţile ţinutului. Cum puteau să lipsească tocmai tânăra noastră şi tatăl ei? Ce s-a întâmplat la acea vânătoare nu se ştie prea bine, cert este că peste doar câteva zile marchizul - tocmai rămas văduv pentru a treia oară - a cerut mâna lui Héloyse, iar cererea lui a fost primită cu bucurie.

N-au trecut pe urmă nici două luni şi micuţa provincială - devenită marchiza d'O... - a început să cucerească saloanele aristocratice ale Parisului. Mulţi râvneau la farmecele trupului ei, mulţi i-au făcut curte, mulţi i-au scris epistole de amor pătimaşe, dar, vreme de doi ani, Héloyse i-a rămas credincioasă soţului ei. Deşi întreţinea câteva actriţe, acesta ţinea la soţia lui şi o trata cu afecţiunea aceea îngăduitoare şi puţin ironică, pe care o întâlnim la rudele mai în vârstă, dar mai ales se grăbea să-i îndeplinească toate dorinţele şi toate capriciile.

La început, micuţa marchiză a fost fericită. Noutatea vieţii pe care o ducea la Paris, succesul de care se bucura, luxul pe care şi-l putea îngădui acum cu prisosinţă, au îmbătat-o ca o şampanie de cel mai bun soi, dar diavolul nu dormea, şi peste vreo doi ani Héloyse a început să se plictisească. Viaţa de salon îşi pierduse pentru ea farmecul noului.

Câtă dreptate avea Baudelaire când spunea că cel mai pervers şi mai primejdios dintre monştrii noştri sufleteşti este plictisul, care înghite lumea - şi odată cu ea şi virtutea - într-un căscat!

Pentru că începuse să caşte de dimineaţa şi până seara, marchiza s-a gândit să-şi alunge plictiseala în braţele unui amant.

Dintre toţi bărbaţii care-i făceau curte, alegerea ei s-a oprit asupra celui mai stăruitor. Acesta era un crai de vreo patruzeci de ani, uns cu toate alifiile, care - cu vorbele sale meşteşugite şi cu privirile sale focoase, a reuşit s-o convingă pe Héloyse să-l primească în budoarul ei. Marchizul tocmai plecase într-o călătorie.

Şi totuşi, tinerei soţii nu-i era uşor să-şi înşele pentru prima oară bărbatul.

Aşteptându-şi curtezanul, căruia se decisese să i se dea, micuţa marchiză încerca un sentiment de vinovăţie. I se părea că chipul Sfintei Fecioare, zugrăvit de mâna unui maestru italian din Renaştere, o privea mustrător de pe peretele budoarului.

Cu inima îndoită, Héloyse s-a pus atunci în genunchi şi a început să se roage pentru iertarea greşelii ce era pe cale s-o săvârşească.

Şi în momentul acela s-a întâmplat un miracol.

Marchiza înmărmuri.

Budoarul se umplu pe neaşteptate de o lumină strălucitoare. În jurul lui Héloyse se auzeau nişte paşi molcomi care abia atingeau covorul gros de Buhara, aripi nevăzute începură parcă să fâlfâie, acompaniate de o muzică lină de harfă, fumuri de tămâie şi ambră îmbălsămară aerul din budoar.

Şi în faţa marchizei apăru însuşi Iisus Hristos. Era îmbrăcat ca un om de rând, iar privirile lui o cercetau cu asprime pe Héloyse.

Aceasta îşi lăsă fruntea pe covor şi se prosternă la picioarele Mântuitorului.

- Pocăieşte-te, fiica mea - spuse Iisus - căci clipele tale sunt numărate, iar răbdarea Tatălui meu nu durează la nesfârşit.

La auzul acestui glas, puternic şi răsunător ca o bătaie de clopot, marchiza îşi pierdu cunoştinţa. Când se trezi din leşin, văzu că minunata vedenie dispăruse. Harfele amuţiseră, doar un uşor miros de tămâie şi ambră mai stăruia în budoar, dovadă că totul se petrecuse aievea.

Adânc tulburată, cu trupul scăldat într-o transpiraţie rece, Héloyse îşi chemă camerista şi îi spuse că este bolnavă şi că în seara aceea nu primeşte pe nimeni.

Mare trebuie să fi fost dezamăgirea curtezanului, care plecase spre casa marchizei sigur de biruinţă şi se pomenea acum cu uşa trântită în nas.

După această întâmplare, Héloyse n-a mai ieşit în societate câteva luni.

Se ducea zi de zi la liturghie, dar n-a găsit niciodată tăria să-i mărturisească duhovnicului gândurile păcătoase ce o încercaseră. A început să slăbească, şi-a pierdut culoarea şi strălucirea din obraji, iar marchizul, care era un om păţit, căci mai pierduse încă trei soţii, la fel de tinere şi de frumoase, devenea tot mai îngrijorat. La stăruinţele lui, Héloyse s-a învoit în cele din urmă să fie consultată de un medic.

- Soţia dumneavoastră este sănătoasă pentru moment - i-a spus după consultaţie acesta marchizului -, dar suferă din pricina plictiselii. Are nevoie de cât mai multe distracţii, trebuie să iasă iarăşi în lume. Altminteri o paşte una dintre bolile acelea de nervi pentru care medicina nu cunoaşte niciun remediu.

Şi, la insistenţele bărbatului ei, micuţa marchiză a reînceput să frecventeze saloanele foburgului Saint-Germain şi vârtejul lumii mondene a ameţit-o din nou. A uitat în curând vorbele Mântuitorului, şi-a aplecat iarăşi urechea la cuvintele amăgitoare ale vechiului ei curtezan şi până la urmă şi-a înşelat soţul.

Aventura însă n-a durat mult şi a lăsat-o cu ochii înlăcrimaţi. Amantul ei s-a plictisit repede. După ce a reuşit să-i topească virtutea - de altfel destul de firavă - farmecele lui Héloyse şi-au pierdut în ochii lui noutatea şi prospeţimea. Pasiunea lui era aceea a unui colecţionar. Mulţumit că reuşise să-şi adauge încă o cucerire în palmares şi să pună pe fruntea marchizului - pe care nu-l putea suferi - o pereche frumoasă de coarne, a început să întârzie la întâlniri, să se arate distrat şi indiferent, iar după nici şase luni, n-a mai venit deloc, dispărând din Paris, nu înainte de a-i trimite marchizei d'O... o scrisoare de despărţire elegantă şi plină de spirit.

Héloyse l-a plâns cât l-a plâns, dar, cum nu era ea femeia lipsită de curtezani, unul mai stăruitor decât celălalt, nu i-a fost greu să-i găsească un înlocuitor.

De data aceasta - pentru că se găsiseră destui binevoitori care să-i deschidă ochii în legătură cu micile plăceri clandestine ale marchizului - şi-a înşelat soţul fără cea mai mică strângere de inimă. De altfel, e destul ca o femeie să-şi înşele soţul o singură dată pentru ca înşelăciunea să-i intre încetul cu încetul în obişnuinţă. Aşa cum ştiţi pesemne şi dumneavoastră, în lumea bună, adulterul e socotit un lucru aproape firesc şi e privit cu ochi plini de îngăduinţă, atâta timp cât e săvârşit cu discreţie.

Micuţa marchiză nu cunoştea însă de ajuns regulile saloanelor şi - spre nefericirea ei! - era îndrăgostită cu adevărat de noul său amant. Nu ajunsese încă la acea artă a prefăcătoriei pe care o stăpânesc la perfecţie femeile cu experienţă, îşi dădea adeseori în public în vileag sentimentele, aşa că au apărut clevetirile. Unele dintre aceste bârfe au ajuns şi la urechile marchizului, dar - desăvârşit om de lume! - acesta s-a mărginit să-i sugereze lui Héloyse ceva mai multă discreţie.

Într-o zi marchiza se plimba prin grădină, ţinând în mână o scrisoare a iubitului ei, care o anunţa că suferă de o uşoară indispoziţie şi medicii l-au oprit să iasă din casă pentru câteva zile.

Deodată, la cotitura unei alei, a apărut din nou înaintea ei Iisus Hristos.

(continuare în p. 19)

La început, micuţa marchiză a fost fericită. Noutatea vieţii pe care o ducea la Paris, succesul de care se bucura, luxul pe care şi-l putea îngădui acum cu prisosinţă, au îmbătat-o ca o şampanie de cel mai bun soi, dar diavolul nu dormea, şi peste vreo doi ani Héloyse a început să se plictisească. Viaţa de salon îşi pierduse pentru ea farmecul noului.

proză

Sorin Lavric

Carandino intuia prea bine că, dacă nu reuşea să-şi şteargă din minte prezentul social, putea ajunge foarte repede la sinucidere. Şi astfel, nouă ani va trăi fără a se gîndi la lumea din afara închisorii, acceptîndu-şi situaţia şi necăutînd s-o escamoteze.

Cronica ideilor

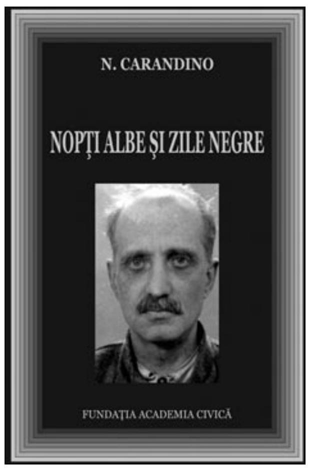
Dresajul carceral

N. CARANDINO, *Nopţi albe şi zile negre. Memorii din închisorile şi lagărele comuniste*, ediţie îngrijită de Paul Lăzărescu, note de Andrea Dobeş, Fundaţia *Academia Civică*, Bucureşti, 2017, 206 pag.

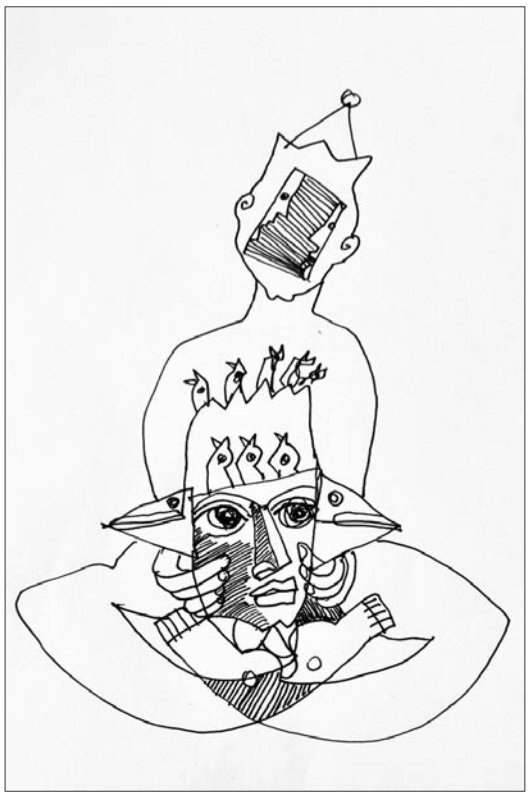
Natură seacă, fără predispoziţii religioase şi fără obiceiul de a trece lumea prin sita sentimentelor, N. Carandino e un lucid din categoria cinicilor: nu-şi îngăduie slăbiciuni de ordin emotiv şi nici nu se lasă prins de entuziasme gratuite. E ceea ce îndeobşte se numeşte un ins raţional, adică un grec versatil uns cu toate alifiile, dar un grec pe care gazetăria interbelică, cu polemicile şi otrăvurile ei, l-a lecuit de iluzii în privinţa semenilor. Pe un asemenea intelectual, versat în socotelі de culise şi hîrşit în lovituri sub centură, surprizele vieţii nu-l mai pot prinde pe picior greşit. Carandino ştie multe fiindcă a încasat multe, de aceea, la sfîrşitul războiului, gazetarul ţărănist, deşi intuieşte că vor veni vremuri sumbre, nu are motive să se îndoiască de sine: e inteligent, cult şi, pe deasupra, are psihicul tare. Indiferent de ce îi va aduce istoria, grecul se crede pe de-a-ntregul pregătit pentru a înfrunta imprevizibilul. Numai că providenţa îl va pune în faţa unor încercări atît de dure încît sarcasticul gazetar va ajunge să se îndoiască de sine însuşi.

După înscenarea din 1947 de la Tămădău, Carandino, alături de liderii PNŢ-ului, intră în labirintul închisorilor, trecînd pe la Galaţi, Sighet, Bucureşti şi apoi prin satele cu regim de domiciliu obligatoriu din Bărăgan. Iuliu Maniu îi va muri în braţe la Sighet şi, cu totul neaşteptat din partea unui lider pe care l-ai fi bănuit că are capul ticsit de gînduri politice, ultimele lui cuvinte nu aveau să fie politice, profetice sau mistice, ci curat erotice: „Ce frumoasă femeie era Clara" (p. 145). Clara fusese o farmacistă din Şimleu de care Maniu, în tinereţe, se îndrăgostise.

Dar motivele care îl vor face pe Carandino să se îndoiască de sine vor fi de ordin psihologic: considerat un element rebel în stare a da un exemplu molipsitor celorlaltor deţinuţi, gazetarul va fi suspus unui regim special de dresaj carceral: nopţi la rînd, în celulă năvălesc 4-5 gardieni care se prefac că îl sugrumă: „Cum să nu mă înspăimînt cînd se organiza la miez de noapte o înăbuşire, o sugrumare simulată, de către un grup de gardieni care năvăleau în celulă spre a o părăsi în hohote de rîs, după cinci minute, timp în care formam obiectul unor *buşiri* repetate." (p. 108) La violenţă se adaugă înnebunirea cu medicamente strecurate în mîncare: „Ajungeam să urlu în celulă, să am halucinaţii, să-mi pierd cunoştinţa." (p. 110) Dîndu-şi seama că este supus drogurilor, Carandino recurge la tertipul demenţei: dacă tot voiau să-l înnebunească, atunci măcar să le facă pe plac, drept care va începe să facă pe nebunul, sfidîndu-i şi batjocorindu-i pe gardieni, urmarea fiind că, speriaţi de turnura tot mai gravă a scrîntelii, medicii întrerup administrarea drogurilor.

A treia formă de dresaj la care e silit e singurătatea, Carandino suportând greu absenţa cărţilor, dar mai ales lipsa dialogului cu fiinţe omeneşti. Va compensa carenţa semenilor cu prezenţa animalelor, ajungînd să se împrietenească pe rînd cu un pisic, un şoricel şi un păianjen. Dar marea lui iubire avea să fie un pui de cioară, căzut din cuib, care nu învăţase încă să zboare şi pe care Carandino îl va ţine luni de zile pe stinghia de sub pat. Îl va hrăni cu firmituri şi îi va vorbi toată ziua, ca unui om. „Cînd sta în timpul zilei pe pumnul meu, se apropia cît putea mai mult, se lăsa în jos cu uful lui să-mi atingă pielea, era cel mai mare semn al lui de tandreţe. Păsările nu sînt ca oamenii. Ele nu iubesc cu mîinile. Le este de ajuns o vagă atingere, o anume întoarcere de ochi. Cînd îl priveam mai de aproape, îmi culegea cu ciocul de pe faţă cine ştie ce firicel de praf."

(p. 115) Gardienii află de cioară şi i-o confiscă, lăsînd-o să moară de foame în curtea închisorii. La aflarea veştii, Carandino e copleşit de suferinţă. „A fost cea mai mare durere pe care am avut-o în închisoare, atît de mare că nici astăzi, fără lacrimi, despre ea nu pot nici scrie, nici povesti." (p 115) Şi iată cum sarcasticul gazetar, din sufletul căruia emoţiile păreau definitiv eliminate, devine răscolitor de sentimental, şi nu într-o împrejurare legată de un om, ci de o cioară. Nebănuite sînt formele pe care le poate lua nevoia de a îndrăgi o fiinţă. O altă traumă îi este provocată de chinuirea unui vultur pe care gardienii îl răniseră cu un glonţ. Neputînd să zboare, vulturul e lăsat să se zbată în curte. Va fi înjurat şi va fi lovit cu pietre pînă la moarte. Remarca lui Carandino: vulturul şi-a primit moartea cu o demnitate de care puţini deţinuţi politici ar fi fost în stare, ceea ce înseamnă că sînt împrejurări cînd animalul întrece omul în materie de înălţime morală.

A patra formă de tortură e lumina artificială aprinsă tot timpul, cu dereglarea pînă într-atît de profundă a ritmului nictemeral (alternanţa zi-noapte) încît, după eliberare, gazetarul nu va mai putea să doarmă decît aprinzînd lumina. „Mi-a fost relativ greu să-mi recapăt somnul. Mi-au trebuit luni de zile să mă obişnuiesc cu întunericul. Dormeam cu lumina aprinsă, aşa cum dormeam în celulă. Dacă stingeam lumina, nu mai închideam ochii." (p. 169) Oare poate cineva intui, dacă nu a trecut printr-o asemenea situaţie, cît de adîncă e tulburarea provocată de expunerea necontenită la lumina unui bec?

A cincea formă de tortură e abstinenţa sexuală, dintr-un ins sibaritic Carandino trecînd brusc la un regim de călugăr trapist. „Obsesiile erotice sînt îndeosebi chinuitoare. Nu ştiam că nouă ani vor trece fără să văd măcar o femeie, dar, ca şi în libertate, nu trecea o clipă fără ca imaginea vreunei femei să nu îmi treacă pe dinaintea ochilor, dinaintea inimii."(p. 113)

Lipsit fiind de credinţă, antidotul cu care a reuşit să înfrunte aceste molestări a venit din partea raţiunii: şi-a spus sieşi, precum un imperativ categoric, că în afara lui nu mai există nici o realitate şi că de acum încolo lumea din afara închisorii dispărea. Carandino intuia prea bine că, dacă nu reuşea să-şi şteargă din minte prezentul social, putea ajunge foarte repede la sinucidere. Şi astfel, nouă ani va trăi fără a se gîndi la lumea din afara închisorii, acceptîndu-şi situaţia şi necăutînd s-o escamoteze. Va trăi hrănindu-se la propriu din amintiri, pe care le va digera an de an ca pe un meniu de tainică savoare. Le va întoarce pe toate feţele, le va desface la încheieturi, le va răscoli, le va răstălmăci, le va deforma. Din detalii mici va scoate interpretări enorme: o tăcere i se va părea o insultă, un zîmbet i va părea un cutremur, o replică rostită în fugă va căpăta o importanţă covîrşitoare. O amplificare uriaşă îşi va trece lupa măritoare peste memorie, preschimbînd fleacurile în teme cruciale şi încărcînd bagatelele cu sensuri solemne. Tot mistuindu-şi amintirile, Carandino nu va mai fi sigur pe trecut, nu va mai şti dacă ce îşi aminteşte s-a petrecut aievea sau dacă nu e rodul imaginaţiei sale surescitate. Dar, una peste alta, deţinutul va face o figură demnă, nedîndu-le satisfacţie paznicilor. Nu va deveni informator şi nu le va face jocul, dar mai ales nu va înnebuni, păstrîndu-se pe linia de plutire. Alţii, precum George Brătianu (nepotul lui I. C. Brătianu), îşi vor pierde minţile, oferind privirilor o sinistră formă de degradare.

După nouă ani de închisoare, Carandino va mai avea parte de încă şase de domiciliu obligatoriu în satele Bumbăcari şi Rubla. În ciuda lipsurilor, viaţa în Bărăgan i se va părea un răsfăţ regesc faţă de claustrarea din celule. Va fi eliberat în 1962, după 15 ani de scoatere din circuit. Va prinde revoluţia şi va apuca să-şi pună pe hîrtie memoriile din penitenciar, ale căror rînduri le citeşti cu plăcere, întrucît Carandino nu e doar om de condei, dar pe deasupra e om cu fineţe de intelect, ceea ce înseamnă că ştie desprindă dintr-o întîmplare chichiţa, anecdota sau poanta cu tîlc. În fine, închisoarea le face emotive chiar şi pe naturile lipsite de duioşie, dovadă paginile despre puiul de cioară sau despre vultur, veritabile mostre de candoare afectivă. Un volum de mărturii scrise cu ochi inteligent.

Daniel Cristea-Enache

Cronica literară

Un „poet” din Carpați

MARIUS IANUȘ, *Poemele de la „Lumina”*, Editura *Garofina*, 2023, 100 p.

Despre cărţile de versuri ale lui Marius Ianuş nu se mai poate scrie, azi, decât din perspectiva istoricului literar, nu şi a cronicarului care le citeşte siderat de involuţia artistică a poetului „milenarist”. Este şi cazul celui apărut la Editura Garofina şi care pare mai degrabă o manufactură decât o apariţie editorială propriu-zisă, într-un fel de circularitate cu începuturile literare *underground* ale lui Ianuş, cele de la finele anilor ‘90.

Diferenţa este că atunci poetul veritabil era la început de drum, iar lirica sa post-avangardistă, „fracturistă”, era niţel înaintea poeziei generaţiei 2000, pe când volumul de acum ce pare scos la o imprimantă *second hand* ar fi fost de fapt nepublicabil la orice editură respectabilă, fiindcă este submediocru sub raport artistic. Asemenea versuri şcolăreşti, de un tradiţionalism apter, cu rime căznite ca ale *pionierilor* din „Epoca de Aur”, nu se mai citesc astăzi nici în cenaclurile cele mai joase ale spaţiului nostru literar, de ce?, fiindcă în memoria culturală lecţiile modernismului, ale avangardelor, ale postmodernismului au fost deja asimilate. Nu se mai poate scrie azi poezie ca în epoca lui Bolintineanu şi ca şi cum de atunci şi până în prezent poezia românească ar fi stagnat în faza unui romantism minor. Dar Bolintineanu încă este un poet absolut remarcabil, în anumite părţi ale vastei sale producţii lirice, în pofida poeticii lui vetuste. La Ianuş, însă, şi poetica, şi poezia sunt de-a dreptul jenante în volumul intitulat *Poemele de la „Lumina”*, conţinând texte dintre care unele s-au publicat iniţial într-un ziar al… Patriarhiei Române.

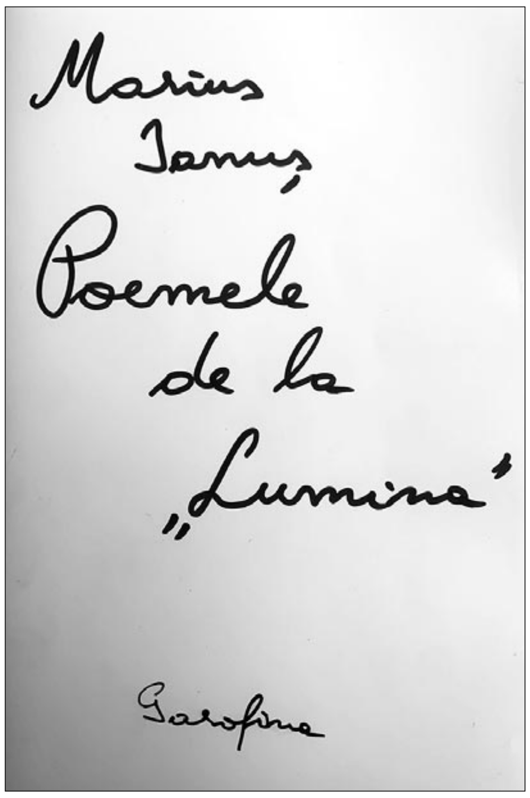
Pentru un istoric literar, punerea în perspectivă a acestor versuri ortodoxiste, neo-legionare, antisemite, homofobe, rasiste, conspiraţioniste, anti-occidentale cu cele ale tânărului Marius Ianuş din faza *Manifestului anarhist* poate fi un exerciţiu critic interesant. Sunt rare cazurile în care un autor român îşi schimbă într-o asemenea măsură poezia şi valorile, credo-ul artistic, precum la Ianuş, fostul rebel şi copil teribil al generaţiei 2000, dacă nu chiar liderul ei pe atunci. Ianuş a amestecat vocaţia monahală cu vocaţia literară şi s-a instalat, de ani buni, într-o confuzie totală a criteriilor, cu o lipsă consternantă de spirit critic. Devenit un versificator de duzină, care nu doar îşi reneagă explicit poezia de tinereţe, dar o şi compromite retroactiv prin texte lamentabile, Ianuş îşi aşează singur poezia de azi pe un piedestal pe care aceasta nu-l merită, făcând un efort de substituire a vechii lui literaturi, a poemelor puternice de la începutul anilor 2000, care au marcat o întreagă generaţie literară. „Vechiul” Ianuş trebuie deci apărat de acest „nou” autor, un fel de impostor literar care îşi tot face cruci prin versurile sale submediocre pentru ca nouă să ni se pară extraordinare. Iată o *A doua scrisoare către Imperiul Sionist*, în care conspiraţionismul celui care nu crede în Coronavirus îşi dă mâna cu antisemitismul neo-legionarului convins până în fundul minţii (la legionari, apa minţii oricum nu-i prea adâncă…) de faptul că „o mică şleahtă sionistă” conduce lumea întreagă:

Ştiam că vremea asta va veni,
ştiam că miza este vaccinarea
şi că aţi omorât mai mulţi copii
în Africa şi-n India şi-n China!

Şi oamenii mor azi ca „din senin”
fără să zacă-n paturi de spitale,
iar acest fapt sinistru şi hain
„nu e legat deloc de vaccinare”…

Ştiam că plandemia e, de fapt,
modalitatea voastră nefirească
de a ne pune-n trup ceva spurcat
ca detectorii să ne recunoască.

Şi când veţi pune totul pe 5G
oxidul de grafen o să servească
ca să-i robotizaţi pe-aceia ce
s-au prins în cursa voastră diavolească.

Şi ştim că din sistemul cu QR
treceţi direct la implantări de CIP-uri.
Ştim că ne pregătiţi un fel de ţar
universal, maestru în tertipuri…

Şi ştim că va veni şi clipa-n care
o să se creadă zeu pe-acest pământ.
Ştim că voi ziceţi că n-avem scăpare
şi că o să cădem din Legământ.

Şi ştim că-n spatele a tot ce mişcă
în corporaţii pe acest pământ
e doar o mică şleahtă sionistă
Vangard şi Blackrock – şi cam ăştia sunt…

Şi totu-i regizat de zeci de ani,
în sataniste revărsări de sânge…
Şi noi vă suntem cei mai mari duşmani.
Dar noi mai ştim şi cine va învinge!

Departe de a reprezenta o provocare de ordin literar, artistic, aşa cum se întâmpla cu versurile post-avangardiste din anii 2000, acestea sunt o ilustrare cuminte a celui mai ieftin conspiraţionism de pe piaţă. Doamna Şoşoacă şi cutare suporter al lui Trump care s-a fotografiat în Capitoliu cu nişte coarne pe cap par ceva mai raţionali decât autorul care a pus pe hârtie asemenea versuri (îmi place să cred că nu şi în ziarul Patriarhiei Române!); iar iraţionalul acestui „poem” nu mai e unul de ordin poetic, ci unul de ordin politic.

Iraţionalul poetic este legitim, este uneori chiar necesar în textele unui autor. Iraţionalul politic este însă ilegitim, o dată în societatea românească unde extremismele politice au făcut ravagii; iar apoi în poezie, unde ideologia extremistă nu are ce căuta. De fiecare dată când un scriitor valoros a adus o ideologie extremistă în propria lui creaţie, rezultatele au fost catastrofale, atât pentru creaţia respectivă (viciată şi alterată de criterii străine artei), cât şi pentru autorul ei (a cărui posteritate literară a fost maculată de cea ideologică). Dacă i s-a întâmplat aşa ceva chiar şi unui poet mare precum Octavian Goga, de ce am crede că ar fi scutit de judecata neiertătoare a timpului un poet mic cum e astăzi Marius Ianuş?

Să mai vedem o mostră de „poezie” în care afilierea la legionarism este manifestă, textul versificat *Camarazi, azi sunt trist* fiind scris „În memoria Căpitanului”. Din nou, frapează contrastul dintre valorile „tari”, forte, ale crezului legionar şi nivelul artistic sub orice critică al versurilor. Pe cât de ardentă este credinţa lui Ianuş în legionarii săi, pe atât de penibil e „poemul” în care el îi glorifică, de parcă genul liric însuşi — provocat de atâta amatoristică întrebuinţare — s-ar fi volatilizat din gândirea şi expresia poetică a unui autor rudimentar:

Camarazi, azi sunt trist
că ne-ntoarcem din vis
şi ne moare în suflet speranţa.

Au căzut dintre noi
toţi cei buni, cei eroi,
iar noi ne exersăm toleranţa.

Aceşti morţi au luptat
pentr-un crez viu, curat,
nu să vadă în noi ignoranţa!

Doamne, vino în toţi,
şi în vii, şi în morţi,
şi ne-ndreaptă cu Fiinţa Ta fiinţa.

Să-nălţăm un popor
brav şi biruitor
ca un soare ce-şi dă dimineaţa.

Să-nălţăm în Carpaţi
catedrală de fraţi.
Ca o jertfă să ne trăim viaţa.

S-aducem între vii
milioane de fii,
să se-ndrepte spre bine balanţa.

Dar sunt toate un vis
neamu' nostru-i proscris
să îşi piardă lumina şi faţa.

Camarazi, azi sunt trist
că ne moare un vis,
că ne moare în suflet speranţa.

Din păcate, aşa este aproape tot volumul *Poemele de la „Lumina”*, cu excepţia câtorva versuri mai melancolice, nostalgice, dinspre final, în care poetul legionar din Carpaţi uită de legionarismul lui, de sioniştii care conduc lumea şi de CIP-ul implantat prin vaccin de autorităţile româneşti, pentru a-şi rememora secvenţe existenţiale din vremea iubirii pentru fosta lui viitoare soţie.

Cam asta e viaţa de cronicar literar…

Ianuş a amestecat vocaţia monahală cu vocaţia literară şi s-a instalat, de ani buni, într-o confuzie totală a criteriilor, cu o lipsă consternantă de spirit critic. Devenit un versificator de duzină, care nu doar îşi reneagă explicit poezia de tinereţe, dar o şi compromite retroactiv prin texte lamentabile, Ianuş îşi aşează singur poezia de azi pe un piedestal pe care aceasta nu-l merită, făcând un efort de substituire a vechii lui literaturi, a poemelor puternice de la începutul anilor 2000, care au marcat o întreagă generaţie literară.

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Visuri în huruitul vremii

Războiul care macină țara vecină și derutează de doi ani atenția lumii, deturnând și resurse imense, pare imposibil de oprit, deși se zvonește că ar exista tentative de pace (nu de împăcare!) din partea ambelor părți combatante. Logica acestei înfruntări n-are nicio logică, dacă e să judecăm la nivelul de cunoaștere și înțelegere comun omenirii din secolul al XXI-lea, beneficiara informațiilor acumulate în cel puțin 3.500 de ani de istorie consemnată în texte lizibile (cu destule goluri și obscurități). Logica și luciditatea nu sunt apanajul firilor milităroase, cu toate că tocmai lor li se atribuie cu prisosință. Nu sunt incluse nici în structura omului totalitar, chiar dacă inclemența dictatorilor are ceva din logica apelor vijelioase de munte care își croiesc albia prin stânci ușor de pătruns. Trebuie să fii puternic și golit de sentimente umane ca să ajungi dictator consemnat în analele istoriei. Asta atrage admirația unor intelectuali umaniști, adoratori în taină sau în public ai lui Platon, părintele conceptului de *tiran luminat* (și-o perioadă sfetnicul unuia care l-a izbăvit de iluzii). Sigur, satrapii și măcelarii populațiilor de peste mări și țări, din toate veacurile, au rămas și ei în panoplii, nume înțepate la biografie cu acul disprețului, precum gângăniile otrăvitoare ce completează științific insectarele. Acolo își va afla locul și Vladimir Putin, probabil ultimul țar al Rusiei, destrămătorul imperiului care a durat (și a durut) o mie de ani – dacă va mai fi cineva capabil să-l consemneze în istorie, fiindcă la nivelul actual de prostie, n-ar mira să declanșeze războiul final, cel care încoronează kali-yuga profeților hinduși. Nu demult, un lider bielorus informa lumea despre strategia sa militar-atomică, lejer preocupat, de parcă povestea cum și-a schimbat cauciucurile de la mașină, fiindcă vine iarna...

Dinaintea Apocalipsei, țara noastră ar avea șansa neutralității implacabile. Însă pentru asta sunt necesare o clasă politică instruită și o armată utilă măcar pentru câteva zile de împotrivire la orice invazie. N-are rost să visăm la așa ceva. Politicienii băștinași sunt victimele confuziei vocalelor *o* și *u*, iar armata...

Iarna atomică este la distanță de-o apăsare pe buton. Cât de departe de ea suntem noi? Nu mă gândesc la mine, ca ființă mâine muritoare, ci la entitatea numită România. La un pas de cataclismul nuclear, văd ițite tot soiul de capete țuguiate care proclamă „valorile naționale" și „drepturile personale" ca fiind mai presus de orice, gata să se bată pentru ele – firește, prin vociferări! Din gură pustiesc în jur, condamnându-i pe ceilalți la inexistență, și sunt la fel de intoleranți ca adepții „discriminați" ai *cancel culture*, *LGBT+*, *political correctness*, *woke* etc., care în nici jumătate de secol au cucerit atâtea drepturi, încât îndatoririle îi oripilează. Observ de pe margine, ca om crescut în cultura Occidentală: starea de fapt e rezultatul răsturnării de valori declanșate în anii 1960. Răsturnare îndreptățită întrucâtva, fiindcă nu poate fi uitat: bunicii generației mele *au descoperit fisiunea atomului și au folosit-o întâi pentru a distruge, nu pentru a genera energie curată!*

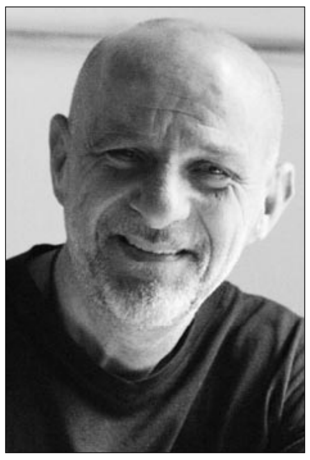
Dinaintea Apocalipsei, țara noastră ar avea șansa neutralității implacabile. Însă pentru asta sunt necesare o clasă politică instruită și o armată utilă măcar pentru câteva zile de împotrivire la orice invazie. N-are rost să visăm la așa ceva. Politicienii băștinași sunt victimele confuziei vocalelor *o* și *u*, iar armata... La câte avioane s-au prăbușit fără luptă, în zbor de antrenament, nu mai e nevoie de adversar. Și de când un fost șef de stat-major a „ieșit" public în calitate de prim-ministru, discuția despre valoarea și importanța „armiei române" e simplă vrăjeală.

Îmi amintesc un episod din falnica mea militărie. Într-o noapte senină de septembrie 1978, soldatul care lucra pe stația de radiolocație din Sf. Gheorghe, în Deltă, a raportat detectarea câtorva zeci de ținte aparent dușmănoase, flotante în fața gurilor Dunării, chiar în apele noastre teritoriale. Niciuna nu răspundea la semnalul de identificare specific între navele Tratatului de la Varșovia, nici la cel universal, dintre navele comerciale civile. Nici nu se mișcau clar, spre țărm sau spre Insula Șerpilor, să se înțeleagă ce sunt: vapoare, balize, mine, submarine etc. Toți știam că băiatul de serviciu era un tip ciudat, practicant de yoga, vegetarian, pacifist ș.a.m.d. Dar nimeni nu-și imagina că delirează. În vara aia „fugiseră" Pacepa și doi ofițeri din Marina Militară, așa că alarma s-a intensificat din grad în grad, tot mai sus în ierarhie, până a ajuns la factorul de decizie care a hotărât trimiterea unui elicopter în zonă, să constate că nu ne invada nimeni: niște valuri înspumate reflectau undele radio într-un fel ciudat! Pe-atunci, probabil ca și-acum, rușii se lămuriseră: în România este rost de guleai și cazacioc, nu de război și spionaj. N-au nevoie de bombe zburătoare, când la noi se construiesc poduri gata stricate și șosele cu gropi incluse.

Sunt defetiști? Nu, deloc: nu uit că Rusia își propune să fabrice urgent peste 30.000 de noi drone explozive, în timp ce SUA pregătesc o stație locuită pe Lună și zborul spre planeta Marte. Iar chinezii cumpără toate resursele posibile...

polemos

Radu Aldulescu

Despre esența tragică a existenței și poeziei

Un singur poem (titlul celui mai recent volum al Letiției Ilea, apărut la editura Limes, în 2022) secretă mai multă tristețe decât ar putea metaboliza o viață de om. Fiecare din cele cincizeci și cinci de poeme care compun, într-adevăr, un singur poem despre nefericiri, amăgiri și disperări căutându-și un liman, pornește o poveste căreia, treptat, i se rupe coloana vertebrală, spre a fi orientată spre altă dimensiune, nebuloasă, cel mai adesea, răstălmăcind datele acestei lumi, printr-o formulă stilistică de excepție, purtând marca autoarei.

Încă din primele versuri ale primului poem *(vegetație pitică)*, poeta se vede scriind despre o pierdere care îi include tatăl, mulți prieteni, niște ani frumoși, toate, fixându-se într-un loc fără întoarcere și luându-și o distanță definitivă, o dată cu durerea încrustându-se în inimă, așa cum apa erodează țărmul unei insule... „Apa acoperă insula în fiecare noapte / acest vis al dezastrului ajuns la apogeu / plantele pitice plutesc / cu rădăcinile în sus". O imagine prefigurând un final apocaliptic, făcând trimitere la fragilitatea și iluzoriul acestei lumi.

O bună parte din poeme povestește despre o așteptare prelungită, până în punctul când nu mai aștepți nimic și nu-ți mai rămâne decât să te împrietenești cu toamna și frigul, sau despre viața de după pierderea mamei, când făptura poetică își dorește ca „cineva să amestece cărțile din nou / să mă ia de mână / să mă treacă strada". Tristețea precede obișnuința: „ne obișnuim cu vara ce aduce toamnă / cu serile fără un mâine // până la urmă, ne obișnuim cu toate / înaintăm prin viață / într-un singur picior / sărind ca la șotron pe linie // ne dorim o voce care să spună / de la capăt / dar nu mai e nimeni / ne obișnuim / să ne obișnuim."

Tristețea precede și învăluie, de asemenea, dedublarea: „vorbele tale le-a spus altcineva / visele tale le-a trăit altcineva / versurile tale le-a scris altcineva / ție ți-a rămas doar un locșor / pe o insulă sub furtună / înghițită încet de ocean / să ștergi una câte una zilele pe răboj".

Obiectele care fac parte dintr-o colecție cu iz nostalgic emană, și ele, tristețe: „într-o cutie de metal / țin vederi de la prieteni / de pe vremea când lumea / încă trimitea ilustrate. // într-un gemantan în debara e colecția de casete audio / câteva sute // fiecare o mare bucurie la vremea ei. / toate inutile acum. vetuste."

Vine o zi este un poem sunând precum un avertisment implacabil. Vine, într-adevăr, o zi, ne spune Letiția Ilea, „când rana se închide lăsând pe piele funingine / când mintea nu se mai împotrivește / și în creier înfloresc nestingherite / insecte de oțel... / o zi când cartea se închide strivindu-te între coperți / ca pe un fluture de noapte rătăcit". O zi, aș spune, uzând de o formulă mistic-prozaică, când Dumnezeu te iartă și te eliberează de misiunea ta în această lume. Autoarea oferă o imagine inedită a acelei iertări: „în seara de martie / îți faci curaj / să ieși din adunătura de fiare ruginite / care e trupul tău / din cochilia putrezită a inimii tale / să pornești / fără bagaje fără sentimente fără bilet / spre locul unde altceva / desigur altceva mai frumos mai bun mai înalt / va începe."

Și încă o variațiune a tristeții înclinând spre esența tragică a existenței și, deopotrivă, a poeziei: „nu a mai rămas nimic de luat / nimic de distrus / doar puțin de murit". Într-adevăr, puțin: o contribuție personală minimă la moartea universală.

„O să vină vremea când toate astea vor fi uitate / când ochiul se va desprinde de lacrimă / când scrâșnetul se va desprinde de dinți / trebuie numai să fii pregătită / să aștepți cuminte să se vindece / cicatricea cu care ai fost crestată / înainte de naștere". Ar putea fi explicat-interpretat cum devine cunoașterea de după moarte care ar fi o reînviere, dar imaginea Letiției Ilea pune în umbră orice fel de consderație ezoterică și spune infinit mai mult. Acesta este rolul și virtutea de căpătâi a poeziei, în definitiv, de a spune mai mult decât pot spune cuvintele, iar Letiția își asumă, cu asupra de măsură, rolul și virtutea spunerii poetice care transcende legile firii. Poezia ei transcende, de asemenea, curente, mode și maniere poetice așa-zis optzeciste, nouăzeciste sau douămiiste. Cu alte cuvinte, nu e încadrabilă, ci profund originală, valorificând la cote maxime un rău de viață de care, îndeobște, suntem constrânși să facem abstracție, pentru a putea trăi, de unde s-ar putea ivi asertiunea comună: la ce bun poezia Letiției Ilea și poezia, în general? E locul să ne amintim că trăim într-o lume aproape pierdută pentru poezie și literatură și, totodată, aproape pierdută pentru valorile creștine, aflată, acum, mai mult ca oricând, de-a lungul istoriei, sub semnul răului. Se cuvine, așadar, să întrevedem posibilități de salvare prin poezie, prin volumul *un singur poem*, bunăoară, din păcate, cu difuzare minimă.

Letiția Ilea este una dintre cele mai valoroase poete contemporane, iar valorizarea ei este cel mai adesea sărită, omisă în ierarhiile pervertite de politicile literare actuale care fac legea în lumea pierdută pentru literatură. În rest, nu putem decât să ne bucurăm de existența *unui singur poem* al Letiției Ilea, o floare cu care nu se face primăvara, dar ne amintește de primăvară și ne ține trează speranța.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Schimbări

Obișnuiesc de mult timp să intru într-o biserică atunci când mi se întâmplă ceva bun și să-mi manifest astfel recunoștința față de cel care îmi ghidează destinul, în caz că el există. La drept vorbind, nu știu dacă există, însă nevoia mea de a mulțumi există. Astfel de momente mă fac să simt că viața mea are o anvergură mai mare decât cea oferită de explicațiile prin apel la context.

Cred că toată satisfacția pe care o putem obține din viață, în afară de momentele de intensitate maximă (îndrăgostire, sex, beție și altele de același fel), ține de dinamica dintre muncă și statul degeaba. Munca poate fi o sursă de mare satisfacție, dacă faci ce-ți place. Oricum, trebuie să ai o satisfacție după munca pe care o faci. Există, însă, o condiție: ea trebuie să fie compensată printr-o stare de libertate de a nu face nimic sau de a face ce vrei. Dacă doar muncești, oricât de plăcută ar fi munca, la un moment dat te plictisești și ajungi să te frustrezi. Dacă doar stai, ajungi să te saturi de stat și să te frustrezi. Idealul e să muncești profund și după aceea să te inerțiezi profund. Numai atunci și munca, și statul degeaba au un sens.

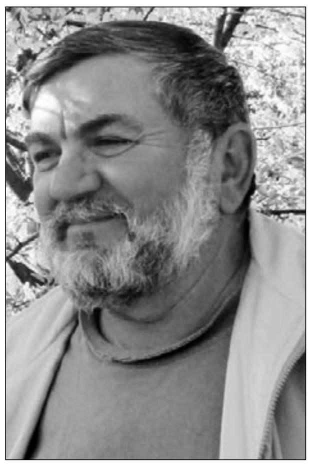
Într-un bar cântă *Losing my religion*, iar o tânără aflată lângă mine îi spune prietenului ei: „Ce frumoasă e melodia asta!". Cât despre mine, sunt atât de bătrân, încât am ascultat-o deja de prea multe ori. Mi-am pierdut prospețimea față de melodia asta și cam față de orice.

Ambiguitatea obiectelor care țin de trecut. Pe unele, pe majoritatea am vrea să le păstrăm și să le aruncăm în același timp. Presupunând că am avea o casă într-atât de mare, încât am putea-o transforma în muzeul propriei noastre vieți (dar, cu cât casa e mai mică, cu atât se îndură mai puțin de trecut), tot ni s-ar părea că multe obiecte, chiar cele care au însemnat ceva pentru noi, într-o anumită perioadă, nu mai sunt astăzi decât sursa unei nostalgii goale, la fel precum multe melodii. Și totuși, se întâmplă să nu îndrăznim a arunca un asemenea lucru care nu se mai potrivește vieții noastre, iar dacă totuși îl aruncăm, să ne pară rău și să simțim că, aruncându-l, rupem ceva din noi, ne îndepărtăm de ceea ce suntem, ne aruncăm pe noi înșine la gunoi. Când trebuie să facem asta, simțim o reală durere sufletească, dar știm sau simțim că unele lucruri trebuie să fie aruncate pentru ca lucrurile din viitor să-și poată face loc. Pentru ca lucrurile noi și proaspete să ne poată înconjura, ca un parfum, lăsându-ne senzația că suntem la fel de noi ca ele.

E ceva adevărat în ideea că feminismul reprezintă un subcapitol al ideologiei consumului, iar păpușa Barbie nu e altceva decât centrul său de iradiere. Femeia ca jumătatea nefructificată a pieței - e greu să ignori o asemenea perspectivă, o asemenea realitate. Între timp, femeia, femeia Barbie a devenit centrală. Ca să realizezi că întreaga industrie de consum e organizată în jurul femeii, că femeia a devenit miza ei principală e de-ajuns să vizitezi un mall. În aceeași logică, putem înțelege și lupta pentru eliberarea femeii, dusă de vedete precum Marilyn Monroe sau Madonna. Ea se eliberează, dar numai pentru consum. În filmul „Barbie", critica acestui tip de feminism e însoțită și de o critică a feminismului anti-bărbați, care poate fi înțeles doar ca o fază inițială, de eliberare de sub dominația masculină. Însă, în fond, feminismul nu poate să fie anti-masculism fără a deveni reversul misoginismului la bărbați, misandrism, o formă la fel de inacceptabilă ca misoginismul. Feminismul care vrea să trăiască împreună cu bărbații e ideea filmului, dacă am înțeles bine. Femeia autonomă, care nu mai vrea tutela bărbatului, nu mai vrea nici un Ken, nici un prinț pentru că nici ea nu e o prințesă și nu vrea să fie tratată ca un bibelou, dar nici abuzată, femeia care NU vrea să fie o Barbie, după cum NU vrea să fie nici femeia dedicată tradițional exclusiv familiei și creșterii copilului (din acest punct de vedere, se poate spune că industria consumului a făcut un pas înainte către emanciparea femeii), femeia feministă combină cu bărbatul într-un fel mai direct și lipsit de ipocrizie, mai adevărat - acesta e, după mine, sensul feminismului.

Oamenii au trecut, de-a lungul istoriei, prin diverse revoluții: tehnologice, politice, morale, științifice. Datorită lor, lumea s-a schimbat, uneori destul de mult. Totuși, nici o revoluție nu i-a făcut pe oameni mai deștepți, mai buni sau mai fericiți. Lumea se schimbă, dar până la urmă se obișnuiește cu schimbarea și totul devine la fel de plictisitor ca întotdeauna. Fără îndoială, așa se va întâmpla și cu actuala revoluție digitală. La un moment dat, oamenii vor spune: „Nici chestia asta nu e cine știe ce". Și vor continua să facă aceleași prostii ca întotdeauna, încrezători că nu s-a schimbat, în fapt, nimic. Oamenii au o mare capacitate de schimbare, dar și mai mare este indiferența lor față de tot ceea ce li se întâmplă.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Clubul pensionarilor speciali

La ora 9,00 fix, în fiecare dimineață, vară-iarnă-primăvară, cinci oameni se strâng la o masă în restaurantul Rovine de la parterul hotelului cu același nume. Cei cinci alcătuiesc un fel de club al pensionarilor speciali. Și asta pentru că cei cinci nu prea par pensionari roși de boli profesionale sau de munci istovitoare de o viață întreagă. Și mai sunt speciali, pentru că, dacă pensia medie pe țară este de 350-400 de euro, ei au pensii între 5000 și 10 000 de euro.

Decanul neoficial al clubului este Costi Costiniu, pensionat din funcția de prim-procuror de la Curtea de Apel. De altfel, la 60 de ani ai lui este și decan de vârstă. În plus, este singurul care încasează lunar puțin peste 10 000 de euro și are și un doctorat în drept penal; nu mai reține titlul propriei teze, dar nu se încurcă nimeni în astfel de detalii. El comandă trei pahare cu câte 50 de mililitri de whisky pe care le aliniază în fața lui și bea o gură dintr-unul, alta din celălalt și tot așa până adunarea generală a clubului se declară închisă pe ziua respectivă. Toți îi spun Maestre!, iar ospătărițele Dom profesor, pentru că le-a fost profesor la facultatea de drept particulară din oraș, o facultate încă neomologată, dar eliberatoare zglobie de diplome de absolvire.

„Maestre, asta e facultate de drept sau de ospătărițe!" intervine cu o obrăznicie benignă fostul judecător Vlad Zăucă, supranumit de cei din club Piticul porno. Asta pentru că e înalt de vreo 1,50, iar porno pentru că-i e gândul numai la femei și, desigur, la sex, aventurile fără pic de perdea povestite de el fiind de Casanova al orașului. Deși, după cum dă vesel din fund când merge de-acasă până la Rovine și înapoi, ai zice că el este cel de agățat. El povestește că a investit în viitoarele cuceriri pe termen lung de când a devenit judecător. Toate divorțurile le-a pronunțat în favoarea doamnelor, nu înainte de a le smulge promisiunea că vor fi doamne cu el, adică doamnele lui până la sfârșit. Și acum încă culege roade, de unde se mai poate, unele fiind deja de vârsta lui, deci de 53 de ani, or astea – zice el - sunt un fel de babe expirate.

Lângă el, așa s-a nimerit, șade adevăratul profesor, ca să zicem așa, Pavel Pușcaș, pentru că el, înainte de a se face inspector principal în Ministerul Justiției, a fost asistent universitar la limbi clasice: greacă veche și latină. Încărunțit înainte de vreme, tăcut, timid, stă la colțul mesei, bând cafea cu mult lapte, și-i ascultă dezbătând pe convivi. Doar când se ivește ocazia, el îndrăznește cu jumătate de gură: „Domnilor, nu e prea corect ce facem noi. Sunt peste un milion și jumătate de români cu pensie minimă, adică de vreo 200 de euro. Oamenii ăștia cum trăiesc? Și noi..." „Auzi, profesore, îi zice Costiniu cu un amestec de cinism și zeflemea, poți să donezi pensia specială moșilor cu pensie minimă și faci dreptate în sistem! Dormi și tu liniștit, dormim și noi că avem unul de-al nostru bun samaritean..." „Păi, eu chiar ajut de câțiva ani vreo doi copii amărâți din cartier..." „Profesore, îi zice Zăucă, ai un leu? Trebuie să dau 21 și acum n-am decât 20", îi zice Zăucă. „Uite trei. Lasă-i domnișoarei doi lei bacșiș!..." „Nu-i las nimic. Are salariu." Iar pe cei doi lei îi ia piticul porno și-i bagă în buzunar. Scena se repetă în fiecare zi.

De partea cealaltă a lui Zăucă șade judecătorul Anton Rotaru cu veșnicul pahar de vodcă în față. E singurul care s-a pensionat de la judecătoria din oraș, și asta pentru că nu și-a dorit pur și simplu să promoveze la o instanță superioară. „Profesore, i se adresează el lui Pușcaș, eu mă simt liniștit și cred că-mi merit pensia. Eu am făcut dreptate nu doar în litera legii, dar și cu omenie. O femeie a ajuns în instanță pentru că i-a zis curvă vecinei ei. A recunoscut că a făcut-o curvă pentru că i-a furat o găină. N-am condamnat-o, ci le-am împăcat. Unul de la marginea orașului își mai altoia fosta nevastă pe care o mai vizita, mai beau un pahar împreună, apoi îi mai scăpa câte o palmă ca la tinerețe, iar ea îl aducea în sala de judecată. Nu-l condamnam. Îi împăcam, apoi iar se întâlneau, iar făceau amor, iar se băteau, veneau la judecătorie de câteva ori pe an. Cam astea au fost cazurile mele și eu zic că-mi merit pensia. „Anton, îi șoptește piticul porno la ureche, ai un leu, c-am rămas dator la ospătăriță..."

În sfârșit, la marginea dinspre bar și bucătărie a mesei șade chestorul de poliție în rezervă Vasile Clement. El este, de fapt, proprietarul hotelului și restaurantului încă de când era comisar, doar că atunci totul era pe numele unui văr de-al doilea, că ar fi fost incompatibil și asta se pedepsește. Acum el tronează zilnic alături de colegii săi de suferință de față, alături de pensionarii speciali ai cartierului. Și vinerea, în ultima zi din săptămână, că-n weekend nu se întâlnesc, chestorul oferă o masă porcească, așa cum o numesc cei cinci. E vorba de o burtă de vacă fiartă cu o noapte înainte, fiartă și feliată mai fin, mai din topor. Apare o ospătăriță cu o tavă albă de aluminiu pe care o pune în mijlocul mesei. Feliile lungi de burtă se scaldă într-o zeamă cam verzuie, probabil de la mujdeiul de usturoi. „Și acum să mâncăm ca porcii!" dă comanda careva și, cu toată grația, cei cinci extrag cu mâna zdrențe de burtă din tavă și se înfruptă. Aceeași ospătăriță frumoasă le aduce din când în când câte o carafă pântecoasă plină cu fetească albă. Spre final, judecătorul Zăucă, piticul porno, șoptește chestorului: „Vasile, ai un leu schimbat, că-mi mai trebuie la notă?..." „Bă Zăucă, te-ai îmbătat. Ce notă, mă, nu știi că-i din partea casei?..."

Judecătorul îl privește cu niște ochi apoși, ia vinul de pe masă și închină, un fel de a zice: „Treacă și paharul acesta de la mine!" Apoi se întoarce către Pavel Pușcaș, cu bucățica de burtă de vacă între degete: „Noroc, profesore! Auzi, îmi dai un leu schimbat, că n-am pentru ospătăriță?!..."

„Domnilor, nu e prea corect ce facem noi. Sunt peste un milion și jumătate de români cu pensie minimă, adică de vreo 200 de euro. Oamenii ăștia cum trăiesc? Și noi..." „Auzi, profesore, îi zice Costiniu cu un amestec de cinism și zeflemea, poți să donezi pensia specială moșilor cu pensie minimă și faci dreptate în sistem! Dormi și tu liniștit, dormim și noi că avem unul de-al nostru bun samaritean..."

litere

Dan Ciachir

Jurnal 2016

22 iulie

În „România literară" de astăzi, în afară de o excelentă cronică a lui Sorin Lavric, două pagini de revistă despre Alexandru Monciu-Sudinski și influența lui Cezar Mititelu asupra sa, semnate și bine scrise de Bogdan Rusu. Pe Cezar Mititelu l-am întâlnit și eu în două-trei rânduri, reținându-i blândețea și părul albit prematur, fără să producă vreo impresie asupra mea. Voia să trăiască întocmai ca un *filosof* din vechime (pe atunci călugărilor li se mai spunea și filosofi). Ceea ce nu știam și aflu acum fără plăcere este că prețuia marxismul, susținând că regimul pretins comunist îl falsificase. Cezar Mititelu s-a sinucis în 1999. Cu șapte înainte, în 1992, Monciu, care se afla de două decenii în Suedia, și-a distrus actele de identitate, hotărând să trăiască precum un anonim. În felul acesta, conchide Bogdan Rusu – care a făcut investigații în Arhivele CNSAS –, Monciu a ajuns să trăiască potrivit preceptelor lui Cezar Mititelu. Aflu că acesta a mai avut cinci sau șase adepți numiți de Securitate „cezariști". Unii și-au abandonat studiile sau locul de muncă, reluându-le ulterior.

27 iulie

Am recitit ieri dintr-o antologie de poezie elenă antică și apoi m-am uitat la câteva tipuri de Alfa Romeo din anii '60, aflând că Mussolini a salvat de la dispariție această fabrică, proprietate de stat, care până în 1950 producea doar mașini de elită – cel mult o mie pe an. De atunci a trecut la producția în serie. Mai întâi a fost Alfa 1900, apoi Giulietta, pe care mi-o amintesc foarte bine, pentru a nu mai vorbi de Giulia 1300 și de Junior, cu aceeași capacitate cilindrică. În fine, *Il Biscione*, balaurul din emblemă, nu este șarpele farmaciștilor care bea otravă dintr-un vas, ci un faimos simbol heraldic, desemnând inițial vechea familie Visconti, din care știu precis că se trage regizorul cu același nume.

1 august

În urmă cu o jumătate de oră s-a anunțat moartea principesei Anna de Bourbon-Parma, soția Regelui Mihai, în vârstă de 92 de ani. Erau căsătoriți din 1948, cununia având loc într-o biserică ortodoxă din Atena. Ceea ce puțini știu este că Papa Pius al XII-lea l-a șantajat pe Rege – și expresia îi aparține – să se cunune după rânduiala romano-catolică. De altfel, Regele a respectat întocmai Constituția României din 1923, căsătorindu-se după canoanele ortodoxe și botezându-și ortodoxe toate cele cinci fiice. Pe principesa Anna am văzut-o de aproape în aprilie 1992, în Sâmbăta Mare, la Putna, când am fost poftit la masă de Arhiepiscopul Pimen, în sala mare a stăreției, alături de Rege și de suita sa.

4 august

A murit, la 91 de ani, pictorul Paul Gherasim, un apropiat al lui Horia Bernea și al cercului său, pe care l-am cunoscut cu peste 20 de ani în urmă. Era un om foarte credincios, moldovean, strâns legat de Biserică și de rânduielile sale. Însă era și omul căruia îi mirosea cel mai tare gura din câți am cunoscut. Dacă îți respira în față, te secera.

7 august

Memoriile lui Matila Ghyka, intitulate *Curcubeie* și traduse atât de expresiv de doamna Georgeta Filitti, sunt și deosebit de corecte. Și mă gândesc la aprecierile sale superlative privindu-l pe Nae Ionescu, ca și acelea despre Maruca, în a cărei casă l-a întâlnit inițial. Aflu însă prima oară că Regelui Carol al II-lea i s-ar fi datorat tipărirea lui Mateiu I. Caragiale, afirmație pe care o face de două ori. Este adevărat că volumul publicat inițial în 1929, *Craii de Curtea-Veche*, a reapărut în 1936 în cartea *Mateiu I. Caragiale – Opere* îngrijită de Perpessicius, incluzând totodată *Remember* și *Sub pecetea tainei*, imprimată la Editura Fundațiilor Regale.

Uitându-mă pe site-ul ziarului „La Repubblica", am văzut cinci destinații de sejur considerate de cea mai bună calitate și am mulțumit lui Dumnezeu că am avut șansa de a cunoaște trei dintre ele, Dubrovnik, Bruges și Strasbourg.

Și tot de pe site-ul altui mare ziar italian, „La Stampa", am aflat că la Amsterdam există vaporul pentru pisici *Poezenboot*, destinat pisicilor fără stăpân, loc unde acestea sunt adăpostite, hrănite și îngrijite. Faptul acesta mi-i ridică foarte mult în ochi pe olandezi și mă face încă o dată să regret că atunci când am stat cu Aurora două săptămâni la Bruxelles nu am ajuns și la Amsterdam.

8 august

Mi-a telefonat profesorul Alexandru Filipoiu, invitându-mă poimâine la Ateneu, la concertul susținut de fiul său Costin împreună cu o violonistă, care este fiica Cristinei Anghelescu, violonistă de mare notorietate în anii '70, ca și Mihaela Martin.

12 august

Miercuri seară m-am urnit și am ajuns la Ateneu, unde sala era plină. Mai întâi, Ioana Goicea, fiica Cristinei Angelescu, a cântat *Ciaccona* de Bach, ridicând auditoriul în picioare. Stăteam într-o lojă lângă două profesoare și un profesor de la Conservator de la care am aflat că solista nu are decât 23 de ani. Apoi a interpretat împreună cu Costin Filipoiu o sonată de Beethoven, mai „tehnică", cu superbe insule de lirism la sfârșit. În fine, o piesă de Wieniawski, având afinități cu melancolia *Nocturnelor* lui Chopin.

20 august

Am citit astăzi în „Corriere della Sera" despre mizeriile turismului de masă. La Veneția, ziua în amiaza mare, pot fi văzuți oameni care urinează pe ziduri. Alții umblă în șorturi, fac baie în Canal Grande ori întind corturile în oraș. Sunt convins că nimeni nu ar îndrăzni să facă așa ceva la Constantinopol sau la Atena. Sinuciderea Europei, despre care vorbesc atâția intelectuali apuseni, a devenit o realitate incontestabilă.

28 august

În „La Repubblica" de azi, o comerorare a lui Cesare Pavese, care și-a luat zilele în hotelul „Roma" din Torino, pe 27 august 1950, la vârsta de 42 de ani. A fost un scriitor pe care l-am citit cu fervoare în adolescență și în prima tinerețe. În mod eronat, știam că s-a spânzurat. În realitate, s-a sinucis cu somnifere după ce telefonase unor oameni pe care ar fi dorit să-i întâlnească. Niciunul nu a vrut sau nu a putut să dea curs invitației. Se spune în articol, așa cum știam, că motivul sinuciderii sale a fost iubirea pentru actrița americană Constance Dowling, însă autorul articolului menționează că aceasta era o agentă a serviciilor secrete americane, scriitorul nefiind pentru ea un partener, ci un „obiectiv".

În „La Repubblica" de azi, o comerorare a lui Cesare Pavese, care și-a luat zilele în hotelul „Roma" din Torino, pe 27 august 1950, la vârsta de 42 de ani. A fost un scriitor pe care l-am citit cu fervoare în adolescență și în prima tinerețe. În mod eronat, știam că s-a spânzurat. În realitate, s-a sinucis cu somnifere după ce telefonase unor oameni pe care ar fi dorit să-i întâlnească. Niciunul nu a vrut sau nu a putut să dea curs invitației.

2 septembrie

În „Convorbiri literare", o însemnare strălucită a lui Gheorghe Grigurcu legată de o categorie pe care am cunoscut-o și eu cu vreo trei decenii în urmă: „Am întâlnit nu o dată în viață «tineri care promit». Au un «ceva» în fizionomie, în mișcări, în haloul lor emoțional, care exprimă o atare înflăcărare, adăstare a unei împliniri, încât pare a garanta acea împlinire. Par niște biruitori din capul locului. Dar ei nu se împlinesc. După ani, după decenii, îi revezi cu totul schimbați, apăsați de ratare, cu un facies boțit, cu un mers blazat..."

3 septembrie

„Un creionaș în mâna lui Dumnezeu", așa se considera Maica Tereza – zisă și „Maica Tereza a Calcuttei" – care va fi trecută în rândul sfinților mâine, la Roma, printr-o slujbă oficiată de Papa Francisc I.

4 septembrie

Aseară pe la ora 7, pe când mă pregăteam să ascult, în deschiderea Festivalului „Enescu", un triplu concert faimos, a sunat telefonul: Mihaela Bârzilă mă poftea astăzi la Antena 3, la ora 11, la o emisiune despre Maica Tereza. Fără alți invitați sau intervenții prin telefon. Am primit, deși trebuia să merg un ceas mai târziu la un parastas de 40 de zile. Am ajuns și la una, și la alta.

13 septembrie

O carte admirabilă, intitulată *Regele Scamator Ștefan Iordache*, alcătuită de criticul de teatru Ludmila Patlanjoglu, cu evocări strălucite, din care cea mai frumoasă caracterizare a marelui actor mi se pare aceea a Irinei Petrescu: „Era curat și liber".

10 octombrie

O să revăd după trei ani Constanța. Am fost acolo ultima dată în august 2013, împreună cu Aurora și Ruxandra, când m-am fotografiat lângă un Austin din 1929, îngrijit și recondiționat impecabil, aflat în parcarea hotelului „Palace" de care mă leagă multe amintiri. Seara, Claudia ne-a invitat în grădina unui excelent restaurant de pe bulevardul Tomis. Din păcate, în aceeași vară începuseră să fie săpate șanțuri pe toate străzile din centrul Constanței, întrucât se schimbau conductele de gaz sau cablurile electrice, iar mersul pe bulgări de pământ și bolovani era un chin. Așa au trecut trei ani fără să revăd orașul pe care, după București, îl iubesc cel mai mult.

11 octombrie

În drum spre Tulcea, am ținut să văd Măcinul, oraș încremenit în timp, având și o mică mânăstire de maici înființată în anul 2000, frumoasă fiind și una dintre bisericile de parohie. Un cimitir mahomedan cu semilună încrustată în pietrele tombale mi-a amintit de *Craii*... și de ceea ce Mateiu I. Caragiale numea „lina tăcere din cimitirele turcești".

13 octombrie

Am avut noroc de vreme frumoasă săptămâna trecută la mânăstiri. Ziua de vineri am petrecut-o la Voroneț, Moldovița și Sucevița, oprindu-mă apoi cu părintele stareț Vasile să mâncăm la pensiunea „Ieremia Movilă". Seara înnoptam într-un hotel de trei stele din Vatra Dornei, în centrul orașului, unde am văzut șapte vite păscând într-un părculeț, la lumina neonului. Un sfert de ceas mai târziu, am privit un tăuraș solitar înfruptându-se din iarba scuarului de lângă hotel.

22 octombrie

Am intrat pe post la Antena 3, cu Maria Coman, între orele 14.00 și 14.30, subiectul fiind pelerinajul la moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov început astăzi și care se va încheia miercuri. Noaptea trecută am recitit multe pagini din cele consacrate „Generalizării cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră" din „BOR", 11-12/1955. Am gustat încă o dată frumusețea limbii în care au fost scrise. Legat de canonizările de atunci, mi-a plăcut nespus de mult expresia *„sfinți odrăsliți din tulpina neamului nostru"*.

jurnal

Sorin Antohi

Idei și zile

Cioran: căi de acces spre om și operă. Așa cum tot povestesc de peste trei decenii, am vorbit cu Cioran numai în franceză. Recurgeam amîndoi la română numai cînd, vorbind despre unii români, despre români în general și despre România, înjuram. A fost, de la prima noastră convorbire telefonică, o alegere naturală. A lui. Și franceza, și înjurăturile. (Îl tachinam uneori că am putea înjura în maghiară, o limbă în care multe înjurături, grație structurii limbii și creativității populare, au un protocronic aer suprarealist. El le auzise în copilăria lui sud-transilvană, alături de cele românești și săsești. Eu, în copilăria mea de pe Valea Trotușului, în versiune secuiască, pentru a le regăsi în maghiara educată și a le aprecia la justa lor valoare în perioada stagiului militar, la U.M. 01214 Ineu) Nici nu cred că putea fi altfel, pentru toată lumea e limpede că românul Cioran își atinge apogeul ca *métèque* declasat (de fapt, inclasabil) care-și traduce (nu doar lingvistic, fiindcă mobilul traducerii este simultan existențial, euristic, homeopatic, terapeutic etc.) metafizica etno-națională de origine (radical sumbră chiar în perioada lui de exaltare, în care credea că pseudomorfoza românească poate deveni o metamorfoză supremă, iar apocalipsa putea aduce un fel de izbăvire paradoxală: elecțiunea negativă, excelența în Neant) în reflecție postistorică de expresie franceză. Scrierile lui românești, care îi fixează aproape profetic sinele adînc, încep să se topească, printr-un fel de limbă de tranziție, în jurul anului 1944 (cînd încă mai scria în limba maternă, pe genunchi, în camere de hotel, cu Biblia lui Galaction în valiză), în limba franceză. Nu e vorba însă și de o transmutație discursivă, fiindcă marile teme inițiale rămîn, dincolo de trecerea de la diatribă și ontologie etnică apofatică la maxime și cugetări care evocă la suprafață discursul lui La Rochefoucauld. Cine știe să-l citească pe acel Cioran intermediar poate înțelege că, pentru a vorbi de cazul său particular și despre particularismul românității (acesta nici nu putea fi gîndit pînă la capăt în română, fiindcă nu s-ar fi ieșit din *mise en abyme* – atît în sensul din geometrie, cît și în acela observat de Gide în heraldică și devenit apoi o fixație retorică), el trebuia să uzurpe universalismul francez(ei). Dar să-l uzurpe fără a-l mima, adică să-l subvertească, să-l deconstruiască, să-i recupereze și să-i răstoarne (dialectic) ambiția, să-i reveleze particularismul propriu (adică nivelul cel mai profund și mai adevărat, altminteri un secret translucid, chiar transparent – Polichinelle e totuși francez!) și să-l depășească. Uzurparea mimetică (simultan servilă și emancipatoare, precum și, ca orice emulație mimetică, mereu în competiție, deschisă ori viclean ascunsă, conștientă sau instinctivă, admisă măcar în forul interior sau negată, cu modelul) fusese practicată de toată cultura română, de la începuturi, în forme tot mai sistematice și mai asumate odată cu pașoptismul, ajunse la explozie radicală în legionarism, după schimbarea azimutului de la Paris la Berlin. Legionarii, luați (dincolo de retorica lor la prima vedere neaoșă) de valul european al antimodernismului și aflați în căutarea unei baze sociale neatinse de occidentalism sau (uneori după o perioadă de contact, chiar de fascinație) revoltate contra acestuia, se opriseră la formularea autohtonismului prin interiorizarea unui mimetism alternativ, bizantin-rus-german (elementul german fiind tocmai redefinit ca nucleu al antimodernismului pan-european, așa cum se observă cel mai bine studiind variantele central-est-europene ale acestuia). Cioran mi s-a părut mereu, după ce cred că l-am înțeles sau măcar intuit, tot citindu-l și recitindu-l înainte de a-l întîlni și de a mă lămuri pe deplin prin întrebări directe, un *squatter* român al spiritului francez. Reușise o supremă ieșire din sine, mai bine zis din sinele său juvenil, rămînînd și devenind cine era și putea fi cu adevărat. Scria în franceză pentru a spune ceea ce franceza nu ar fi putut spune fără el niciodată. (Și, evident, scria ceea ce româna nu putea articula fără resentiment sau fără ipocrizie și fără o raportare sau alta la stigmat, de la interiorizarea urii de sine la revoltă.) Deci nu pentru a spune ceea ce numai franceza putea spune (ca să parafrazez ceea ce scria despre Broch și, reluîndu-l fără a-l cita, Kundera: să spui ce numai romanul poate spune) și pentru a atinge un public global. O făcea, insist, pentru a scoate franceza din provincialismul ei cu ambiții universaliste, pe care-l rescria ca un Pierre Menard cu un nivel suplimentar de detașare. Era un efort (poate un program) de clarificare reciprocă a particularismului și universalismului: să subminezi din interior megalomania și inerțiile francezei (vorbesc de franceză în sensul cel mai cuprinzător, acela de limbă-cultură-ideologie-civilizație), falsitatea decadentă etc. – pentru a o epura și a o reconstrui ca universalism, într-un fel pentru a-i reaminti vîrstele propriului apogeu (Clasicismul și Luminile). A fost o operație reușită, din care și Cioran, și franceza, ba chiar și româna au ieșit în cîștig. Nu rămînînd, ci devenind fiecare el/ea însuși/însăși. De aceea, numai un român cult, cosmopolit și înzestrat cu spirit critic, sau un erudit străin care cunoaște la perfecție cultura română (cu tot cu sursele și contextele ei) și păstrează cumpăna între orientalism și conversiune (*going native*) îl poate citi cu adevărat pe Cioran. Ceilalți îl aproximează, îl înțeleg greșit, în cel mai bun caz parțial și partizan, îl laudă sau îl resping din motive și cu argumente irelevante. Din păcate, ruptura culturală și ruptura generațională intervenite în ultimii treizeci de ani l-au lăsat pe Cioran, ca pe atîția alți autori ai culturii înalte europene, fără cititori competenți și afini. 8.03.2022, de la 4:15; revizuit pe 26-27.01.2024

Ceaușescu, Ștefan cel Mare, Dan Hatmanu. Pe blogul lui Liviu Antonesei, în contextul comemorării lui Luca Pițu, cineva a menționat tabloul lui Dan Hatmanu în care primii doi menționați ciocnesc, sub privirile apotropaice ale Elenei Ceaușescu, în sănătatea celui de-al doilea. Aceasta era singura ipoteză valabilă în 1982-1983 pentru cei care nu echivalau *immortal* cu *undead*. Revin adesea la distincția dintre cele două categorii, care fuzionează în mitul lui Dracula, bazat pe istoria reală și legendele legate de Vlad Țepeș; Țepeș a fost o vreme contemporanul lui Ștefan cel Mare; Dracula poate fi considerat desigur și contemporanul nostru; Țepeș-Dracula, fuziunea coborîtă dintr-un zvon ostil al sașilor din timpul primului în imaginarul global, șterge granițele dintre nemuritor și revenant/strigoi). Iată ce comentariu am făcut eu:

Eu eram redactor-șef la *Dialog*. Am descoperit tabloul lui Dan Hatmanu la Galeriile Cupola, privind pe geam la o expoziție cu circuit închis, aflată în pregătire în vara 1982. Una specială, care necesita aprobări multiple, pentru 26 ianuarie 1983... Alex Sciurevici, fotograful de mare talent (și omul fin) care colabora la revistele studențești, a făcut poza. Eu am dus-o la tipografie, unde s-a făcut zincul (așa se lucra atunci). Pregătind șpalturile pentru cenzură, am întors zincul pe dos, astfel că pagina I avea în centru o pată gri-neagră intitulată „Istorie" și semnată Dan Hatmanu. Care cenzor ar fi oprit așa ceva? Cenzorul nostru, Manole Corcaci, om de treabă, deși era mereu apostrofat de șefii lui că nu e destul de vigilent (după ce Radio Europa Liberă mai lăuda un număr al revistei noastre), era adesea mai înțelegător decît cenzorii din amonte, universitarii. Așa am tipărit în decembrie 1982 numărul nostru omagial. Pe prima pagină mai era un poem al lui Nichita Danilov, „Patria", cu totul diferit de poezia de partid și de stat, precum și un articol strident de cult al personalității. Numărul era dedicat unora din figurile reconsiderate după Congresul al IX-lea (Iorga, Blaga etc.), ca și cum am fi fost încă în 1965-1971.

Înainte de a fi pus în circulație, am dus numărul la Timișoara, la o ședință cu redacțiile studențești avînd (am descoperit la fața locului) ca obiect raderea revistelor *Dialog* și *Echinox*. Am arătat prezidiului revista, iar admiratorii noștri de la *Viața studențească-Amfiteatru* au înghețat, fiindcă s-au „prins" ce urmărisem. (Tot ei, deși conștienți de situația între timp agravată, aveau să ne premieze la Craiova, alături de *Echinox*, și pe mine — pentru eseu — la București, de față cu Nicu Ceaușescu, la Baza Tei, în mai 1983, exact înaintea asaltului Securității).

Numai că tov. Ion Spălățelu era cel mai înalt în funcție, așa că toți așteptam reacția lui. El a devenit celebru în vara 1983, după ce Radio Europa Liberă îi devastase cartea despre Scornicești (unde se născuse și el), un fel de poveste cu Astérix, dar desigur fără umor, în care proto-Scornicești-dava era o vatră a dacilor liberi. Tov. Spălățelu a luat revista, s-a uitat la ea timp de cîteva minute interminabile, a răsfoit-o (orișicît, Iorga, Blaga, cu tot cu poze

etc.), apoi a spus: „Ei, vedeți că se poate?" Asta echivala cu *Nihil obstat*, așa am putut distribui numărul (cu exemplarul pentru Radio Europa Liberă cu tot).

Voi reveni cîndva, poate într-o carte, cu alte amănunte. 14.01.2022

Revin aici cu detalii factuale. Cartea lui Ion Spălățelu este *Scornicești. Vatră de istorie românească* (Albatros, 1983; Ediția a II-a revăzută și adăugită, *Scornicești. Vatră de istorie românească. Nicolae Ceaușescu. Fără drept la moarte*, Casa de Editură și Presă „Viața Românească", București, 1999; pe coperta IV, autorul, care își adaugă titlul de Prof. Dr. – a fost profesor la Academia „Ștefan Gheorghiu" —, pune o poză a lui Ceaușescu după execuție, cu legenda „Clipa morții privită cu ochii deschiși"). Oricum, la Timișoara, nu Ion Spălățelu, care fusese trimis de la București, ne-a fost ostil (am vorbit cu el într-o pauză, convenind că nu toate publicațiile românești comentate la Europa Liberă erau trimise de autori/editori), ci activistul de rang înalt Eugen Florescu (1935-2009), retrogradat la Timișoara în calitate de secretar județean PCR cu propaganda. 26.01.2024.

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

litere

Aurel Udeanu

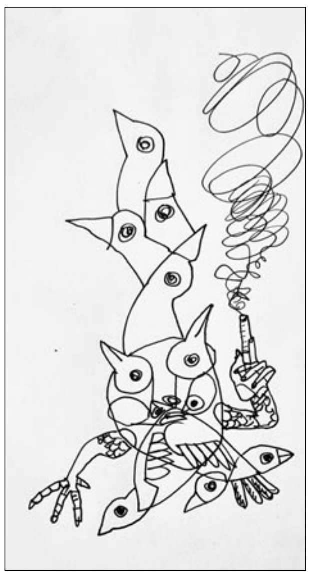

Pânza de pe ochi mi-a căzut, în sfârșit.

Sângele scurgându-se pe boltă în acest asfințit vorbește în locul *Lui*. (*Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud.* - Psalmul 115:5-7)

De-acum mi-este limpede. Tălpile goale *Îi* sunt ferfeniță tot căutându-mă prin cerul necuprins. Calcă desculț prin găurile negre fără fund, stelele colțuroase *Îi* sparg călcâile, cometele *Îi* biciuie fața cu cozile lor lungi și strălucitoare. Sângerează. Zadarnic încearcă să-*Și* oblojească rănile cu fâșiile rupte din cămașa de lumină zdrențuită pe care o poartă.

Ziuă și noapte, cu crucea-n spinare, umblă după mine pretutindeni. Nu simte foamea și setea, nu-*I* pasă de frigul galactic care mușcă cu poftă din *El*, habar n-are de ploaia de meteoriți care cade nemiloasă asupra *Lui*. Tot ce contează este să dea de mine și să m-aducă *Acasă*, să nu mai fiu un străin aici, jos. Până și-acolo, în înalt, caznele *Lui* trebuie să continue. Mă mir de unde atâta încredere nestrămutată că, într-un final, mă va găsi!

Iar eu, săracul de zile, bogatul în patimi ce fac dedesubt? *Îl* ratez, de fiecare dată,
scufundându-mă
în tomurile lipsite de folos, înecându-mă
în sticlele
cu vin mincinos, străduindu-mă să dispar între picioarele infinite ale Afroditei de țărână. Gonesc nebunește după vânt, în loc să strâng comori
în cer.
S-a înnoptat deja: ochi am și, acum, *Îl* văd, urechi am și, în sfârșit, *Îi* aud, oftaturile. Lumina

negrăită a coborât în mine: de-aia nu-mi găseam locul sub stele - îmi lipsea *Cel Care*-mi omoară moartea!

Constanța Popescu

Colecționez cuvintele

Șterg pe frunte, bucata asta de timp,
care pleacă lăsându-mi ridurile
pe chipul care mai iubește oglinda.
Sigur, cicatricile se vad de la distanța
dintre anotimpuri, mai adînci, mai triste,
e iarăși toamnă, peste vara
care se tine cu dinții de dorința fiebinte,
zile peste alte zile, caledare schimbate ritmic,
anotimpuri care hohotesc de plâns,
chiar dacă am urcat munți întregi de rugăciuni,
munți întregi de fapte.
Viața, o felie de tort mâncată prea repede,
ajunsă în poziția în care ștergem și firimiturile
cuvintelor decolorate, pagini scrise cu
zilele și nopțile mele
șlefuind diminețile începuturilor. Un alt anotimp
cu bucurii amputate, cu tăcerea lângă ceașca de cafea.
Trag pedeaua gândurilor nerostite,
afară, toamna mătură frunzele, eu colecționez
cuvintele vechi, cu care dorul se alintă...

Doar respirația

Încă un drum împărțit la doi,
jumătate pentru a construi amintiri,
jumătate pentru a le șterge...
Intersecția, un bulgăre de rouă,
dispărut la miezul zilei,
pentru care facem pași spre infern.
Călătorie fără hartă și repere,
doar respirație și apoi dor...
iar eu un călător uitat în drum
de soartă.

Parfum de poezie

Să vorbesc de Eminescu,
nu mă țin genunchii, Doamne,
nici de floarea cea albastră,
despre plopi, ce să vă spun?
Doina noastră, unică îmbrățișare
a cuvintelor cu dor...
Toate sângeră în cale,
toate au rămas la fel,
ce e val ca valul trece
și noi trecem ca și el.
Ca în lumea lui nedreaptă,
noi suntem tot epigonii vremurilor
neapuse și cu greu cărarea-ngustă
o săpăm, ca să putem crește în cuvinte
și-n mirări cu parfum de poezie.
Altă stare, alți poeți...

Umbrele mele

Umbrele mele sunt tinere,
aleargă mereu
înaintea mea, sunt mai mereu două,
ca să am alternativă dacă una m-ar părăsi,
dacă drumurile s-ar scurta subit.
Să-mi cunoști căile, e bine
și să-mi ții umbele aproape, te pot sprijini,
îți pot face culoar între vise și-ți pot colora dimineți
obtuze, boțite de insimnii cu sacii plini
de poeme încolțite subit,
când visasem că eu îți sunt aleasa
cu umbra de vorbe în spate.

Florin Golban

Generații

Pe prispa din fața casei
Sub privirea de patriarh
A bunicului,
Nepoții construiesc amintiri

Regăsire

Într-o zi o să vin
Să te trag de mustăți
Iar tu o să scoți
O bomboană din buzunar
Și o să mă mângâi
pe creștet.
Uite, a înflorit caisul
și e iar primăvară.

Costel Zugravu

tata zugrăvea case
pleca dimineața,
cu găleata de scule
în mâna stângă

în găleată purta cu el
bidineaua, mistria,
un cancioc, șpaclu
și zâmbetele noastre

seara îl așteptau la fereastră
înflorite mușcatele mamei

În memoria tatălui meu Golban Constantin, 2 ianuarie 1946 – 9 ianuarie 2024, cunoscut sub numele Costel Zugravu.

Amalia Elena Constantinescu

Fiind atrasă de cultura și civilizația japoneză, am ales pentru unul dintre volumele mele de poezii simbolul și povestea unei gheișe – „Sayuri", editura Tipo Moldova, Iași, 2013. În anul respectiv, puțin înainte de lansarea cărții – care a avut loc pe 20 decembrie 2013, la Librăria „Mihail Sadoveanu" din București – am primit felicitări și – împreună cu ele – două volume de haiku din partea dr. Radu Petru Șerban, ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Japonia (în perioada 2012 – 2016), „distins în 2021 cu „Ordinul Soarelui Răsare cu Stea de Aur și Argint" („Order of the Rising Sun, Gold and Silver Star") pentru contribuția adusă la întărirea relațiilor de prietenie și la promovarea înțelegerii reciproce dintre Japonia și România (https://www.ro.emb-japan.go.jp/itpr_ro/ Amb.Serban.html)". După onoarea care mi-a fost făcută, am păstrat în suflet dragostea pentru acest stil poetic japonez. Așa am început să scriu haiku, într-un fel (re)adaptat la sentimentele noastre europene.

1.
Flori de cireș
Răsar dincolo de stele
Ca împărăție.

2.
Viața-i primul strigăt
De moarte din paradis
O himeră.

3.
Noi am rămas
Doar un clopot rugându-ne
În asfințit.

4.
Lacrima neamului meu
Aripă în ochii
Domnului.

5.
Inima nopții
Ca o flacără așteaptă
Răsăritul.

6.
Poemul cuvintelor
Se întunecă departe
De noi.

7.
Clipa de grație
Creează în univers
Un alt început.

8.
Omul doar o stea
De veghe în mâinile
Creatorului.

9.
Perseidele nu sunt ploi
Ci aripile
Primului înger.

10.
Lemn de santal
Evantaiul vieții
Deschis azi peste lume.

poesis

Nicolae Coande

Manualul vânătorului de poeți - 2024

Angela Marinescu – de la *Sânge albastru* la *Blindajul final*

La debutul cu placheta „**Sînge albastru**" (Editura pentru Literatură, 1969), Angela Marinescu își prezenta cu atenție autoportretul, într-o combinație amintind de hieratismul pictorilor medievali care aduc la viață acele madone cu chip de ceară în ochii cărora, însă, poți citi inclusiv sursa unui anumit păcat și a unei răzvrătiri interioare: „Poetă pură cu gâtul sfârșit/ Și lung ca o sfântă,/ Rănită cu gesturi mereu/ Și cu lumea aceea plăpândă./ Aerul este atât de uscat aici/ Numai pocnet de bici." Suflul poeziei sale este vătuit de un soi de suferință expusă în versuri scurte, pentru a atinge mintea cititorului care începuse deja în acei ani să simtă cum poezia se eliberează de dogmele proletcultismului voios-inept. În 1969 debutaseră Ion Drăgănoiu, Vasile Vlad, Alexandru Miran, Ion Cocora, Dumitru M. Ion, Marcel Mureșeanu, Sebastian Reichmann, dar și Ion Negoițescu („Poemele lui Balduin de Tyaormin")! Este interesant că Ion Pop datează debutul poetei în 1970, în panorama sa, „Poezia românească neomodernistă" (Ed. Școala Ardeleană, 2018), dar nu este o neglijență gravă: Angela revenise rapid cu al doilea volum, „Ceară", în acel an, de aici, poate, confuzia. De altfel, Ion Pop are dreptate să observe că la debut Angela Marinescu „afișa... o poezie cumva hieratică, exangă, atinsă parcă de o morbidețe prerafaelită, printre umbre și melancolii de asfințit și de noapte trakliene". Cu toată această afinitate cu imaginarul traklian, putem sesiza că ea își pregătea un limbaj propriu, care o va defini în grad profund drept una dintre cele mai personale, în gramatica sa generativă, poete din istoria poeziei noastre – și nu doar feminine. Ființele nocturne, păsările, fluturii, vulturii „prelungi", sora deplânsă, viitoarea Eleonora, sunt lăsate încet-încet în urmă și metamorfoza nu întârzie să se producă, pe liniile de forță care vor duce mai târziu la un tipar-Angela Marinescu, cu baza într-un de *viscerealism*, cu termenul lui Roberto Bolaño: „Sunt animalul care mă urnesc greoi din somn/ și lacom/ Sunt animalul care mă-nmulțesc supus/ și-adânc./ Sunt animalul care-mi pipăi sexul cu plăcere./ Sunt animalul care uneori, îmi port instinctul,/ Ca pe o colivie lâncedă, în față./ Atunci, în lume, e tăcere" (*Sunt animalul care*). Cuvântul-tabu „sex" este cumva acel indicator al „răsucirii", al schimbării care operează deja subtextual, ca un soi de libertate clamată în acei ani ai timidei dezlegări a limbilor de care se bucurau tinerii poeți în România. De corsetul pudibonderiei și al dicționarului de idei de-a gata se scăpa greu.

„**Ceară**" (C.R., 1970) este un volum care continuă tonalitatea din placheta de debut, în linia expresionist-sentimentală detectată de critica de întâmpinare a epocii. Noutatea ar fi că semnează Basaraba Matei (numele său real este Basaraba-Angela Marcovici), după numele soțului, poetul Gavril Matei-Albastru (1943-2008), iar tensiunea erotică sublimată sexual este mai prezentă, ca un fel de bornă pe care poeta o semnalizează tot mai intens: „Cu mâna subțire îmi pipăi sexul înfiorându-mă/ De aș putea muri/ În centrul lui/ Cu trupul tremurat/ Împrejmuit de vid/ Asemenea/ Înaltelor figuri geometrice/ Ochii mei să nu mai simtă/ Decât prunci albi alunecând în infern./ Urechea să mi se umfle de spațiu/ Ca un înger care coboară/ Și, moartă,/ Să îmi sărut eu țeasta goală/ Cum, vie/ Sărutam tot ceea ce era plin." (*Sexul).* Cu toată simplitatea poeziei, nu prea avem în epocă astfel de mostre de curaj în afișarea unui limbaj dezinvolt. Marinescu nu este o pudibondă încă de la începuturile sale poetice, își mărturisește dragostea și sexualitatea (poetele promoției '60 sunt doar îndrăgostite). Sora, iubita, moartea sunt jaloanele acestei cărți în care ea poate gândi și simți absolutist: „moartea mea schimbă structura lumii". Nevoia de puritate, clamată în cele două cărți, continuă și în volumul „**Poezii**" (1974), dar și în „**Poeme albe**" (1978), în combinație cu imacularea, candoarea, inocența lucrurilor din jur. E mai degrabă o poezie de afecte, emisie a unei orgi sentimentale, îndatorată poate iubirii fizice, de femeie împlinită, intimidată poate de proximitatea fericirii, levitând în aura nașterii unui fiu. Nimic nou față de volumele anterioare, ba chiar un regres la nivelul intensității, chiar dacă apar figurile Ifigeniei, Antigonei, Clitemnestrei cu care simbolic se identifică, figuri reprezentative ale feminității tragice: „Sunt înconjurată fără putință de evadare./ Lume, vecini, poeți, rude de sânge,/ Rude îndepărtate. Ce-aș mai putea să fac?/ Fug de acasă în zadar.// Moartea mă așteaptă între pereți, nu pe drum." (*Glasul Ifigeniei*). Apar și accentele polemice („Criticilor mei" este un poem-revanșă, un avertisment arătat puterii literare macho), dar și viziunile care anunță implozia ulterioară: „În fiecare seară nebunia/ Vine în casa mea/ Sub chipul unui pitic, alb la față,/ Cu ochi mari cenușii.// În fiecare seară aprind, atunci, focul,/ Suflu cu putere în jarul/ Mărunt, o căldură liniștită/ Tremură neastîmpărată.// Piticul se așează lîngă foc/ Eu vreau să-l împing peste jar/ Să se termine odată.// Dar piticul continuă să vină,/ Zi de zi, cu o răbdare/ Înfricoșătoare." (*Din anii războiului*).

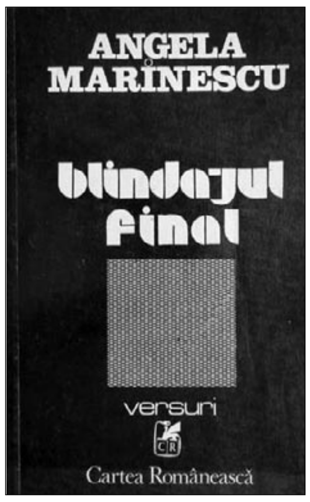
„**Structura nopții**" (C.R., 1979) este un poem polifonic, un conglomerat muzical, dar și vizual de senzații și hipertensiuni personale: „[...] Și fapta de a muri vestește spiritul./ Moartea este singura mea faptă.// Un curcubeu întins în jurul cerului, înflăcărând azurul izbăvitor/ Pelerinul se ceartă cu inima lui plăpândă, ritmul drumului l-a obosit/ Când florile pline de miere și culoare, când copacii blonzi/ Nu-și aplecau înspre el ochii de smarald. Drumul, în sine/ Ar fi de neconceput./ Ce poate fi mai asemănător cu moartea decât viața./ O, flori răscolitoare! Carne adânc mirositoare, parfum al sângelui./ Un orb împurpurat la față, cu haina ferfeniță, purpură plină de sânge,/ Cu mâinile gingașe și fine, adăpostind sub pulpana lui zdrențuită/ Un copil, orb și el. Rămâne doar amărăciunea și funia atârnată de zid./ Un câine, jigodie furibundă, vine alergând înspre funie –/ Și cade singură în laț, zbătându-se, schelălăind jalnic,/ O ființă brutal de urâtă calcă pe urmele câinelui, sosind cu obrazul/ Ei schimonosit, nasul lung și ascuțit, ochii trași, cu pleoapele arse/ Peste pupilele înfricoșate, paraliticul, oligofrenul suprem senzual/ Copiii părăsiți, poeții ratați, cei care fabrică metafore, cei care se/ Masturbează scoțând metafore din pâlnia lor surdă, neputinciosul laș./ Comodul, cel care își asuprește familia în virtutea unei idei strâmbe,/ Cel care suflă aer rece pe nas, cel care are vocația relațiilor/ Și prieteniile nedemne, cel care își apără pielea sfidând prietenia,/ Cel care este utopic, utopia însemnând neputință, ignoranță,/ Infantilism, trădare a Umbrei." (*II*).

Poemele secvențiale (7 la număr) din „Structura nopții" sunt imnuri către noapte și umbră, ode ardente ale unei iubiri care atinge un imaginar terifiant, dar nici „un spațiu de o lărgime mistică... un câmp de lupta imens". Aici apar aceste portrete hilare, grotești, ieșite din lupta cu „rațiunea mea roșie" sau din împreunarea „paraexistenței" cu morbidețea unei boli tăinuite. Lexicul devine agresiv-prezent (oligofrenul, paraliticul, masturbarea, șobolani, câinii), iar poemul astfel rezultat este declarat ca fiind ridicat împotriva instinctului de conservare, „în splendoarea și liniile geometriei negre", împotriva lumii dacă e nevoie. Ea este o căuzașă a credinței care susține poemul printr-o înflăcărare cu care-și surprinde mereu cititorul defensiv, prin „tensiunea și puritatea... două laturi pline de sânge ale melancoliei". Este un abandon în toată poezia sa, dar unul controlat, pentru că Angela Marinescu își dezvăluie permanent formula, o anunță, își lămurește poemul prin propria teorie și se ține de cuvânt. Ea a dorit mereu să fie prima care își înțelege și își definește poemul, în disprețul poeților care declară că l-au primit de undeva, de sus, din altă dimensiune.

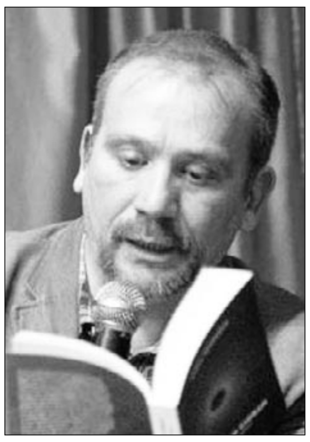
„Cu pieptul scos ca un viscere/ la abator, în dreptul soarelui..." – iată versurile care marchează o nouă bornă în poezia Angelei Marinescu, un posibil credo al volumului „**Blindajul final**" (C.R., 1981), o suită de poeme scurte, intense din care poeta a păstrat aproape tot în antologia „Subpoezie" (Ed. Charmides, 2015). După invocațiile adresate nopții, ea își ridică privirea spre un soare (clamat ca Sun-Ra) des invocat în aceste rematerializări ale unui instinct care nu a ațipit nicio clipă, obsedată de „stridența preciziei" și de călătoria „până la rădăcina răului". Terifiantul și umbrele sale populează în continuare câmpul de luptă, într-o aglomerare a cuvintelor care țâșnesc în spațiul creat de poetă aidoma unor fotoni trecând de bariera întunericului, „lumina plină de forță" care oferă speranța unei izbăviri. Sângele însă este mai prezent ca niciodată, chiar dacă nu lipsea din volumele anterioare. „Metafizica neagră" de la care se revendică poeta cere o accelerare a suflului: „otrava lui s-o primesc în sânge", „neant, tu îmi amintești de noaptea ce sângerează", „șira spinării scăldată în sânge", „îmi transform sângele într-un obiect", „dacă eram doar mamă rătăceam cu sângele pe buze", „nod de sânge și placentă întinsă sub tobă", „sângele ei înghețat (*al stelei*) îmi umple venele", „sângele e uitarea" „sângele picură în balta perfectă", „aici e sfârșitul. fără formă, plin de sânge", „sapă singurătatea tunelul plin de sânge", „ochi negri într-un ocean de sânge" etc. Acest ținut lichid întunecat prezent masiv în poezia sa poate face eventualii cititori să dea îndărăt, mai ales când li se spune clar: „pe voi vă văd ca prin sânge". Este o poezie deloc concesivă, acroșantă, un mecanism care torsionează ființa: „Materia nu există. ceea ce, acum, aud/ ca o șoaptă infinită, suprapusă ființei mele,/ dezmățată, dezlănțuită, nepăsătoare,/ nu este decât propria mea prăbușire" (***). Conjurînd un Iisus Christos care să-i umple venele, ea își dorește să „bea un vin alb de măcelari" în vreme ce mai crede că, domestic, „cuvintele se nasc din iubire". Însă este o iubire pe viață și pe moarte, la fel cum este poezia sa care nu-și permite răgazul purei contemplații. Sau dacă o face, e în același timp cu războiul cu sine și cu lumea pe care îl poartă îndârjită.

Ofensiva perpetuă este starea naturală a poemului războinic al amazoanei rănite din „Blindajul final", același poem care, scârbit de o „lume slabă", se retrage în „infernul propriilor cuvinte". Apelul la Nietzsche ne poate face să înțelegem capacitatea acestei lumi de a se prezenta ea însăși în mod real, natural: „Ne-am descotorosit de adevărata lume, ce lume rămâne? Lumea aparentă?" – un construct al filozofilor, „o iluzie de *optică morală*" pe care filosoful german l-a denunțat aspru în *Amurgul idolilor*: „lumea adevărată a fost construită prin contradicție cu lumea reală, în fapt o lume aparentă." Acest joc lucid al devierilor de la canonul „lumii adevărate" face din Angela Marinescu o Proserpină a textului: jumătate de an îngropată de vie sub pământ, jumătate sub cer, un cer întunecat însă de pe care culoarea speranței – cuvânt inexistent în vocabularul poetei – a dispărut până la negru: „cerul este strigătul ce trebuie sfâșiat,/ sunt flăcări ce ard fără fum./ ele strâng neantul de gât./ jeturile lor împletite. Răsucite. Dezintegrate. Roșii./ neant, tu îmi amintești de noaptea ce sângerează în ochii mei./ aburii tăi mă umplu de neputință./ orice rațiune pare meschină în fața/ lividelor tale raze. Creierul meu este sângele tău." Poemele cu epiglota plină de materie întunecată din acest volum-fanion în creația sa („Blindajul final rămâne unul dintre marile repere ale poeziei noastre" – Al. Cistelecan, *Prefață*, antologia „Subpoezie", Charmides, 2015) își scuipă antiversurile cu silă și dispreț asemenea unei guri plină de cuvinte-dinți și care se cască monstruoasă în oglindă spre a se autodevora.

Este un abandon în toată poezia sa, dar unul controlat, pentru că Angela Marinescu își dezvăluie permanent formula, o anunță, își lămurește poemul prin propria teorie și se ține de cuvânt. Ea a dorit mereu să fie prima care își înțelege și își definește poemul, în disprețul poeților care declară că l-au primit de undeva, de sus, din altă dimensiune.

Horia Vicenţiu Pătraşcu

Sonorizarea lumii. Sensuri antropologice

Primii filosofi – nu doar Pitagora – consideră că ritmul este esenţa ultimă a realităţii vizibile, esenţă pe care o numesc chiar cu un cuvânt care înseamnă la origine ritm, măsură – *logos*.

Primele sunete muzicale pe care le-a descoperit omul – şi, înaintea lui, în aceeaşi linie de evoluţie, maimuţele antropoide - sunt cele de percuţie, sunetele rezultate în urma ciocnirii mai mult sau mai puţin întâmplătoare a două obiecte. Gorilele îşi folosesc cutia toracică ca pe o cutie de rezonanţă în care lovesc cu palmele pentru a scoate sunete de avertisment sau pentru simplul divertisment. Cine ştie dacă primii oameni nu vor fi obţinut primele unelte (lamele ascuţite din silex) cu totul întâmplător, prin lovirea a două bucăţi de piatră pentru a obţine un ritm care-i intriga, îi amuza, îi aducea în preajma venerabilului, a magicului?

Cât despre raportarea magică la lume pe care o face posibilă ritmul - dovezi în acest sens sunt nu doar nelipsitele tobe din ritualurile magice, şamanice, dar chiar primele manifestări... cvasi-religioase observate la animale: în cazul unei furtuni cimpanzeii masculi execută un aşa numit „dans al ploii": aleargă în două picioare în sus şi jos, târăsc o creangă de copac, scot sunete de ameninţare pentru că, cel mai probabil, „cred", intuiesc, „speră" că prin aceste sunete pot influenţa cursul naturii, pot face ca tunetele să înceteze.[1]

În orice caz, se pare că ascunsul, „invizibilul" (în sens cât se poate de literal) i s-a revelat omului prin auz, prin această sonoritate ciudată, ritmică, care-i dezvăluia o faţă nebănuită a lumii, ireductibilă la *aspectul* ei. De altfel, cele mai vechi religii şi filosofii au păstrat esenţa acustică a divinităţii, a transcendenţei nu doar în religiile iconoclastice, precum iudaismul, al căror principiu este „Dumnezeu poate fi auzit, dar nu văzut", dar chiar şi în religiile considerate vizuale, apolinice, precum politeismul elin, unde tocmai Apollo – zeul luminii este, deopotrivă, şi zeul muzicii, iar Zeus este stăpânul tunetului. Primii filosofi – nu doar Pitagora – consideră că ritmul este esenţa ultimă a realităţii vizibile, esenţă pe care o numesc chiar cu un cuvânt care înseamnă la origine ritm, măsură – *logos*. Schopenhauer aparţine acestei tradiţii – atunci când consideră muzica expresia cea mai pură a „noumenului", a lucrului în sine, care este voinţa.

Faptul că vorbirea este, din cele mai vechi timpuri până astăzi, instrumentul preferat de comunicare arată profunda solidaritate dintre formă şi conţinut, căci omul a preferat să transmită esenţa acustică, sonoră (invizibilă) a lumii folosind mijloace la rândul lor acustice, sonore, şi nu vizuale – deşi o asemenea posibilitate era fezabilă, cel puţin de la un moment încolo, aşa cum o arată picturilor rupestre, hieroglifele şi farurile maritime. Astăzi avem toate datele să comunicăm prin fascicule luminoase în cod Morse sau într-un alt tip de cod luminos, dar e foarte probabil să nu recurgem decât în condiţii extreme la această posibilitate. Invizibilul cere nonvizibil – adică acustică, sonoritate, verbalitate.

Tăcerea luminii ne aminteşte că „sunetul" ultim, noumenal al universului este *muţenia* absolută, că muzica lumii e o iluzie a simţurilor noastre, ale cărei suporturi materiale sunt aerul şi apa, al cărei organ este urechea - condiţii inexistente în abisul din care, ca excepţie, facem şi nu facem parte. În acest sens, o imagine este mult mai „adevărată" decât un sunet, căci, potenţial, are o... „audienţă" care nu se rezumă la făpturile aerobiotice, limbajul luminii fiind, pe bună dreptate, preferat de mistici şi de cosmologi.

Pe de altă parte, asocierea dintre tăcere şi lipsa aerului induce senzaţia sufocării sub presiunea unui strigăt netransmisibil, nu doar inaudibil, ci inemisiv. Strigătul lui Munch evocă această senzaţie de sufocare, ca şi celelalte picturi ale sale, unde durerea, sfâşierea sunt potenţate de impresia asfixierii care la rândul ei se datorează imposibilităţii sonorizării! Aceste picturi mute – ca şi unele ale lui van Gogh – sunt reprezentări ale înăbuşirii, ale unui mediu irespirabil, din care tot aerul s-a retras, ale unei disperări chihlimbarizate într-o picătură de vid. Izolarea într-o cameră anecoidă induce atacul de panică, senzaţia de sufocare.

Cine ştie dacă tendinţa noastră de a face lumea să „sune", de a textualiza, de a discursiviza universul – şi, deci, de a-i da sens – nu provine din groaza stârnită de insonoritatea purei vizualităţi, de senzaţia de sufocare asociată acesteia? Există două „locuri" culturale unde vizibilul absolut sau absolutul pur vizibil este asociat cu uciderea instantanee: chipul Meduzei şi chipul lui Dumnezeu („căci nu poate vedea omul faţa mea şi să trăiască" – Ieşirea, 33:20).[2] Să menţionăm însă şi o versiune pozitivă a asocierii dintre încetarea respiraţiei şi experienţa vizualităţii pure (iluminare): Prāṇāyāma, tehnica yoghină de obţinere a transei prin oprirea respiraţiei.

În cele din urmă, s-ar putea spune că timpul însuşi se originează în primele ritmuri, în primele măsuri descoperite, create de om. Dacă suntem de acord că omul începe, la un moment dat, să vadă natura şi mediul înconjurător după modelul lucrurilor pe care le creează el însuşi, este foarte probabil ca abia după ce a creat primele ritmuri să fi reuşit să audă bătăile inimii sale sub forma unei măsuri sau să perceapă regularitatea apariţiei şi dispariţiei soarelui. Viaţa i s-a aşezat sub forma unor ritmuri – abia de acum înainte din ce în ce mai sesizabile, mai controlabile şi deopotrivă mai venerabile, căci nerespectarea lor atrăgea consecinţe dramatice asupra blasfematorului. Ritmul în care pulsa viaţa sa – atrăgea, provoca intervenţia benefică sau malefică a unei entităţi transcendente, a

(continuare în p. 22)

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

CONSTRUCŢIILE CONCESIVE

Mă străduiesc totdeauna să înţeleg ce citesc sau ce ascult. Uneori însă, chiar dacă fac eforturi uriaşe, de mă doare capul, nu reuşesc să pricep cele citite ori cele auzite. Noaptea nu mă ia somnul, iar dacă aţipesc am coşmaruri. Uite aşa am păţit după ce la TV o ştiristă, frumoasă fată, a dat următoarea veste: „Două fete s-au sinucis, aruncându-se de pe o clădire, fostă fabrică de mătase, înaltă de 25 de metri. Distanţa faţă de şosea era destul de mare, cu toate acestea nu le-a văzut nimeni." Prima parte a veştii m-a cutremurat. Mă gândeam de ce se pot întâmpla asemenea tragedii, ce jale o fi fost în familiile lor. Partea a doua însă mi-a dat cumplite dureri de cap. Dacă distanţa faţă de şosea era mare, din această cauză nu le-a văzut nimeni, mă gândeam eu. Sau poate că distanţa faţă de şosea era mică, numai aşa putem spune că în ciuda acestui fapt nu au fost văzute. O fi circumstanţială de cauză? O fi circumstanţială concesivă? Uite aşa m-am întrebat ore în şir. Până la urmă am căutat definiţia concesivei: „Complementul concesiv indică evenimentul care ar putea împiedica realizarea unei acţiuni sau dobândirea unei însuşiri, dar nu o împiedică. [...] se realizează mai ales prin propoziţie." (*Gramatica de bază a limbii române*, Academia Română, Bucureşti, 2010, p. 576). În DEX: „Concesiv, adjectiv = care face concesii; îngăduitor; *propoziţie concesivă* = propoziţie subordonată care arată că, deşi există o piedică, acţiunea din propoziţia regentă se realizează sau se poate realiza. Adică, ceva se întâmplă, dar nu ar trebui să se întâmple; se întâmplă ceva în ciuda/în pofida unui fapt. Exemple: *Deşi nu se pricepe la nimic, a ajuns într-o funcţie de conducere. Cu toate că nu vorbeşte corect, a fost angajat ca moderator. Chiar dacă a furat, nu a fost pedepsit.* Să vedem ce se întâmplă: *nu se pricepe la nimic, nu vorbeşte corect, a furat* şi ce nu ar fi trebuit să se întâmple: *a ajuns într-o funcţie de conducere, a fost angajat ca moderator, nu a fost pedepsit.* După ce m-am dumirit că respectiva ştiristă ar fi trebuit să spună: „Pentru că distanţa faţă de şosea era destul de mare, nu le-a văzut nimeni", aud următoarea replică, tot la TV: „Îţi cer scuze, deşi m-am purtat ca un mitocan". Iar m-a luat durerea de cap. Nu mai am putere să comentez.

GHEARĂ/GHIARĂ

Dacă aş fi auzit, aş fi crezut că mă înşală urechea, dar am văzut scris eu cu propriii mei ochi. Şi să nu mă certaţi că am comis un dublu pleonasm, că, dacă „am văzut", am văzut „cu ochii", iar dacă „sunt „ochii mei", bineînţeles că sunt „proprii", şi am mai şi dublat subiectul inclus cu subiectul exprimat „eu", însă mare mi-a fost uimirea când am citit cuvântul „ghiaţă" în loc de „gheaţă": „A scăpat din ghiara morţii". Chiar aşa scria! Unde? La TV, desigur. Când? La o emisiune despre cuvintele limbii române! S-o fi gândit profund cel ce a scris „ghiară" în loc de „gheară" că oricum multă lume a renunţat să mai deschidă televizorul şi atunci ce rost mai are să scrie corect? O fi vrut oare să încerce vigilenţa celor puţini telespectatori? N-o fi limba română limba sa maternă? Sau, mai degrabă, a chiulit la orele de limba română?

Regula scrierii după consoanele [k′] [g′], sunete redate în limba română prin literele *ch* + *e, i*, respectiv *gh* + *e, i*, apare în DOOM[3], 2021, p. 97: „După **ch**, **gh** se scrie:

- ea când alternează cu **e**: *agh**ea**smă/agh**e**smei*, *bloch**ea**ză/bloch**e**z*, *ch**ea**g/a înch**e**ga*, *ch**ea**mă/ch**e**m*, *a deoch**ea**/deoach**e***, *gh**ea**ră/ gh**e**ruţă*, *gh**ea**tă/gh**e**te*, *gh**ea**ţă/gh**e**ţuri*, *înch**ea**gă/a înch**e**ga*, *tinich**ea**/tinich**e**le*, *a vegh**ea**/vegh**e**z*;

- ia când **nu** există forme alternante: *ch**ia**r*, *ch**ia**bur*, *gh**ia**ur*, *magh**ia**r*."

Formele alternante sunt forme flexionare sau derivate ale cuvântului respectiv. Regula nu este nouă. A apărut şi în DOOM[1], 1982, p. XIV, şi în DOOM[2], 2010, p. XLVII, chiar cu aceleaşi exemple. Reguli există. Mai trebuie doar cunoscute şi respectate.

Două vorbe despre scrierea după ***j*** şi ***ş*** în radicalul cuvintelor. În DOOM[1] p. XIII şi în DOOM[2], p. XLV, **regula** este următoarea: în **radicalul** cuvintelor, după ***j*** şi ***ş*** se scrie şi se pronunţă **numai *a*, *e*, *i***: *aş**a**ză*, *deş**a**rtă*, *înş**a**lă*, *muş**a**ma*, *ş**a**de*, *ş**a**pcă*, *ş**a**se*; *j**a**le*, *j**a**r*, *tânj**a**lă*; *aş**e**za*, *înş**e**la*, *ş**e**rpoaică*, *ş**e**s*; *j**e**cmăni*, *j**e**li*; *maş**i**nă*, *ş**i**r*, *j**i**lţ*, *j**i**r*. DOOM[3], p. 93, este mai îngăduitor, ca în multe alte situaţii. Adică, după ce este enunţată regula de mai sus, care devine acum **de regulă**, iar adverbul de restricţie **numai** dispare, este scrisă următoarea observaţie: „Dar actualmente se admite şi scrierea cu ***ea*** în *deş**a**rtă/deş**ea**rtă*, *înş**a**lă/înş**ea**lă*, *aş**a**ză/aş**ea**ză*." Prin urmare, sunt considerate corecte ambele forme. În afara acestei îngăduinţe făcute în folosul celor care scriau de multă vreme „aşează", „înşeală", supărător este acel pasiv impersonal „se admite". De către cine se admite? La ce bun gramaticile normative dacă acceptăm ca orice greşeală a vorbitorilor neşcoliţi să devină regulă? Am scris la începutul acestui text cuvântul „înşală" şi doar această formă o voi folosi. Mulţumesc totuşi că nu a dispărut (încă).

Mircea Bârsilă

Poezia lui Anghel Dumbrăveanu

În linii mari, poezia lui Anghel Dumbrăveanu poate fi împărţită, din punct de vedere tematic, în două etape: una a freneziei calme, apolinice, cu accente de exaltare a frumuseţilor aparente ale lumii, şi alta a îndoielii, a ezitării şi a presentimentului înfrângerii, în care perspectiva apolinică se lasă corectată de neliniştea crepusculară ori de cea nocturnă. Între cele două direcţii nu există, desigur, deosebiri categorice, fiorul panteist (din tinereţe) şi intensa tendinţă de celebrare a existenţei fiind însoţite de propriile lor penumbre şi chiar scurcircuitate de frisonul thanatic devenit, în poemele din cea de a doua etapă, unul dintre punctele de sprijin majore ale liricii sale.

De la voluptatea melancoliei, ca stare de amestec între realitate şi metarealitate (utopie), între regret şi visare, între luminozitate şi crepuscul, poetul se va îndrepta, cu trecerea vremii, către singurătate şi angoasa calmă, senioraIă, fenomen însoţit de „o reducţie la esenţă" a mijloacelor de exprimare şi de renunţarea la ademenitoarele oferte ale utopiei, în faţa realităţii care îşi pierde contururile certe şi capacitatea de a mai provoca, prin ceea ce are ea concret şi palpabil, energia lirică a poetului. Treptat, Anghel Dumbrăveanu va opta pentru zonele întunecate ale melancoliei, renunţând la căutarea echilibrului, atât de febrilă altădată, între melancolie şi exaltare, între visarea difuză şi bucuria plenară a existenţei.

Dincolo de accepţiunea că melancolia este un epifenomen al îndeletnicirii contemplative, iar pe de altă parte, un substituit modern al sentimentului religios, această stare de spirit, considerată în secolele trecute ca marcă a feminităţii spiritului, se împlineşte sub semnul *ondulatoriului* ce impune o relaţie ambivalentă cu lumea: de atracţie şi respingere, de bucurie şi remuşcare, de voluptate a întrebărilor fără răspuns, a dubitaţiei, a ipoteticului.

Indispensabilă într-un asemenea peisaj sufletesc, *marea* i se oferă poetului în simultaneitatea trăsăturilor ei contrare: monumentalitate şi inconsistenţă, orizontalitate şi abisalitate, ca parabolă a amăgirii, prin dansul ei deopotrivă seducător şi generator de nelinişti, şi ca „agent" acvatic care provoacă demonicul apel al depărtărilor. În cele mai dese situaţii, vasta orizontalitate marină este resimţită ca proiecţie, în afară, a interiorităţii poetului - ea însăşi acvatică: „Noaptea, vin singur pe ţărm să m-ascult" *(Noaptea pe ţărm); „*în mişcarea alternativă a mării, acolo /(...)/ Unde simt cum mă cotropeşte aburul apelor, cum/ Toate acele drumuri nestatorinic albastre/ Toate acele mulţimi de talaze/ Acele ţipete estompate în ceaţă / Mă umplu c-o nelinişte stranie /(...)/ Acolo în mişcarea alternativă a ţinutului şi a nervilor mei" *(Grâu pentru pasărea soarelui).*

Motivul marin atrage alte două motive implicate de nevoia de îmbogăţire a realităţii: cel al *visului* („deplasarea pe valuri fără alte mijloace/ decât puterea de a visa" - *Ora de zbor)* şi cel al *călătoriei* ca alternativă materială a visului.

Fie ca prelungire a realului în propria sa irealitate (complementară), ca evaziune din cotidian, ori ca simplu dublet al realităţii, visul intră într-o echivalenţă aproape totală cu elementul acvatic, datorită proprietăţilor sale de a lichefia legile implacabile ale existenţei, aşa cum noianul marin, în unduirea şi legănarea sa, relativizează ideea de genune prin transformarea verticalităţii acesteia într-o orizontalitate explorabilă şi care resuscită, în consecinţă, voluptatea depărtării.

Starea indefinită de ezitare între real şi posibil, între adevăr şi închipuire, între exaltare şi îngândurare, pe care o simte în ambianţa clar - obscură a melancoliei, determină ieşirea din contemplaţie, din lunga aşteptare fără scop, pentru a da curs unui nelămurit instinct al călătoriei. S-ar putea spune că poetul nu are curajul de a melancoliza la nesfârşit pe ţărmul mării, de a percepe depărtarea doar cu organul *vederii* (ochiul) sau cu cel al *imaginaţiei* (visul, utopia). Ademenitoare, depărtarea stârneşte demonul rătăcirii, aspiraţia tainicului, provocând saltul de la contemplaţie la căutarea sublimului substitut al sacralităţii mării: *femeia.*

Prezenţa femeii care-l întâmpină la capătul fiecărui drum are, pe de altă parte, menirea de a domoli chemarea demonică a *depărtării* (această prăpastie aşezată pe orizontală!) şi de a fragmenta călătoria ce figurează, în planul său cel din spate, însăşi *nestatornicia* ca principiu iminent al lumii.

În dubla sa ipostază - de himeră „imaginată din lumină ca florile" şi cea de „plăcută capcană" -, femeia prilejuieşte poetului împărtăşania din frumuseţile şi tainele naturii. Până la un anumit punct, ea este elementul de echilibru între realitate şi utopie şi, respectiv, un „paravan" ce protejează necesara seninătate sufletească de exterioarele provocări cu nedorite valenţe existenţiale : „Acum când depărtarea ne pare ireală,/ Când muşcăm flămânzi aerul crud,/ Când ne uităm ca-n icoane unul la altul/ Cu frica de a nu pierde ceva/ Din ceea ce spuneam/ Când ni se pare un sacrilegiu/ Clipa în care ne părăsim/ Străini în vreun gând,/ Acum când nu-i decât un singur spaţiu/ Un singur timp şi-un singur drum/ Aud fiarele mării lătrând,/ Foşnetul alb al stelei ce cade./ Să rămânem aici, în blânda mişcare a orei./ Dă-mi frunza palmei tale,/ Dă-mi genunchii tăi,/ Dă-mi gura./ Sunt numai lumină şi pace./ Nu vreau să mai aud/ Câinii mării/ Urlând a singurătate" *(Mişcarea orei).*

În lirica erotică, Anghel Dumbrăveanu valorifică aşa-numita solidaritate mitică a femeii cu natura. Expresie a integrităţii şi plenitudinii paradisiace, a ordinii şi armoniei cosmice - socotite în antichitate a fi cele mai frumoase podoabe ale naturii - nuditatea şi frumuseţea femeii impun un comportament ceremonios, cerut de o experienţă în care erosul se relevă a fi calea de refacere, prin sanctificarea *femeii - natură*, a realităţii mitice: „Lăudând pururi pământul şi soarele,/ Consacrându-ţi ca mirodenii poemele/ Scrise ziua şi noaptea sub icoana surâsului tău" *(Poem cu amfore).* Un asemenea mod de asumare a erosului se conjugă cu necesitatea *solarizării* existenţei până la celebrarea păgână a luminii soarelui şi a femeii ca icon al sacralităţii naturii. În „primitiva sa foame de soare", personajul liric percepe însăşi „marea curgere" prin intermediul plăcutei curgeri a pletelor iubitei: „Păru-ţi curgea spre mine pe umeri şi-am vrut/ Să-l opresc cu privirea" *(Poem cu amfore).* Sau*:* „Umbra părului îţi curge pe gâtul subţire, pe umerii hipnotizaţi/ Şi-n dreptul ulcioarelor mici gura mea ameţeşte" (*Pe ţărmul lămâilor).*

Mai târziu, în cea de a doua etapă, în poezia lui Anghel Dumbrăveanu, soarele cedează locul unui ciudat substituit metalic al său: „Şi pretutindeni un ochi metalic deschis*" (În atâtea locuri).* O semnificaţie aparte în cadrul acestei perspective erotice o are *călătoria* ca regresie către momentul embrionar, foetal, către modalitatea precosmică a opoziţiei femeie - bărbat, ascunsă în stadiul vegetal de sământă: „Ne vom îngropa în întunericul nopţii / Şi vom deveni două seminţe, vom deveni/ Două ovale prelungi, închise în forma sărutului" *(Seminţe).*

Trecerea la o altă vârstă - cea a maturităţii depline - produce o modificare de esenţă în poezia lui Anghel Dumbrăveanu, care îşi va muta rădăcinile în regimul nocturn al imaginarului. Respectiva schimbare este marcată de frecvenţa adverbului *acum,* menit a semnifica o ruptură existenţială, vârsta neliniştii, a îndoielii faţă de „posibilităţile visului".

Sentimentul de participare regală a fiinţei la miracolul cosmic (de unde şi stilul nobil şi forma frumoasă a expresiei) îşi pierde în întregime grandoarea şi, odată cu acest fapt, are loc un fenomen de *desolarizare* a existenţei şi de reorientare a poeziei către o estetică, în fond, a revoltei. Luat în stăpânire de propria sa „faţă străină", realul suferă modificări substanţiale până la revărsarea sa în fantasticul nocturn, iar rămăşiţele de vitalitate devin neputincioase în faţa straneităţii peisajului şi fricii stârnite de ireversibila înaintare a timpului. *Acum,* nostalgia Edenului este substituită de presimţirea unei agresiuni nelămurite; nocturna nemărginire exterioară se contopeşte cu cea lăuntrică şi, în acelaşi timp, „se instaurează „ispita *singurătăţii* („Mai departe plec singur"; „Voi pleca fără să spun") şi a ţinuturilor septentrionale şi, totodată şi tematica *Umbrei*: „Du-te, i-am zis,/ arătare a nopţii, du-te în ţinutul tău fără oameni/ Sau vino şi ia-mă cu tine, e de-ajuns de târziu/ Şi nu mai am nimic de făcut, sau dă-mi puterea/ Să plec undeva. Însă umbra nu s-a clintit./ Hei, tu care eşti şi nu eşti, am nevoie de tine./ Sunt singur, am putea pleca, am putea locui oriunde,/ te-aş însoţi într-un ţinut de la nordul/ spre care merg fară să ajung" *(Umbra).*

Expresie a utopiei în ratare, neputinţa de a mai pleca declanşează o dezolantă stare de aşteptare tensionată de tainicele „semne nedezlegate" pe care le aduc ceaţa, vântul, întunericul sau prezenţa himerică a unor păsări necunoscute.

Revelaţia că atât *visul* şi *călătoria* nu au fost, dincolo de deosebirile dintre ele, decât nişte forme „dinamice" ale *aşteptării,* conduce la o amară deziluzie aflată la un pas de revoltă: „Şi mereu zbaterea apelor./Şi mereu /(...)/ repetând/O aşteptare continuă" ***(****Vocile mării).*

Însăşi legănarea marină înţeleasă, altădată, drept o caracteristică a firii ei feminine „se desacralizează" pentru a evidenţia, susţine şi amplifica sentimentul vidului existenţial şi al deşertăciunii lipsite de remediu. Poetul nu va mai scrie despre vulturi, ca simboluri al puterilor sale de a se împotrivi întunericului, despre seminţe ca „embleme ale soarelui", despre soarele în strălucirea lui meridională sau despre cântecul care „învaţă să bată din aripi sub auspiciile luminii", ci despre nişte făpturi „fără trup şi văz/ ce-mi pun tămâie în vin", despre marile nuclee de întuneric pe care le dezvoltă noaptea în lucruri, despre cei o mie de ani care mai sunt până la ziuă sau despre timpul subversiv: „Noaptea,/ Simt duhul acesta incert, poate e timpul,/ Vine la ceasuri bizare, îmi şterge/ Somnul şi liniştea, îmi fură căldura,/ îmi strecoară îndoiala în cântece" *(Migraţie).*

Chiar şi în cadrul diurn, poetul se află sub pecetea nesiguranţei şi a întunericului: „Sunt aici, în cutia de ceaţă a zilei/ La cotul râului cu bufniţa" *(Simbol)*

Dintr-o imagine a naturii (în spiritul celei din **Cântarea Cântărilor** sau chiar al picturii lui Arcimboldo: ochii ca nişte frunze de salcie, subţiorile ca nişte scoici, sânii - două ulcioare mici -, părul - erbaceu -, braţele - lungi plante acvatice), dintr-o oglindă în care se întâlnesc toate frumuseţile clasice ale naturii („şi trupul femeii miroase a soare şi vânt", „gura de lumină florală", „sânii mirosind a râu", „răcoarea lor grea de pământ" etc); dintr-o apropiere tratată ca depărtare (aspect sugerat iconografic de frecvenţa unor elemente exotice la care apelează poetul pentru a celebra misterul feminităţii: „gâtul de cocor", „şoldul eleusin", „otrava soldului alb de magnolie"); dintr-un reper care întreţine „luciditatea" apolinică, femeia se va înveli în alteritatea ei nocturnă, thanatică: „Doamnă a neliniştii mele, doamnă/ A ceţii din regatul de miazănoapte,/ Nu sufla cu întuneric în globul de sticlă/ Cu care cobor câteodată în mare /(...)/ Doamnă a umbrelor, stăpână/ A scărilor mele interioare,/ mută cutia de rezonanţă a negurii/ de sub tâmplele mele" *(Lucrurile serii).* Sau: „Vezi, Doamnă Tăcută, atâtea drumuri zadarnice/ Se depuseseră în noi./ Cineva numără stelele moarte şi spaimele/ Ce n-au fost prevăzute de nimeni./ Acum vine seara şi suntem mai singuri/ Decât în iubire./ Pulpele-ţi lungi au frăgezimi/ Nebănuite de ceară./ Mâinile tale sunt reci/ Ca depărtarea neagră a lutului" *(Baladă***).** Şi încă un exemplu semnificativ: „Noaptea, vine cineva şi mi se uită în ani./ Cineva fără privire, fără auz, fără cuvânt./ Şade în margine şi se uită în mine./ E poate umbra, mi-am spus, umbra care mă caută/ Şi nu mă găseşte"**.***(Umbra).*

Amurgul, ceaţa, toamna, întunericul se înalţă la condiţia de embleme ale unui spaţiu „confuz" al „prevestirilor de ceaţă" şi al prezenţelor himerice, unde vântul „suflă cu rigori şi spaime", unde poetul simte cum i se trec „puterile comuniunii cu visul şi steaua", iar goala zbatere a mării împrumută sufletului, prin oglindire, frământarea necontenită a valurilor sale: „Pornind să te caut am întâlnit marea/ Dezolată şi goală, răscolită de gânduri pustii" *(Vocile mării).*

Restaurarea universului liric prin trecerea de la cadrul diurn la cel crepuscular - nocturn, de la anotimpul de plenitudine a luminii şi naturii la cel autumnal, în punctul său de interferenţă cu nesfârşirea iernii, implică o imaginară transgresiune din ţinuturile meridionale în cele nordice şi, totodată, o resemnificare a motivelor poetice: marea, visul, călătoria, femeia. Prezenţa femeii este înlocuită cu amintirea ei „utilizată" mai mult în scopul reechilibrării prin contrast a unei stări de rece dezolare: „Plecară femeile din toamna mea, sunt singur./ Răsare dezolarea în visele goale, se -aude/ Austrul mânând herghelii ciudate de gheaţă./ De acum vor veni păsările de iarnă din nord./ Voi învăţa silabele frigului, umbra/ Mi se va scurge mai mult în pământ: Vor veni nopţile lungi să-mi spună încet /Runele tăcerii, nedezlegate de nimeni" (*Rune).*

Starea indefinită de ezitare între real şi posibil, între adevăr şi închipuire, între exaltare şi îngândurare, pe care o simte în ambianţa clar - obscură a melancoliei, determină ieşirea din contemplaţie, din lunga aşteptare fără scop, pentru a da curs unui nelămurit instinct al călătoriei.

studii

Romulus Brâncoveanu

Ce lumi putem gândi? Ce legăminte am putea jura

Când măcinăm la mori de vânt, de apă, când vremurile crapă

Ca pielea îngroșată pe călcâi, când lumi dintâi, din urmă

Se tot curmă și nu renasc? Cuvinte, ecuații, nații, spații

Ajung sub teasc. cuvântul său ne stă pe limbă, dulce

Și când vorbim de fii săi, de fiice, de gena lor ca bobul spart din

Spice, și-i înmulțim, am vrea din nou, ah, vrem să se ridice!

poesis

Natul

Unii spun că el își saluta confrații zicând: Sus natul!

Iar aceștia îi răspundeau*: Sus cu el!*
Jos cu el! îi răspund astăzi acoperiții și descoperiții,
Închipuind cu gușile lor de curcan, albăstrii pe la ciucuri,
Un zid de guși vorbitor. Cu bucurie strivită
În ton. cu neîndurare, îi răspund, cu ochii scânteind,
Cu sprâncenele ridicate ca niște viermi de pământ
Ieșind primăvara din gaura lor, conaționalii,
Stâlpii ai patriei aflați în slujbe, stăpânii ai patriei lipsiți
De grija zilei de mâine. Ce trist sfârșit pentru o națiune,
Construită de pașoptiști, dărâmată de acoperiți
Ce calculează raportul cost-beneficiu!

Căci, pare-se, suntem la sfârșit

La sfârșitul sfârșitului daco-roman, în aplauzele tuturor
Ființelor cu un acoperiș deasupra capului,
Care se dau jos din naveta nației numai în locurile unde
Găsesc gări bine îngrijite și zboară numai în locurile
Unde s-au ridicat aeroporturi ferite de ochii lumii
Și la Neptun. Cosmopoliții. Ei sunt partidul.
La mese, cei cu cocardă tricoloră sorb direct cu burțile
Ciorbă de burtă și mestecă cu cefele cefe cu cartofi pai.
Patrioții. Ei sunt cooperația. Cu toții își merită sub buci
Butucul de ceară. Capra cu trei iezi li-l va pune acolo, cândva?
Deocamdată gurista le cântă: La-la! Soborul de obrazuri
Plesnind de rotunjime îi tămâiază: Amin!
Vioriștii le numără firele de păr din ureche: Scârț – scârț!
Și aeroplanul ce-i duce pe toți la scaldă se căznește: Pâr-pâr!
Ce omizi grase, ce omizi roșii, galbene și albastre,
Au tăbărât pe nuci, pe corcoduși și pe pruni!
Dar nu pentru asta îmi fac eu timp să scriu aici,
Căci nu tot ce există există în timp și merită spus.

Timpul este o înțelegere între generații

Bazată pe încrederea că morții vor fi cinstiți printr-un ritual,
Plânși, colectați și duși la locul morților.
Sau măcar scoși din case până vine gunoiul să-i ia și să-i ridice,
Să-i depoziteze pe undeva, în foc sau niciunde.
Timpul este o activitate ce aduce din viitor prezentul.

Nație, încetezi să speri. Încetezi să-ți faci gânduri.
Când te uiți în ochii trecutului, totul se pustiește.
Vezi turme de mioare mânate de jderi. Vezi păsări de curte
Ce se adună în cer cu șoimul și barza, vezi puii lor galbeni
Pufoși, de o zi, cum stau în cuib alături de cucuvea
Și-ți vorbesc! Vezi bancuri de albișoară ce sfârâie
În apa sărată a mării, lângă delfin. Pe sub poala livezii,
Vezi spinarea dealului cum se răsfrânge ca mămăliga tăiată
Cu ața, ca pâinea coaptă prea mult. Vezi demonii laplaceeni
Cum îl urcă, la Bran, îngânându-te!

Nat lipsit de nobili

Nu găsești niciunul pe strada mea, nu găsești niciunul
În cartierul meu, nu găsești niciunul în urbea mea
Nu găsești niciunul în județul meu. Niciunul n-ai mai născut,
Tu, frumoasa mea, ce nășteai măcar poeți, naști pungași
Ce îți făgăduiesc soarele și luna.

Au fost mii și mii

Mihai, Neagoe, Radu, Nicolae, Mircea, Ștefan, Vlad, Constantin,
Vasile, Alexandru, Ion, Gheorghe, Radu, Horea, Iancu, Tudor,
Carol, Iuliu... Pe ei îi numărăm pe degetele de la o singură
Mână. Mihai al nostru rodea capul creionului până îi rămânea
Ciotul cât unghia roasă până la pieliță. Nu-și dădea carnetul
De note la semnat, iar când se ridica pe vârfuri să vadă până
Departe în viitorul de aur, peste cinci mii de ani sau peste
Zece mii de ani, peste un milion de ani, i se părea că trecutul
De până la el, cel pe care îl socotea de la facerea lumii,
Se subția în dreptul lui șapte mii o sută și ceva așa cum
Spațiul-timp se subțiază și lasă să treacă lumina
Stelelor. Nu se zărea pe sine. În subțirimea vremii îi vedea
Pe ei roind de subt Viteazul lor, adunând pâini și pietre ca niște
Albine mari, cosmice, adunând polenul altor lumi și roind
În lumina altor sori milioane de ani, etern.

Dar noi știm

Că pe umerii lor nu va cădea nicicând chica lui. Pe umerii lor
Va sta numai fierul lecticii, iar când vor pune jos, spre odihnă,
Povara, toată moda aceea cu plete căzând pe umeri și cu ridicarea
Frunții în semeția timpului, va fi uitată de demult.
Nu mai e nimic de făcut, iar când se vor lega cu lanțul de poarta
Celestelor instituții, îngenunchind și lăsându-și părul să crească
Sau tunzându-și-l din rădăcină, vor înghiți din nou tot gălbenușul
Lumii ca orice pui în oul lui. Creanga de aur și tainele inimii.

Chiar dacă zeii filateliști vor purta din nou

Lentila lunii deasupra lumii, și dacă *ă* și *î* ar auzi, numai,
Iar toate celelalte, nu spun ce-ar fi, sunete sau litere din alfabet,
Lumini pe cer sau molecule de gaz, ar forma o lume cu legile ei,
Cu *ă* și *î* în lanțul ființei cu locul asemănător nouă,
Al izgoniților din Paradis, dacă ar avea văz,
Dacă ar pipăi, dacă ar avea un gând, unul singur, dacă ar sta
Drepte, apoi oblice, apoi culcate, apoi cu susul în jos, ca dialectica
Hegeliană, în felul lor, pe care nu-l putem bănui, aldine sau cursive,
Căci literă sau sunet, scrise sau spuse, văzute sau auzite,
Ar fi în lumea lor oriunde și n-ar mai merge la hramuri în Nordul
Etic, n-ar mai adăsta la Sfânta Parascheva, ci la Roma, mulțimi,
Milioane de *ă* și *î*, femei în cuvintele lor, s-ar așeza sub cer latin,
Senin și-ar naște fii lui cum încă nasc femeile din satul meu.

Ce culmi ni s-ar lăsa doar în genunchi urcate?

Ce lumi putem gândi? Ce legăminte am putea jura
Când măcinăm la mori de vânt, de apă, când vremurile crapă
Ca pielea îngroșată pe călcâi, când lumi dintâi, din urmă
Se tot curmă și nu renasc? Cuvinte, ecuații, nații, spații
Ajung sub teasc. cuvântul său ne stă pe limbă, dulce
Și când vorbim de fii săi, de fiice, de gena lor ca bobul spart din
Spice, și-i înmulțim, am vrea din nou, ah, vrem să se ridice!

În veacul acela

Nu se întindeau poduri. Toate apele își puneau vadul în locurile
Cele mai potrivite, iar femeile neînsoțite și soldații nu se fereau
Să pună piciorul în groapa de var stins al timpului. Când îi
Împărțea în două, trimițându-i jumătate în locuri fără scăpare,
Iar cealaltă jumătate în locuri fără speranță, el îi păstra pe cei
De-o seamă cu el și îi îndemna să-și întoarcă fața de la trecut.

Un pierde-vară

Un rezervist ce-și găsise locul în caietul său zărea trecutul și viitorul,
A lumii două fețe, în eternitate. Doar el mai întreba ce a fost înainte
Și ce va fi după, ce lasă în urmă numărând în creier secundele?
Praful și pulberea, pofta leului ce-și ține doar pentru el osul fraged?
- Nimicul, își răspundea, cenușa dreptății, ce nu se vântură,
Ci se adună în lădițe asemenea cireșelor pe pajiștea nopții, a morții,
A zilei de răspoimâine când răsună vestea, răsună. Mai este
Până răspoimâine, până înveți să mori. Proscrisul. Trădarea.

Ai săi ca niște lumânări galbene

Drepte, subțiri, de lungimea potrivită pe care le muști la un capăt
Ca să le aprinzi. Ei înșiși se pictează asemenea unor ciulini uscați
Cu floare vineție în vârf, pe care se așază corul unor tăuni de lemn
Și de argint vechi, nemaivăzuți pe aceste meleaguri și le cârâie
La ureche: Nu mai rosti ființă, cauză, efect, muncă, scop și urdoare,
Spațiu și timp, mătușă, dans, determinat, ministru, carte, poveste,
Neînceput, nesfârșit, deceniu, trecut, moarte, categorie, imperativ.
Critic, vorbă, lucru în sine, fenomen, Veneția, fala și lustrul, ilustru,
Adormire, paradis, doi, căpăstru. Nu mai scrie cu literă mare atom,
Motor, transcendental, transcendent, experiment, botez, normă,
În van, viclean, număr, frumos, sublim, adevăr, fals, extatic, găunos,
Nu mai căuta în dicționar nesmintit, conștiință, craniu, incomplet,
Mecanică, birocratic, hamal, realitate, reconciliere, libertate, universal,
Linie dreaptă, mit, sintetic, armă, domesticire, inegalități, culoare,
Consecinționism. Nu mai scrie de mână opoziție, plug, contradicție,
Teorie, vrajă, nadă, timp, pendulare, fragment, moarte, încăpere,
Scădere, compact, modern, concept, hotel, centru, cerc, dreptate,
Bordei, intuiție, condiție, alegere, calitate, analitic, pur, dialog,
Identitate, obiect, fenomen, semn, funcție, apă, răzor, obosit, stors, jalnic,
Credință, limbaj, amor, coardă, ascuns.

οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ᾽ ἀποδιδράσκειν.

τῷ ὄντι ἄρα, ἔφη, ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνῄσκειν μελετῶσι.

Şi cum sta şi plângea

Şi se văicărea, de după nori o spuză roşie pe cer se ivea, maica.
Şi cum sta şi plângea, la el pe o scară de argint cobora maica.
- De ce plângi şi te îndoieşti, reazămul tău nu-l găseşti în alţii?
- Nu-l mai găsesc. Oricât mă scobor şi oricât mă ridic. Găsesc
Doar lacrimi în nor. Şi chiar dacă văzduhul îl urc şi mai sus
Şi pun capătul la marginea care i se înnoieşte, inima mea se
Retează şi plâng dimineaţa, pe stomacul gol.
- De ce plângi şi te îndoieşti, reazămul tău nu-l găseşti în tine?
- Nu-l aflu. Când mă întâlnesc, eu, cel din trecut, cu mine,
Cel de azi, şi cu el, cel din viitor, chiar aici, în clipa de faţă,
Cel din viitor mi se arată ca un prieten imaginar din copilărie.
Îmi vorbeşte muteşte şi parcă tot îmi arată ceva, undeva, un tren,
O corabie sau numai un catarg, un oraş, un golf unde să caut
Apşoară şi demâncare, loc de spălare şi de culcare, de sărut,
Dar ştiu, căci sunt tot eu, că, de fapt, nu îmi spune nimic,
Ci numai se preface că spune. Că nu e în lume vreun loc
Cu noroc pentru noi, cei trei. Eu, cel de aici, el, cel de ieri
Şi acela, cel din viitor, prietenul nostru imaginar.
- De ce plângi şi te îndoieşti, reazămul tău nu-l găseşti aiurea?
Nicicum. Când mă visez la Praga, suspin, iar când ajung la Paris,
Abia mai respir. În somn, la Nord, stau de pază slugi,
Filosofi cu pipe lungi. La Sud, vin berze din ţările calde,
Haine. Îşi fac cuiburi de nuiele în nişte araci şi clocesc
În ele cu pleoapele lăsate. De la Răsărit, sar iezi bălţaţi
Pe toate brazdele şi le răsucesc la capul locului pe buza
Asfaltului. De la Apus, pe sub oraşe ţevile sparte cară
În scurgerea lor molozul. Între cuvinte. Nu mai e loc de ele
Să baţi un cui în casă, în cimitire nu mai e loc de ele,
De gurile Dunării, de gurile rele.

Azi simt cuvintele

Aşa cum un popă tânăr când vede şoldul mai înalt al vreunei
Femei îşi scuipă în sân şi simte amestecat fiorul morţii,
Al libertăţii, al autorităţii. O nesfârşită teorie a monarhului
Li se arată tuturor. Armonia. Şi ei ştiu că toate cele patru
Adevăruri distincte, indignarea, mânia, furia, curajul,
Sunt virtuţi permise şi neîngrădite în libertate.
Ce zărea el atunci cu ochii mijiţi ai minţii la asfinţit?
O poartă a grădinii rămasă deschisă, fără paznic
Şi fără zăvoare ce pot să cadă după bunul plac al celui ce
Poartă coroană sau al oricui, al mulţimilor şi al visului,
Al extazului din care toţi ne extragem viaţa diurnă.
Conştiinţa, frumosul, răul şi iertarea vin, toate, abia pe urmă.
Întâi sabia ca un bun care este al tău de la natură, ca putere a ta
Şi ca întristare când ai tăi rămân sub poala codrului,
Unde totul e ipotetic. Nu ai avut măsură, nu ai avut vreun gând
Drag al tău, de care să te ţii toată viaţa, aparţinători, copii
De suflet sau fraţi vitregi sau rude îndepărtate. Nu ai avut nici
Măcar zece lei pentru infirmieră ca să te întoarcă de pe o parte
Pe alta, să deschidă uşa salonului şi fereastra să intre aerul,
Să închidă uşa salonului şi fereastra să nu te tragă curentul,
Să-ţi fi cărat cârja perfuziei parcă de plumb pentru mâna ta obosită,
Dar uşoară ca fulgul pentru braţul ei subţire, prelung, încolăcit
Ca şarpele lui Asclepios pe metalul lucios.

Logica inimii şi nebunia prezumţiei

De a scrie versuri natului, asta mă bântuie. Ca şi când versul
Ar chema norocul, ar face iarba să crească, pomii să rodească,
Cerul să strălucească, oamenii să-şi dorească trecutul.
În zori, când pe întinsuri praful nu se ridicase şi drumurile pline
De glod erau line în orizontul lor, când râurile nu-şi primiseră
Nume, când ciulinii înfloreau nebăgaţi în seamă prin Bărăgan,
Iar urşii treceau prin pasurile Carpaţilor dintr-un ţinut într-altul
Fără zăbavă, când stelele cădeau fiecare unde le era locul
Iar motorul prim al Lunii învârtea roata enormei
Maşinării a oceanelor ridicând valurile artezian în toate culorile
Curcubeului pe toate coastele lumii, s-a întâmplat.

Aveam un fel de gânduri

Ce spun? Eram un fel de umbră a norilor ce se vor aduna
Cândva sub fruntea mea, o umbră premergătoare.
Eram doar suflet, şi nici acela treaz, când alte suflete, dansând
Cum viespile şi-arată floarea din care iau dulceaţă, clipind
Cu faţa către soare, îmi arătară locul. E într-o vale în care
Lumina cade ca piatra. E într-un veac în care jupâni şi jupânese,
În saloane luminate de candelabre largi, cultivă idei înalte
Pentru cei aleşi, răsaduri pentru şerbii adunaţi la curţile domneşti,
Milenii, cei care nu vor plăti vreodată taxe, dar care vor cerşi
Mereu un loc al lor în lumea noastră. Par tot ca noi,
Deşi ei sunt singurătatea.
Sus natul!
Hai, sus cu el!

Abia mai respir. În somn, la Nord, stau de pază slugi,

Filosofi cu pipe lungi. La Sud, vin berze din ţările calde,

Haine. Îşi fac cuiburi de nuiele în nişte araci şi clocesc

În ele cu pleoapele lăsate. De la Răsărit, sar iezi bălţaţi

Pe toate brazdele şi le răsucesc la capul locului pe buza

Asfaltului...

Ioan Vintilă Fintiş - 70

frumuseţea ta curgătoare

bucură-te de acum asfinţitul
este ca un veşmânt
ce se înfioară
de frumuseţea ta curgătoare

izvorăşte cum râul
din grădina cuvintelor
acolo unde ţărâna este de aur
şi râde

doar tu ai mai rămas lângă privighetori
ziua de mâine se va înfăţişa
un cavaler cu paloş profetic
la ospeţe
umbrele în faţa lui pălesc

haos vom zice atunci

acum se vor împlini profeţiile
să îngenunchem
cu iubire îmbrăţişându-ne

dorm în sfinte veşmânte cuvintele
care se nasc dintr-un cântec celest

nu ne vom spăla mâinile
cu esenţe vulgare
este un păcat şi o ruşine
să nu credem în viziuni

haos vom zice atunci

frumuseţe primordială

se cutremură cum apa
atinsă de prunc
frumuseţe primordială
pe faţa ta înrourată

strânge-mă la piept cu ştiinţă
de curând au trecut
nişte nori pe aici
glăsuind ca îngerii
botezaţi cândva în Iordan

mă întrebi de unde venim
şi încotro se închipuie
o altă viaţă
nu ştim să mai sporim frumuseţea
se cerne pe câmpuri
cum o zăpada închipuită

când sărutăm râul

cărţile pe care nu le mai găsim
cântece din aureora visului

pentru noi trădarea
pare a fi o dreptate
învelită cu lacrimi de sfinţi

tot mai rar ne regăsim
în amintirea celor care abia se nasc
la picioarele stâncii

nu mai este nevoie de corturi
din neştiinţă
cădem în ispita de a îmblânzi lumea
care nevăzută
ni se înfăţişează uneori în fel şi chip

plânsul secundei

din adâncul cerului
frumos coboară un chip
o fi duhul blândeţii
şi adevărului
când sunt îndurerat
cum rândunelele din suflet tău

cuvintele înfloresc în poeme
şi crucea le tăinuieşte în sine
la gândul celor întâmplate
mai demult

astfel vom cutreiera prin mulţime
plânset al secundei
încremenită pe cer
pentru a se naşte
din nou inocentă

fulgere cărunte

unii stau ascunşi legaţi prin păcat
de cel rău care pândeşte la uşi

fiecare trup pe care l-am visat
floare dintr-o glastră abstractă

se nasc poezii
sfinţite cu lacrimi
când începe să ningă

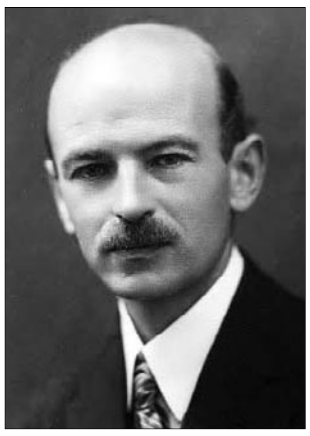
ospeţim la marginea împărăţiei
această miraculoasă înfăţişare
tu eşti plecată demult

doar duhul bucuriei este motiv
de bucurie
pentru poemul
pe care ţi-l dăruiesc

Din poezia lumii

Georges RIBEMONT-DESSAIGNES (1884-1974)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Așadar, poete, dacă trandafirul nu aude,
Dacă vântul și privighetoarea nu au urechi
Iar tu ești singur în mijlocul unor aparențe minunate,
Nu-ți auzi decât inima, nu vorbești decât cu tine însuți,
Dacă adevăratul Dumnezeu e prea mare pentru tine
De-l numești deja îl faci idol,
Gândindu-l, îl sculptez în abanos, pictându-l cu aur
Și prin rugăciune îți destinzi propria substanță...

traduceri

S-a născut la Montpellier. A făcut studii temeinice. Pasionat de filosofie. A compus simfonii și opere, a tins să devină pictor, la școala de arte legând prietenie cu Marcel Duchamp, Fernand Léger și Francis Picabia. Scrie poeme dadaiste și piese de teatru. În 1923 părăsește Parisul, plecând în provincie, pentru a populariza cultura, literatura. În timpul războiului trece prin diverse complicații și dificultăți, iar după eliberare, ca să-și câștige pâinea cea de toate zilele, cultivă flori, scrie prefețe la operele literare clasice, articole despre pictură, realizează emisiuni radio. Concomitent, își scrie proza și poemele. Din bibliografia sa: *Austria cu ochii închiși (roman; 1924), Frontiere umane (1929), Domnul Jean sau Dragostea absolută (1934), Timpul catastrofelor (1937), Umbre (1942), Alarmă (1944), Ecce Homo (1945), Noaptea, Foametea (1960), Sângele, Seva, Apa și Lacrimile (1968), Criptograme (1968), Regnul vegetal (1972).*

Serenadă pentru câțiva falsificatori

Sub coroane de fier și de zinc,
O! constanță mecanică și furie pentru limite,
Dacă inutila floare a libertății se usucă pentru a muri.
Sclavul eliberatorilor de automate,
Vai, moare ultima resursă,
Iar pe calul verde și fulgurant
Nu vom mai vedea osul înălțat spre cer
Cu resturile sale de cadavru,
Platanii blânzi și cuverturile de pat de la țară,
Proaspeții copiii ai speranței,
Confiturile virtuții, lumânările mari de hârtie
Au cunoscut pașii fierbinți?
Totul nu e decât cenușă în sala pașilor pierduți,
Vântul e pur,
Gheața, moartea, nisipul, sângele
Ar fi ultimele amintiri?
Sicrier al lui Dumnezeu,
Ai șters praful de pe coșciug,
Ai scuipat pe propria-ți burtă înainte să mergi la luptă?
Șacali ai cimitirelor, între dinți aveți miros de suflete
Și tu negru detunet al groazei,
Izbind coastele,
Cu o singură lovitură
Ai spart brusc inima leului și vezica porcului?
Povara e golită ca butoiul cerului?
Destul, falși-călăi, polițiști transpirați, false scandaluri,
Precupeți de bazar!
Ați vomitat pentru că prea v-ați mușcat, v-ați ros unghiile și lăzile
Și pe pielea voastră de lux
Se răspândește mucegaiul din univers,
Iar pe bărbiile voastre – părul călugărițelor.
Precum crucea picioarele voastre-au prins rădăcini în cenușă,
Însă în singurătatea-n care vă aflați plăcerea
Mărturisiți-vă,
Frați falși din tinerețea mea,
Îngeri împăiați, pene la vânzare?
Una dintre lacrimile voastre căzu și pământul putrezi.
Mari căpetenii ale viitorului și viitoarea odihnă a fetelor bătrâne
Buchetul de flori de portocal al posterității,
Voi nu sunteți decât ignobilele fese ale ordinii
Ca și sergentul major cu nările umflate,
Dar ne înșelăm pe seama pământului
Eu unul nu am păr în cap, ci o coardă de vioară;
Pentru a da și a primi
Fulgerul orei din urmă
Nu știam încă ce ar fi realitatea, ne-am înșelat pe seama pământului
Și pe seama focului oamenilor.
Există un timp care în cele din urmă germinează în negreața unghiilor
Pline de praf și de sânge.
Creierele și măruntaiele,
Cele mai frumoase vremuri ale ploii de cenușă,
În care cea mai bună armă va fi încă de inventat
Ignorată de limbajul vostru,
Porcilor!

Noapte de dragoste

Ochiul rațiunii
Se prăvale și valsează
Iar semnul dintre picioarele femeilor
Se deschide
Pentru florile de aur ale justiției.
Un înveliș de tablă moale
Prelinge sentimente lichide,
Expulzează sărutările
Pe mâinile calde cu unghii înnegrite
De noapte.
Ceafa adăpostește
Șobolani hrăniți cu sudoare și șobolani de apă de lacrimi
Deja putrezi și verzi.
Degetele lui Dumnezeu pe de margini
Și dinții revoltei
La ambele capete ale urii;
Dintre cei doi sâni bea zodiacal
Zerul
Respirația vechilor amintiri fărâmițate
Pe două coapse moarte și reci.
Dacă pe acest câmp fără zori
Va renaște soarele
Evaporându-se
Umiditatea morții,
Rădăcinile stelelor,
Sirenele goale,
Prin spirala limbii
Prin care veți arunca adevărul îmbrăcat
Din fântâna gurii
De a doua zi.

Viața și moartea Evei

Arborii grădinii
Și-au pârguit merele
În fiecare fruct
S-au copt semințele,
Iar în fiece sământă
Există un copac,
În copac pământul
În greimea pământului
E masa soarelui
Și firmamentul
Cu stelele sale
Și marea Cale
A imenselor lumi
De pulbere imensă
Și în fiecare lume
E greutatea vidului ei,
O, fruct magic,
Și greutatea ta de aur,
Greutatea vidă,
Micul bob de vid,
O mică boabă de aur,
Germen al vrerii
La dorința inimii,
Acesta e prezentul
Cu un înger darnic,
Cu un prinț alb,
Cu un prinț negru,
O, mângâiere, respirație,
Sământă a vidului
Și aparențelor
Sărută, oh, inimă caldă,
Și binele și răul
Cântărit în dragoste.
Eva spune:
Totdeauna a existat această grădină.
Oh, urmă pierdută,
Plantată și pierdută,
Numită și pierdută.
Însă grădina inocenței și amintirea pe care o am...
Nu e așa că în acest pustiu nu încap decât două pietre?
Toate grădinile sunt pierdute,
Iar cerul e doar cerul pământului –
Era deja bătrână, și a mai spus: Eu visam –
După care muri.

Așteptare

Rândunelele amintirii
Călătoresc de la un deget la altul
Iar în vârful degetului
Șopârla verde a viitorului
Mănâncă muștele inimii.
Voi da această pastilă
Limbii care va săruta plictiseala fidelă,
Voi accepta mâna
Care va da boabele soarelui,
Lunii, stelelor și norilor
Papagalului meu verde.
Strig:
Pentru mine, pentru mine, pentru mine!
Dar știu bine că nu e decât un papagal cu ochi lacomi
Și nu mai chem, nici pe mine, nici pe voi, pe nimeni.
Sub mască am pus golul.
În gol am pus miile de litere ale alfabetului,
Iese un concert frumos
Deși nu e nimeni pe-aici.
Și totuși aștept, aștept,
Aștept zeroul care nu va veni nicicând.

Scris pe mare

Așadar, poete, dacă trandafirul nu aude,
Dacă vântul și privighetoarea nu au urechi
Iar tu ești singur în mijlocul unor aparențe minunate,
Nu-ți auzi decât inima, nu vorbești decât cu tine însuți,
Dacă adevăratul Dumnezeu e prea mare pentru tine
De-l numești deja îl faci idol,
Gândindu-l, îl sculptez în abanos, pictându-l cu aur
Și prin rugăciune îți destinzi propria substanță,
Dacă imensul nenumit, indispensabilul insensibil
Nu e atât de aproape de tine decât în absoluta liniște,
Paradisul pierdut în verbul esenței tale,
Așadar tu deja nu aștepți nimic din grădina răspunsurilor,
Lasă să crească macul și floarea-soarelui,
Lasă cuvântul pentru papagalul gură-de-aur
Și cele patru anotimpuri pe vreme multicoloră,
Așadar, ridică-te, poete, și mergi pe valuri,
Inima în mână și dragostea în vântul largului.
Până la tine ajung voci de pe celălalt țărm
Și deja ecourile dragostei se sărută,
Iar trandafirul inutil se va ofili în zori.
În timp ce se aprind focurile cuceririi,
Toate mirajele în afară și pavilioane scârțâitoare,
Cu urma cuțitului trecut pe scoarța mării
Două nume s-au împletit, iar galera plutește!

Castele

Lui Léo Ferré

Ei au castelele Loarei
Pentru iubirile din weekend
Așa cum își au în seifuri
Bătăile inimilor de aur

În mașina americană
Maiestatea vine să dea un tur
Trăiască regele Francisc!
Trăiască regele Ludovic!
Trăiască regele Henry!
Salută castelele istoriei

Castelul mi-e inima femeilor frumoase
Seninele iubiri din nopțile-mi nedormite
Și dacă mâine va fi să mor
Oferiți florile celor mai frumoase femei

Și sărutați sânii cei mai dulci
În timp ce eu voi fi mort colo jos
Trăiască Suze și Suzon!
Trăiască și regina mea Anne!
Și Suzanne să-mi trăiască!
Salut brațele frumoase ca niște ramuri

Și o mie de castele în Spania
Pentru iubirile mizeriei
Eu am construit un întreg univers
Cu râsete și lacrimi

Fraților trebuie să trăim și să murim
În mâini, iată, țin floarea viselor
Trăiască cele patru vânturi
De dimineață până-n seară
O, castele de speranță
Fraților vă salut și vă iau cu mine.

Cristian Meleșteu

Biserica cireșelor amare (fragment din roman)

Omul în negru avea clar o imaginație limitată. Îl urcă din nou în parcarea de pe acoperișul blocului. Făcuse o schimbare de decor, în locul antenei parabolice se înălța o piramidă de plastic. Privi la broasca dinăuntru, aurie, cu un bănuț de aur în gură. Broasca îi făcu cu ochiul și din vârful piramidei începu să cadă o ploaie de bănuți, cu chipul împăratului Franz Iosef. "Culege-i și fă salbe neprețuite pentru fetele tale. Culege-i și fă-le brățări, să le poarte și la mâini și la picioare, să nu le lipsească nimic toată viața!", îi șoptiră melodios, în tandem, acompaniați de-un țambal, șarpele și omul în negru.

Pe peretele unui bloc, un înger făcea reclamă la o pereche de cătușe de aur: "Pentru polițiști și detectivi particulari. Cu noi poți face arestări în trend și cu stil! Disponibilă de Paște și varianta încrustată cu ouă Fabregas!". Pe o latură a piramidei văzu o scară și, făcându-și calcule rapide cum ar putea să-și facă o pereche de aripi precum în vechime Dedal și Icar, începu să urce agil. Ajuns în vârful piramidei, se așeză comod, ca un ochi născut să vadă și să cuprindă tot. Omul în negru și șarpele îl așteptau amuzându-se copios că răsuflă ca o sticlă de suc cu acid, lăsată cu dopul întredeschis. De sus, sărutând pios bolta cerească, precum picioarele unui sfânt, zări toată strălucirea pământului.

- Iată toate împărățiile lumii și slava lor! îi prezentară la unison șarpele și omul în negru, profesionist, ca-ntr-o prezentare de business a unei mari corporații.

Antena parabolică, în formă de cruce, se micșorase și o zări, cu vîrful întors, strălucind într-un metal coclit, atârnată de un lanț, peste cravata omului în negru.

- Sărută crucea! Toate acestea ți le voi da ție, dacă vei îngenuchia înaintea mea și te vei închina mie! și-i prezentă, asistat de șarpele strălucitor precum reclamele din jur, strategia de marketing pe următorii treizeci și trei de ani... Conștiincios, șarpele îi prezentă bine pregătit, într-o prezentare profesionistă, proiectată pe peretele unui bloc, toate punctele tari ale analizei, ce nu părea să fi găsit nicio fisură în restricții sau puncte slabe...

Pe piept, vechea lui cruciuliță începu să sfârîie arzându-i și tatuându-i pielea. Încercă să o rupă, dar vechiul șnur de sfoară se împotrivi cu forța unui lanț de oțel. Dintr-un prost obicei începu să se caute prin buzunare, de parcă ar fi ținut pe acolo răspunsuri ori căi de rezolvare ale dilemelor. Găsi un șervețel mototolit, cu fire de păr din barba părintelui Ghedeon și-și croi rapid un pămătuf, să curețe praful de gânduri necurate.

Dintr-o reclamă, zări pe Moș Crăciun, cum pregătește sania să iasă să împartă cadouri. Renii, comozi, declarară o grevă spontană, ce nu va înceta până când salariile nu le vor fi egalate cu cele ale cailor de la curtea regelui. Măgărușul bufon apăru și el scandând: "Jos cu segregarea! La glume egale retribuții regale!" În plus, Rudolph declară că nu aveau obligații de lucru în afara orelor de program ale Crăciunului, așa că toți, deciseră la unison și rămăseseră în căldura afișajului strălucitor, insensibili la rugămințile sau loviturile de bici ale Moșului, mâncând avid pixeli în loc de boabe de grâu.

Biciuindu-se, dintr-un străvechi obicei, Moșul trăgea sârguincios sania printre blocurile gri, aruncându-le darnic culori țipătoare. Îl zări, cu pletele dezordonate și barba asudată și încâlcită de la hamul saniei pe care o trăgea și, i se păru, că ochiul stâng, bătut de curentul rece dintre blocuri, i se umflase și albise neobișnuit, ieșind din orbită, în căutarea unei amintiri în care renii zboară veseli trăgând sania cu cadouri. Îl zări cum se prelinge pe lângă el și-i aruncă pe un coș de fum improvizat o cutie colorată. Cu toate bogățiile lumii la picioare, el alese cadoul Moșului, desfăcându-l avid, așa cum se gândise toată copilăria că o va face când va veni Moșul cu cadouri, fiindcă fusese un copil cuminte, ascultător și cu note bune la școală. Desfăcând răbdător și ultima bucată de folie viu colorată, descoperi cadoul: un ceasornic acoperit cu praf stelar, spânzurat de colțul lunii cu o dragoste platonică între canarul unui pensionar și pisica vecinei pe care o ura, o ura, atât de mult o ura, că începuse să o iubească... "Acum trebuie să vă las... se apropie ora exactă și pasărea aceea va ieși iar din casa ei din peretele cerului, să-mi ciugule cuvintele și virgulele", le șopti cu o urmă de regret companionilor săi: șarpele și omul în negru. Ca într-o veche profeție căreia i-a sosit ceasul relevării, cucul ieși din ceasornicul uitat de secolul trecut. Îl zări, cu plete cănite și dezordonate, cu o barbă neîngrijită, tunsă haotic cu vreun ciob într-un petec de apă ce se închipuia oglindă...

- Cuu-cuu! Cuu-cu!, îi împărtăși pasărea fixându-l cu un ochi alb, sterp, umflat și ieșit din orbită. Cu-cu! Cuuu-cuuu! Piei Satano, cum va pieri în curând ora pe care o anunț! Căci este scris și-n petice de cer și-n firele de nisip ale deșertului, și-n apele lumii, Domnului să ne rugăm și numai lui să-i slujim! Cu-cuu, cu-cu! Iată că păsările pot trăi și fără copaci, iată că se poate trăi mâncând ore și pui de minute în loc de insecte, Cu-cu, cu-cuu! Ți-a sunat ceasul!

Ochiul său peticit se întinse ca soarele acela peste tot în deșert, sparse lentila ochelarilor omului în negru, dezvăluind o privire cameleonică, verde - albăstruie. Bubuii. Ca o oală cu apa oceanelor uitată pe foc, ca un deșert ce-a explodat transformându-se în mărgele de sticlă colorate, tocmai bune de făcut târguieli pe bucăți de aur cu vechii indieni. Bubui, cu ciuperci gri ridicându-se și plutind ca niște gigantice meduze în apa văzduhului. Bubui și câinii începură să latre în cor la luna știrbă. Cerul și pământul se uniră într-o minge albă, șarpele începu zadarnic să-și scuipe veninul, omul în negru sâsâia în van incantații într-o limbă străveche, cu mâinile împreunate pe crucea întoarsă de la gât. Un singur ochi, peste tot, cu irisul verde când înmugureau rănile, cu iris albastru când îl rugau păsările să le nască cer să zboare, cu iris negru, când se plictisea de zi... Un singur ochi, peste tot, condamnat să nu se închidă... Visul era ținut prizonier, El era un singur ochi, peste tot, noi eram o simplă privire...

Pe piept, vechea lui cruciuliță începu să sfârîie arzându-i și tatuându-i pielea. Încercă să o rupă, dar vechiul șnur de sfoară se împotrivi cu forța unui lanț de oțel.

Micuța marchiză

(urmare din p. 5

Înfățișarea lui era încă și mai severă, glasul său era încă și mai aspru decât data trecută.

- Din răbdarea Tatălui meu n-a mai rămas decât o singură picătură. Pocăiește-te, femeie, acum, altminteri va fi prea târziu.

Și imaginea Mântuitorului s-a topit în aer numaidecât, atât de repede încât marchiza a crezut că a avut o vedenie și nu a simțit decât o umbră de tulburare.

Peste câteva zile a aflat că iubitul, atins de o boală de piept, a fost trimis de medici să respire aerul proaspăt al munților într-un sanatoriu elvețian.

Dar din Elveția nu i-a mai venit marchizei nici o scrisoare. Avea să citească peste puțin timp doar un anunț mortuar apărut în paginile unei gazete. A purtat rochii negre o jumătate de an, apoi s-a lăsat consolată de un tânăr viconte, căruia i-a plătit datoriile, vânzându-și o parte din bijuterii, pe care le-a înlocuit, de ochii marchizului, cu niște imitații fără valoare.

Reputația ei devenea tot mai proastă și era primită în saloanele unde strălucise odinioară cu tot mai multă răceală.

Apoi, într-o zi, s-a îmbolnăvit.

Și cum zăcea doborâtă de fierbințeală, în patul în care își înșelase soțul de atâtea ori, imaginea lui Iisus Hristos i s-a arătat iar. De data aceasta, chipul Mântuitorului era întunecat de tristețe și avea ochii umezi de lacrimi.

- Nu te mai pot ajuta cu nimic. Facă-se voia Tatălui meu de acum înainte - a murmurat el.

Era gol până la brâu, iar din coasta lui se prelingea un fir roșu de sânge.

Marchiza s-a cutremurat din tot trupul și a strigat cu ultimele sale puteri:

- Un preot! Aduceți-mi un preot numaidecât.

Între timp imaginea lui Hristos dispăruse. Acum lui Héloyse i s-a năzărit că îi vede intrând în budoar pe cei trei amanți ai ei, îmbrăcați în costume de ciocli. Ei aduceau un sicriu masiv de stejar, pe care l-au depus lângă patul marchizei, și-au lăsat bărbiile în piept și și-au împreunat mâinile. De undeva a apărut și un preot, care a început să citească slujba înmormântării.

- Nu! Încă nu! - a strigat în delirul ei Héloyse. Dați-mi răgaz să mă spovedesc!

Dar la strigătele ei nu răspundea nimeni și marchizei i s-a părut că aude limpede dangătul unui clopot de mort.

După o vreme, în budoarul nefericitei femei, a intrat marchizul însoțit de un medic.

După ce o consultat-o pe Héloise, doctorul a ridicat a neputință din umeri.

- Pregătiți-vă pentru tot ce-i mai rău, domnule marchiz.

- Cum? Voi rămâne văduv și pentru a patra oară? - a șoptit bătrânul, parcă nevenindu-i să creadă. Și și-a șters discret colțul ochiului cu o batistă de mătase, pe care blazonul său era cusut cu fire de aur.

- Socotesc că în clipa asta un preot i-ar fi mult mai folositor decât mine doamnei marchize - a spus medicul, pregătindu-se să se retragă.

Într-un târziu, chemat de slujitorii marchizului, a apărut și preotul de la Saint-Germain-des-Près, care a cerut să fie lăsat singur cu muribunda.

- Doamnă, credeți că puteți rosti împreună cu mine cuvintele Confiteorului? - a întrebat preotul.

Din partea marchizei n-a venit niciun răspuns. Zăcea culcată pe spate, cu ochii, din care dispăruse orice scânteie de viață, pe jumătate deschiși.

Atunci preotul a stropit-o cu puțină apă sfințită și și-a făcut de câteva ori semnul crucii, murmurând vorbele unei rugăciuni.

Deodată bolnava s-a ridicat brusc în capul oaselor, făcând gesturi disperate cu mâinile și părând că vrea să spună ceva.

- Ce păcate aveți de mărturisit în fața lui Dumnezeu?

Făcând un efort uriaș, marchiza și-a descleștat buzele, încercând să vorbească, dar din gâtlej nu i-a ieșit decât un horcăit lugubru.

- Vorbiți, doamnă! Sunt aici ca să ascult și ca să vă dezleg de păcate.

Muribunda a scos un nou horcăit, apoi s-a prăbuși pe spate și a rămas neclintită, fixându-l pe preot cu niște ochi țepeni și lipsiți de privire.

A murit în seara aceleiași zile și a trebuit să fie înmormântată în mare grabă, căci trupul ei a intrat numaidecât în putrefacție și răspândea o duhoare cumplită de mortăciune.

Nu vi se pare că istoria ei este nespus de pilduitoare?

proză

Florin Chivoci

Un început. Trivalea!

A te orienta printr-un mare oraș ca Piteștiul înseamnă și a trăi prin viu grai experiența limbajului, în căutarea anumitor locuri. Un exemplu în acest sens este chiar numele pădurii ce mărginește așezarea, ca parte din rostirea noastră, din ecoul cuvintelor de altădată, cuprinse în vorbirea comună. El te duce cu gândul, în glăsuirea sa, la un fel aparte de a trăi orașul, prin numirea unui spațiu imaginar ale cărui ecouri imemoriale așteaptă să fie deslușite.

Sufletul piteșteanului de azi vibrează, când aude de Trivalea, la unison cu priveliștea parcului-emblemă al orașului, văzut ca loc de odihnă, de promenadă, de distracție. Contemporanilor le este mai greu să-și imagineze astăzi vechea tradiție, medievală, a Trivăii, ca pe loc al unor începuturi situate departe în timp. Ca trăitori în vremuri moderne, ne putem închipui anevoie *starea* în care se găsea acest tărâm până la amenajarea de după 1900. Ce putea însemna pentru localnici întinderea împădurită, înainte ca o parte din ea

să se prefacă în parc, acum mai bine de un secol? Un loc scos din istorie și dintr-un spațiu familial.

Spiritualitatea s-a împletit de demult aici cu natura, iar faima locului i s-ar trage dintr-un început la fel de învechit ca și numele satului sau târgului Piteștilor de pe malul Argeșului... Numele Trivalea a apărut, cândva, în zorii unei mitologii, sub o *generatio aequivoca*, într-un mediu agro-pastoral, așa cum s-au născut atâtea nume în romanitate. *Trei văi din codrul de la marginea Pitescilor* au fost pomenite pe negândite, spontan, aidoma unui cod prestabilit din simțirea țărănească. Vorba a fost glăsuită precum un nume ivit dintr-o gramatică mlădiată după marea civilizație a naturii... Trivalea - o desăvârșire de veche limbă românească!

Numele, deși rar, nu este singular[1]. Toponimul se înrudește cu obscura Trivalea Moșteni, o așezare din câmpia Teleormanului. Printre altele, fiindcă cuvântul trebuie să se mai fi întipărit și prin alte părți. Totuși, peisajul cu văi din stepa Teleormanului arată altfel decât suișurile și coborâșurile unei păduri colinare. Și atunci, ce altceva să-i fi călăuzit pe cei aflați prin aceste locuri să le numească astfel, dacă nu profunzimea reliefului? Nașterea numelui stă sub semnul obiceiului de a statornici spațiul și de a-l familiariza văzului și auzului prin atitudinea imaginativă a înălțării și coborârii peste cele trei văi.

Trivalea apare astfel ca o marcă simbolică, regăsită deopotrivă și în alte orizonturi, precum într-un ținut de căpetenie al etnogenezei, cum este cel al Vlascei. Va fi fost, prin urmare, parte dintr-un fel de a boteza împrejurimile, în satele sau obștile din trecutul milenar, ca după o schemă a *ascensiunii*, a înălțării peste piscurile împădurite. Este, în acest cuvânt, o istorie a limbii noastre: limbă a pădurii, de păstori, de călători cu turmele și, pe de altă parte, o limbă a stărilor și a așezărilor, a satelor. Sonoritatea latină a cuvântului compus din ordinea văilor trimite sugestiv spre vechea civilizație a satului. Epopeea numită Trivalea se va fi născut cu mult înaintea drumurilor voievodale ori a ctitoriilor bisericești din ambianța ei. Primul episod al ei a fost chiar statornicirea acestui nume deosebit, care să dea identitate lumii eclezistice care urma să se înfiripeze în acest colț de natură.

Credințe și eresuri

În debutul pitorescului volum *Trivalea. Cornul Vânătorului,* din 2008, scriitoarea Elisaveta Novac descrie câteva întâmplări legendare (culese din folclorul local) precum *Bolovanul lui Mircea, Vânătoarea domnească, Popasul lui Mircea la Hanul Vechi*. Firul narativ al povestirilor de mai sus trimite către zorii unei mitologii, ivite din locul aflat în contact direct cu absolutul, cu credințele și eresurile care dădeau răspuns sau măcar nume la întrebări de frunte ale vieții. Pădurea de la Trivalea a fost parte din această născocire mulțumită traseului voievodal ce o străbătea, peste trecerea Argeșului către Țara Oltului. Așezarea sa o preface într-o efigie a imaginarului medieval. Legătura cu lumea domnească transpare și din apropierea mănăstirii de alte ctitorii mai vechi ale Basarabilor, situate pe același drum spre Olt.

Încă de la începutul veacului al XVIII-lea Mitropolitul Varlaam a închinat-o ca metoh al mănăstirii Coziei, punând-o apoi sub ascultarea așezămintelor de la Cotmeana. În atmosfera patriarhală a mănăstirii Trivalea, ridicată în timpul lui Matei Basarab, s-a petrecut un formidabil avânt cultural. Peste ceasloavele din chilii, mirosind a seu și a pară de lumânare, călugării s-au căznit stăruitori în meșteșugul lucrului cu slova. A rămas, de pildă, vrednic de amintire, printre figurile cunoscute ale mănăstirii, numele lui Ioan de la Bistrița, unul din egumenii iubitori de cultură și bun copist de manuscrise[2]. Avem, de fapt, la Trivalea o nuanță dintr-un tablou de Ev Mediu, ce schițează o lume bisericească de pe lângă un târg unde mai ființau atari așezăminte, precum școala românească de pe lângă schitul Buliga (sec. XVII) sau școala de pe lângă Biserica „Sfântu Gheorghe". În acest final de epocă a slavonismului cultural au trudit în încăperile monahale de la Trivalea, dar și pe lângă alte biserici piteștene mulțime de copiști de manuscrise laice și religioase.

Nu numai prin lăcașuri de sfat și închinăciune au lucrat cărturarii, dar și în curțile domnești, impunătoare la vremea lor încât i-au îndemnat pe cronicari să pomenească de „minunatul scaun în Pitești". De pe harta acestui Pitești medieval a rezistat însă dezagregării doar Trivalea, după ce schiturile Buliga sau Beștelei au dispărut odată cu vremurile moderne, aidoma ruinelor curții voievodale. Mult timp cu rang de mănăstire, alteori schit ori simplă biserică, locul acesta creator de ficțiuni a stat în hotarul orașului ca o fereastră spre altă lume, spre un tărâm de poveste. Față de acest tablou primitiv al Piteștilor, parcul e, în schimb, cât se poate de *concret*. Această frescă piteșteană s-a oprit, deci, la stadiul de parc, a rămas în umbra sa. De la locul pitit de zarva târgului până la amenajarea ca pădure-parc – iată tot drumul Trivăii! Odată cu schițarea promenadei peste codrul ce înconjura vechiul schit sau mănăstire, metafizica locului și-a atenuat profunzimea din răstimpuri. Natura stilizată a început să piardă din adâncime, a devenit *accesibilă*, în iureșul străbaterii, al admirației facile și al contemplației naive. Dacă ignorăm începuturile vechi românești, dătătoare de sens metafizic peste negura istoriei, riscăm să ratăm un fel aparte, tainic și miraculos, de a „vedea" orașul, ca și cum nu ne-am aminti din el decât prezentul sau trecutul recent.

Fie prin nume, fie prin ce s-a ctitorit peste ea, Trivalea stă sub semnul unei origini care are darul de a salva onoarea spirituală a meleagurilor noastre. A o vedea ca pe un simbol, în spiritul unei alte lumi și sub o zodie a începuturilor, uitând de parcul ce i-a schimbat chipul, înseamnă a o lega plenar de harul vieții duhovnicești pe care a găzduit-o.

Note

1 Cu gândul mai mereu la frumusețile ținutului nostru, nu ne-ar fi prea lesne să ne imaginăm sau să credem că denumirea imemorială a pădurii din vestul Piteștilor își află asemănări și în alte idiomuri de pe continent. Cu toate astea, atari descoperiri pot ieși la iveală în chipul cel mai plăcut, și nu de oriunde, ci chiar de pe întinderea spațiului romanic, mai precis. E interesant și sublim în același timp să descoperi că la mare depărtare de pământul românesc, într-o țară din apusul Europei, comunitățile și-au botezat cândva proeminențele reliefului într-un fel care seamănă izbitor cu al nostru. În cazul de față, aventura căutării ne-a îndrumat pașii spre Hexagon.

Există cel puțin trei denumiri în Franța care ne duc clar cu gândul spre numele parcului piteștean. Descoperindu-le pe hartă, ne bate imediat gândul că punctele peste care punem degetul le sunt și altora la fel de intime pe cât de familiară le este piteștenilor pădurea în care merg să se plimbe. Peste un prim asemenea loc dăm, bunăoară, în orașul Carcassone din regiunea Languedoc-Roussillon, acolo unde un întreg cartier a fost botezat La Trivalle (Quartier de La Trivalle). Mai mult, în burgul cu pricina din sudul Franței există chiar și o stradă... Trivale (rue Trivalle). Tot în același spațiu lingvistic și cultural întâlnim și comuna plină de farmec Mons-la-Trivalle, un veritabil sit turistic natural din Occitania. Numele său, a cărui semnificație s-ar tălmăci „Muntele celor trei văi", îi precizează exact dispoziția geografică cu care natura a dăruit-o. Prin analogie, locul unde a fost durat Schitul Trivalea de la Pitești se găsește și el tot la întretăierea a trei văi, pe o măgură. În fine (dar probabil nu în ultimul rând, cel puțin pentru Franța!), un al treilea loc, apropiat de primele, în care apelativul iese din anonimatul provincial este cătunul La Trivalle din comuna Moulin-Mage („Moara Magului"), aflată la sud de Masivul Central. Vorbim și în acest caz de o așezare aflată tot la întretăieri de culmi muntoase nu foarte înalte.

Faptul că toponimele se găsesc toate în *Le Midi de la France*, într-un mediu profund impregnat de latinitate, dovedește afinitatea imaginarului valah, care a dat naștere acestui nume, cu plăsmuiri de aievea ivite în același răstimp mitic. Și în fosta Galie, aflată la bunul plac al barbarilor germanici, comunitățile de romanici rămași să viețuiască aici își vor fi numit astfel urcușurile și coborâșurile, în graiul lor imprecis, izvorât din latina populară. Asta pentru că vocabula care își poate avea obârșia în abisurile stră-românești, ar fi putut face parte la fel de bine și din substratul viitoarei *langue d'oc*, vorbită în sud. În plus, și în forma tuturor celor trei toponime franțuzești, substantivul apare articulat, ca Trivalea, semn al întâietății acestei denumiri de demult, și nu drept Trivale, precum astăzi. Tocmai apelativul articulat ar trebui iarăși preluat și la noi, precum în ținuturile din vecinătate (dacă privim doar spre apropiata așezare Trivalea-Moșteni, din Teleorman).

2 Cel care înainte de anul 1682 a terminat de copiat *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarh al Țarigradului*, operă istoriografică scrisă de Gavriil Protul între anii 1517-1521.

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Despre bătrânețe, cu dragoste

Pe vremuri, când făceam presă scrisă, am publicat sute de știri având drept protagoniști pe "un bătrân" sau pe "o bătrână" de, să zicem, 53 de ani. Eram tânăr și prost, iar reporterii mei erau și mai tineri, astfel încât o vârstă care începea cu 5 ni se părea matusalemică. De fapt, ne grăbeam să ne facem loc pe scena socială, așa că, simbolic, îi împingeam afară pe părinții și pe bunicii noștri, cu toate ale lor. Nimic nou sub soare. Conflictul dintre generații este vechi de când lumea și benefic, dacă societatea știe ce să păstreze și ce să schimbe. În timp ce tinerii aduc vitalitate, bătrânii păstrează valori. Din păcate, la noi, după 1989, tinerețea a condamnat în bloc trecutul, în timp ce bătrânețea a devenit egoistă și nesimțitoare. Așa s-a ajuns la excese precum împușcarea Ceaușeștilor și mineriadele, distrugerea industriei socialiste și privatizarea frauduloasă a unei părți din economia națională. Așa s-au rupt legăturile dintre generații și s-a născut ura de sine, care a dus la scăderea natalității, de-școlarizare și exod. După trei decenii de la răsturnarea ordinii vechi, România tot nu s-a împăcat cu ea însăși. La margine de imperii, între ipocrizia de la Vest și brutalitatea de la Est, țara continuă să-și caute identitatea. Acum, generațiile s-au schimbat. Tinerii revoluționari au îmbătrânit, s-au blazat, sunt în prag de pensie. Unii suferă în singurătate. Alții au la rândul lor copii. Aceștia îi numesc "seniori", în timp ce le pregătesc să-i ducă la azil. S-a întors roata. Televiziunile tinerilor sunt îngrijorate că bugetul de pensii este "nesustenabil". Politicienii tineri se indignează dacă "seniorii" îndrăznesc să cumuleze pensia cu salariul. Publicitarii n-au nici îngrijorări, nici indignări - vor să le vândă medicamente și atât. Vae victis!

În societățile narcisiste, așa cum le cunoaște Occidentul de azi, bătrânețea este boală, decrepitudine și moarte. Ea trebuie ascunsă din ochii noștri, ca o rușine, ca un blestem. În firme, bătrânețea scade eficiența, în societate consumă resurse. În politică votează cum nu trebuie, în logica piețelor nu vinde nimic. Aglomerează spitalele, conduce prea încet pe autostradă. Bătrânețea nu se listează la bursă, nu e sustenabilă, nu se poate recicla. Și ne tulbură, întrucât ne amintește că suntem cu toții muritori. Mai rău, bătrânii înșiși au ajuns să accepte aceste caracterizări, afundându-se în solipsism, răutate și depresie. Aceasta să fie normalitatea? Nici pe departe. Civilizațiile orientale valorizează bătrânețea, familia extinsă funcționează, iar vârstnicii își joacă rolul de transmițători ai tradiției, de moderatori ai avânturilor tinerești, de autorități spirituale. Dar nu e nevoie să mergem atât de departe. Din materialista Americă ne vine o carte extraordinară, pe care ar trebui să o citească oricine. Se numește **"Forța caracterului și viața care dăinuie"**, a apărut în 1999 la editura "Random House", New York, și îl are ca autor pe psihologul James Hillman. Opera aceasta reevaluează ideile comune despre bătrânețe și se împotrivește profeției că ultima parte a vieții noastre este solitară, săracă, dezgustătoare și mult prea lungă. O profeție care se auto-îndeplinește, dacă ajungi să crezi în ea. Mai bine să-ți hrănești mintea cu provocarea de a înțelege bătrânețea și de a o valoriza. Dar e ceva de valorizat? Sigur că da, răspunde Hillman. Altfel, de ce continuăm să trăim atât de mult, după ce-am ieșit din jocurile tinereții (sociale, politice sau familiale)? Nu cumva pentru că sufletul nostru mai are nevoie de timp pentru a se împlini, pentru a se coace? Nu cumva pentru că forța caracterului, văzut ca o alcătuire specifică de trăsături, care ne face unici, ne duce mai departe, în ciuda degradării fiziologice inerente, urmându-și propria logică? Merită să-l credem - el însuși a trăit până la 85 de ani!

James Hillman s-a născut în 1926, în New Jersey, într-o familie înstărită. Pe linie paternă, se trăgea din evrei prusaci, sosiți în America în cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea, și a avut parte de o educație bună. După liceu, a studiat literatura engleză la Universitatea din Paris și a dobândit o diplomă în științe mentale și morale la "Trinity College" din Dublin (1950). Doctoratul în psihologie l-a obținut la Universitatea din Zurich, specializându-se în psihanaliză la Institutul "Carl Gustav Jung", unde l-a cunoscut personal pe maestrul elvețian. A lucrat ca director de studii la Institut până în 1969, apoi a fondat "Spring Publications", o editură care punea la îndemâna publicului american cultivat traduceri ale operelor jungiene. Treptat, pe măsură ce teoriile psihologice ale lui Hillman se îmbogățeau, deschizându-se către noi orizonturi spirituale, la "Spring Publications" vedeau lumina tiparului cărți despre istoria religiilor și arta sacră, despre istorie și ritual, despre inițieri și mituri. În 1975, Hillman a publicat **"Re-visioning Psychology"**, o lucrare distinsă cu Premiul Pulitzer, în care critica behaviorismul și psihologia cognitivă, considerându-le reducționiste și "fără suflet", opunându-le o psihologie arhetipală, în care arhetipurile, acele "fantezii fundamentale care animă toată viața", ocupă rolul central în dinamica psihicului. Și unde se manifestă mai bine arhetipurile decât în mitologie? Pentru Hillman, zeii și zeițele, eroii și daimonii grecilor antici sunt numele unor forțe care acționează și astăzi în sufletul nostru, modelându-ne caracterul și, odată cu acesta, viața întreagă. În carte, psihologul se revendica dintr-o linie de gândire străveche, coborând prin Jung, Heidegger, Nietzsche și Keats, până la Paracelsus, Plotin, Platon și Heraclit, toți mari cercetători ai sufletului omenesc.

În 1997, la vârsta de 71 de ani, James Hillman a publicat o altă lucrare, intitulată **"Codul Sufletului"**, în care, pornind de la teoria metempsihozei și a învățării prin anamneză, sub influența daimonului personal (ca în miturile grecești), analizează copilăria geniilor, care-și manifestă vocația din cele mai fragede vârste, ajungând la concluzia că există o sămânță a personalității noastre, cu care ne naștem. Doi ani mai târziu, în **"Forța caracterului și viața care dăinuie"**, autorul încheie această operă cu analiza anilor noștri târzii și a modului în care am reușit sau nu să cultivăm sămânța. Privirea retrospectivă e foarte importantă. "Înțelegerea pe care mintea bătrână încearcă să i-o aducă bătrânului său corp îl transformă pe acesta într-o metaforă, adăugând încă un nivel de semnificație proceselor biologice", notează Hillman în prefața cărții. "Îmbătrânirea dematerializează semnificația biologiei tocmai când am ajuns să-i fim în cea mai mare măsură sclavi (...) Alte culturi vorbesc despre deschiderea celui de-al treilea ochi, despre unificarea corpului subtil. Eu înțeleg prin aceasta că perspectiva psihologică trece pe primul loc, că fundamentul primar al ființei cuiva se mută în suflet."

Și tot el: "Bătrânețea trebuie să-și aibă zeii ei, la fel cum copilăria și tinerețea își au propriii protectori, care inspiră cutezanța primei iubiri și aventurile nebunești. Anii târzii invită alți zei, a căror cunoaștere durează mulți ani domoli. Or fi de alt soi pretențiile și inspirația lor, dar pot fi refuzați la fel de puțin ca zeii ce ne cheamă în tinerețe. Descoperirea și promisiunea nu aparțin în exclusivitate tinereții; senectutea nu-i exclusă de la revelație." Dar ce revelații ne pot aduce pierderea memoriei, amețelile, uscarea, nervozitatea sporită, trezirea peste noapte, anestezia, apoi moartea? Despre ultima, nimeni nu știe vreun lucru. Moartea nu poate fi subiect de reflecție, pentru că nu poate fi supusă gândirii. "Moartea nu are altă psihologie, altă fenomenologie decât simbolismele, spiritualismele și speculațiile metafizice", avertizează Hillman. În schimb, celelalte neajunsuri ale bătrâneții au tâlcul lor, iar psihologul ni le explică, într-o manieră fermecătoare, fie că-i dai dreptate, fie că nu. De pildă, iată cum tratează trezirea peste noapte, dincolo de banala constatare că vezica bătrână se cere golită mai des: "Să zicem, însă, că te trezești nu doar *în timpul* nopții, ci și *către* noapte. Odinioară, în mănăstiri, straja nocturnă era numită priveghere, iar somnul era scurtat înadins, pentru ca, atunci când Stăpânul Ispitelor își lansa chemarea și slujitorii lui încercau să-și pătrundă în gânduri pe timpul nopții, tu să-i poți alunga (...) Trezirea către noapte deschide un ochi întunecat în lumea invizibilă. Deschide o ureche ciulită la avertismentele, intuițiile și îndemnurile care te vizitează numai noaptea, tulburând somnul ca să se facă auzite. Nici vorbă să suferim pe timpul zilei de aceeași îngrămădeală a angoaselor și nostalgiilor. Aceste nenumărate spirite pe care le numim îngrijorare, autoflagelare, anxietate, remușcare, spaima de moarte și tânjire erotică aveau toate propriile nume în vechea lume a Mediteranei. Pentru noi, sunt abstracțiuni psihologice; pentru cei din vechime, erau simboluri personificate, copiii zeiței Nyx. Putem vedea aceste personaje pictate pe vase de lut și sculptate în relief: personaje rău-

prevestitoare (*moros*), cârcotașe (*momos*), trimise să pedepsească (*keres*) și să se răzbune (*nemesis*) (...) Îmbulzeala progeniturilor Nopții ne cere să fim treji. Trezirea către aceste personaje ale lumii nocturne adâncește și lărgește caracterul." Și așa mai departe, încărcând cu sens ceea ce, la prima vedere, ar fi numai mizeria fiziologiei și a psihologiei omului bătrân.

Spuneam de la început că avem de-a face cu o carte extraordinară, un adevărat medicament pentru suflet și un izvor de idei pentru minte. Scrisă într-o manieră lejeră, dar expresivă (a se vedea și formidabilul interludiu tratând modalitatea în care sufletul/caracterul modelează fața omului la bătrânețe, în care Hillman îi cheamă în ajutor pe Shakespeare, Melville sau Proust), plonjând în abisuri și ridicându-se pe creste, fără să-și piardă nici un moment luciditatea, **"Forța caracterului"** trebuie să stea pe noptiera dumneavoastră, pentru nopțile albe și pentru zilele reci ale vârstei ai treia. Traducerea românească, datorată Smarandei Nistor, a apărut recent la Editura Trei, în colecția "Misterele inconștientului colectiv".

Lucian Sârbu

Devenirea: de la individ la persoană

...cum întrebările adolescenților de azi (...) nu sunt cu mult diferite de ale adolescenților din alte epoci (în sensul în care o întrebare despre „sensul vieții”, de pildă, și-o punea și adolescentul din Evul Mediu, dar și-o pune și un adolescent din 2024), există șanse mari ca răspunsurile posibile să fi fost deja formulate de oamenii care s-au aplecat deja asupra acestor întrebări, și care le-au lăsat scrise în cărți.

Cei care îl cunosc știu că Leonid Dragomir (pe care-l voi numi în continuare, pe scurt, doar „Leonid”) a debutat în urmă cu peste douăzeci de ani cu o cărticică de mici fragmente filosofice – mă feresc să le numesc „aforisme”, deși multe chiar asta sunt, aforisme, dar majoritatea sunt mai mult decât atât - intitulată *Fragmente de adolescent întârziat* (Ed. *Paideia*, imprint Punct, București 2001). Poate că nu e surprinzător, așadar, că după mai bine de două decenii de la acel debut, și la un moment al vieții în care Leonid se îndreaptă deja, tiptil-tiptil, spre vârsta senectuții, „adolescența” rămâne impulsul vital sub care omul de cultură argeșean a ales să-și regrupeze cea mai recentă culegere de texte, *Filosofia pentru adolescenți. Lecturi liber alese* (Ed. Panfilius, Iași 2023).

Într-un fel obsesia, sau poate respectul pe care Leonid îl manifestă pentru această vârstă în care omul nu mai e copil, dar nici nu e devenit în totalitate „om”, își are o explicație simplă în însăși natura filosofiei ca preocupare de ordin intelectual. Dacă științele exacte sau științele sociale se ocupă cu formularea *răspunsurilor* la fel de fel de probleme mai mult sau mai puțin practice, filosofia a fost încă de la presocratici acea formă de cunoaștere care se manifestă nu prin răspunsuri, ci prin *întrebări*. Marii filosofi nu-și propun niciodată să dea răspunsuri care să manifeste o utilitate și o aplicabilitate certă (ceea ce numim, în tradiție kantiană, „judecăți sintetice”), așa cum caută să afle matematicienii, fizicienii, chimiștii sau sociologii. Ei își propun, în schimb, să descopere și să formuleze întrebările cele mai acute ale vieții, timpului și epocii lor, oricât de incomode sau de bizare ar putea fi răspunsurile pe care le aduc ele. Sunt genul de întrebări și răspunsuri pe baza cărora ne construim „o personalitate”, persoana însăși.

Or, e o banalitate să spunem că adolescența e vârsta „marilor întrebări”. E o banalitate atât de mare, încât oricine o știe! Dar tocmai de aceea adolescența e și vârsta cea mai potrivită pentru inițierea în filosofie, fiindcă este vârsta la care, așa cum au observat oamenii de mii de ani, mintea noastră e cea mai deschisă către *întrebări*, și mai ales către întrebările fără un rost imediat. După adolescență, pe măsură ce înaintăm în vârstă, ne luăm cu altele, încercările vieții ne fac să ne punem din ce în ce mai puține întrebări și să culegem cât mai multă informație gata „rumegată” de alții (așa-zisele „certitudini”), ne închidem în noi înșine, restrângându-ne voluntar gândirea critică, deseori culegând din jur, din viață, doar răspunsurile care ne convin: ceea ce psihologii numesc „tendința de confirmare” (eng. „*confirmation bias*”). Un efect pe care rețelele de socializare din zilele noastre, care te (cu)prind într-o bulă informațională asemănătoare părerilor tale fără ca tu să-ți dai măcar seama, îl amplifică enorm în goana lor după clicuri și profit din *advertising*, așa cum un telescop construit pe vârful unui munte reușește să amplifice de mii de ori luminița unei stele pe care ochiul neantrenat nici măcar nu o zărește...

Dar atunci, ce legătură să fie între vârsta adolescenței și această carte de „filosofie pentru adolescenți” compusă din... „lecturi liber alese”? Adică texte despre... cărți? Legătura e foarte simplă: cum întrebările adolescenților de azi, în ciuda aparențelor, nu sunt cu mult diferite de ale adolescenților din alte epoci (în sensul în care o întrebare despre „sensul vieții”, de pildă, și-o punea și adolescentul din Evul Mediu, dar și-o pune și un adolescent din 2024), există șanse mari ca răspunsurile posibile să fi fost deja formulate de oamenii care s-au aplecat deja asupra acestor întrebări, și care le-au lăsat scrise în cărți. Unele dintre ele numărându-se printre cărțile pe care Leonid, cu hărnicia, dar și seriozitatea care îl caracterizează, le-a prezentat aproape număr de număr în revista *Argeș* în ultimii 15 ani.

Din acest punct de vedere, cel mai mare reproș pe care vreau să-l fac volumului acesta e că grupează textele și recenziile pe ani, începând cu 2009, în loc să o facă tematic. Gruparea pe ani are logică numai din perspectiva ordinii de apariție, dar dacă s-ar fi optat pentru regruparea lor tematică, atunci marile teme abordate de autor prin intermediul cărților pe care le comentează ar fi devenit dintr-o dată limpezi ca lumina zilei: credință creștină și speranță (texte despre cărți semnate de Steinhardt, Nicolae Turcan, Wolfart Pannenberg, Gianfranco Ravasi etc.), marile bucurii și iluziile culturii (Noica, Ernst Jünger, Gabriel Liiceanu etc.), prietenie și comuniune dialogală (Denis de Rougemont, Mihai Șora, Giorgio Agamben, Ion Ianoși, Martin Buber etc.), bioetică și tehnicism (Iuvenalie Ionașcu, Vittorio Possenti, Werner Heisenberg etc.) și tot așa. Sunt teme care poartă cu sine întrebări majore, unele vechi de mii de ani, pe care oameni fără îndoială mai inteligenți decât noi au încercat să le descâlcească înaintea noastră, ceea ce înseamnă că „adolescenții” de azi – indiferent de vârstă! – au deja la dispoziție un întreg arsenal de gânduri și de gânditori din care să se inspire.

Văzută astfel, cartea lui Leonid devine brusc un îndrumar esențial, de cea mai bună calitate, în lumea deseori greu de pătruns a cărților. Sigur, autorului i se poate reproșa respectul excesiv pentru livresc și faptul că nu prin intermediul cărților poți răspunde satisfăcător neliniștilor și nedumeririlor unui tânăr din zilele noastre, dar – și aici simt nevoia să mă repet – realitatea e că dacă dăm la o parte pojghița tehnologică în care e învăluit un tânăr din zilele noastre în fiecare minut al zilei, rămâne fix aceeași substanță care îi forma pe adolescenții și pe tinerii tuturor epocilor. Oare așa cred unii, că adolescenții și tinerii din urmă cu 1000 de ani plecau liniștiți la muncile câmpului, în cruciade sau în cine știe ce bătălii, fără să-și pună zeci de întrebări asupra rostului vieții sau asupra viitorului?... De ce, doar fiindcă tinerii aceia nu aveau *smartphones* și tablete?! Bineînțeles că lucrurile nu stau așa. Or, dacă tinerii din toate vremurile – și nu mă refer aici doar la tinerii creștini – se puteau lăsa inspirați de oameni mai bătrâni și mai înțelepți decât ei – cărturari, profeți, învățători – atunci de ce nu ar găsi și un tânăr din zilele noastre inspirație de la oamenii care au trecut deja de vârsta tinereții, lăsând în urma lor ceva scris?...

Ca intelectual, Leonid s-a format în atmosfera de la răscrucea anilor 1980-1990, adică anii în care comunismul a căzut, fiind înlocuit de euforia primilor pași de după Revoluție – poate cea mai liberă epocă de care România a avut parte în istoria sa. Era o epocă în care toți idolii erau dărâmați de pe socluri și în care se publica și se citea enorm (și acum se publică enorm, mult mai mult decât înainte de 1990, dar o mare parte a producției de carte e dominată de literatura comercială de proastă calitate de sorginte anglo-saxonă). Vrând-nevrând, fenomenul lecturii a căpătat o greutate formativă importantă în economia propriei deveniri. Totuși, nu e adevărat că Leonid nu ar fi avut maeștri din care să se fi inspirat, dar relația dintre lecturi și maeștri e ceva mai subtilă. Eu însumi știu de existența unui profesor argeșean care l-a inspirat și de care și mie mi-a vorbit mult, Al. Th. Ionescu. Una dintre laturile cele mai importante ale personalității lui Leonid este cea dialogală. Cine se uită peste cărțile lui observă că o mare parte a acestora sunt cărți de dialoguri cu personalități autentice ale vieții noastre culturale (Mihai Șora, Dan Ciachir, Vasile Dem. Zamfirescu și nu numai). Această latură este surprinsă și în prezentul volum, sub tematica pe care eu o numesc „prietenie și comuniune dialogală” (sau personalism filosofic). Cărțile necesită un permanent dialog cu sine, convorbirile - un dialog cu „celălalt”. Cine citește cu atenție textele de aici înțelege distincția dintre „individ” și „persoană”, care mi se pare esențială în a-l defini filosofic pe Leonid. Aparent ai zice că Leonid-interlocutorul din cărțile celelalte nu e altceva decât un soi de jurnalist cultural care îi intervievează pe „mai valoroșii” săi interlocutori. Însă lucrurile nu stau deloc așa. Lecturile sunt esențiale în formarea „persoanei”, și numai „persoana”, nu „individul”, e cea capabilă de susținerea unui dialog și de punerea în lumină a celuilalt. Din această cauză mi se pare că lui Leonid îi reușesc atât de bine și textele despre cărți, și cărțile dialogale, despre oameni. Cărțile dialogale semnate de Leonid sunt adevărate dialoguri socratice, în care celălalt e pus să gândească, să răsucească temeinic pe toate fețele anumite fapte, explicații, concepte. Un simplu „individ” nu ar putea propune decât o serie de întrebări seci, jurnalistice, cu răspuns cel mult telegrafic. O „persoană”, mult mai mult! Lecturile formative și spiritul dialogal sunt, de fapt, laturi ale aceleiași personalități.

Destinul a vrut ca Leonid Dragomir să nu ajungă profesor de filosofie, deși ar avea toate acreditările necesare pentru practicarea acestei meserii, inclusiv un doctorat în domeniu. Personal, cred că asta a fost un câștig și că e mai bine că a rămas medic veterinar – o meserie pe care, ca posesor de motan, o găsesc a fi foarte nobilă. Nu mi-l închipui pe Leonid fiind nevoit să predea „după programă”, dar mi-l închipui scriind încă 30 de ani de acum încolo despre cărți și despre oameni, cu aceeași pasiune de „adolescent întârziat”, scriind pentru uzul adolescenților de toate vârstele dispuși să-și depășească individualismul pentru a-și descoperi și pentru a-și pune în valoare persoana.

Sonorizarea lumii. Sensuri antropologice

(urmare din p. 14)

ceva aflat „dincolo” de mișcările propriu zise ale activităților lui. Muzica emanată de ritmul vieții lui putea fi disonantă, discordantă sau, dimpotrivă, armonioasă și plăcută. Chiar și astăzi apreciem calitatea vieții oamenilor – și încercăm să pătrundem înțelesul ei mai adânc – urmărindu-i ritmul și *tempo*-ul în care se desfășoară, ascultând „muzica” ei lăuntrică, împărțind oamenii sau colectivitățile în „repezi” sau „încete”, „răbdătoare” sau „nerăbdătoare”, „avântate” sau „moderate”, „impulsive” sau „delăsătoare”, „tari” sau „moi, slabe” cu gradele intermediare (vezi Robert Levine, *Geografia timpului*). Bergson, cel care a adus în modernitate – cu o nemaipomenită vigoare – problematica temporalității, afirma că esența vieții este grația – adică adecvarea dintre „imprevizibilul” condițiilor mediului și răspunsul dat de individ. Când acest răspuns se îndepărtează de toate datele spontaneității, fiind întârziat, artificios, greoi – atunci înseamnă că e dereglat „ritmul” însuși al vieții noastre interioare, mai precis acordajul atât de fin dintre ritmurile din afara noastră și cele dinlăuntrul nostru, reunite sub semnul uneia și aceleiași *durate*.

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Martirajul lui Nadal

Rafael Nadal abia a revenit în circuitul ATP și a și renunțat la Australian Open. După o absență de un an, o complicată intervenție chirurgicală și o recuperare anevoioasă, a jucat în debutul anului la Brisbane, a învins scurt doi adversari relativi (Thiem și Kubler, adică un fost campion reșapat timid și un dublist fără veleități la simplu) și a pierdut în trei seturi contra unui Jordan Thompson pe care altădată nu l-ar fi luat în serios. Asta după ce a ratat trei mingi de meci.

Pricina? O măruntă ruptură musculară în zona grav afectată în 2023, șoldul. Ibericul s-a temut de o amplificare a traumei și a preferat să sară peste primul turneu de Mare Șlem din sezon. *O fi bine, o fi rău – noi ce să pricepem?*

Un lucru simplu: la 37 de ani, aproape 38, El Matador nu are cum să ignore mesajele trupului. Tenisul lui, unul extrem de fizic, i-a uzat cu asupra de măsură carcasa. Desigur, mulți neofiți se înșală amarnic cînd consideră că Rafa și-a martirizat trupul pentru că joacă în forță. Complet fals. Omul din Baleare nu lovește decît rareori plat, el este un maestru al topspinului, dovadă fiind numărul de rotații pe minut pe care le imprimă mingii. Iar liftul este efect fin, nu înseamnă execuție violentă, una în forță și cu explozie. Dar pe de altă parte, ca să obțină topspinul, catalanul aleargă mult și intens tocmai ca să se așeze ideal la minge. Nadal și-a abuzat trupul încă din 2003, cînd abia răsărise mai conturat în circuitul profesionist. Doi ani nici nu a concurat la Roland Garros, Grand Slamul pe care avea să-l cîștige ulterior de 14 ori ori (record absolut pe toate suprafețele!).

Seria de accidentări arată în ce măsură martirizarea corporală a devenit a doua lui natură: în mai 2003, probleme la cot; în mai 2004, fractură la scafoidul piciorului stîng; în august 2009, tendinită la ambii genunchi; în septembrie 2009, ruptură la abdominali; în iulie 2012, tendinită la genunchiul stîng; în ianuarie 2014, accidentare la spate; în iulie 2014, lovit la poignetul drept; în mai 2016, probleme la poignetul stîng; în februarie 2021, din nou traumatism la spate; în august 2021, operație la piciorul stîng ca urmare a sindromului Müller-Weiss; în martie 2022, coastă fisurată; în iulie 2022, ruptură la mușchii abdominali; în ianuarie 2023, probleme grave la șold; în ianuarie 2024, microruptură musculară în zona șoldului operat cu un sezon în urmă. Etc.

În asemenea condiții de vulnerabilitate majoră, e de mirare că, fiind și contemporan/rival cu ceilalți trei mari campioni, Djokovici, Federer și Murray, fără să-i uităm pe Wawrinka, Del Potro, Alcaraz și Cilici, Rafael Nadal a reușit să cîștige 22 de titluri de Grand Slam, cel puțin cîte două pe fiecare suprafață, 36 de turnee Masters 1000, două medalii olimpice de aur, cinci Salatiere de argint etc. Nimeni nu a revenit de-atîta ori așa cum a făcut-o eroul din Manacor. Cît de cumplită este revenirea o dovedește neputința lui Thiem, Murray și Wawrinka de a mai juca excelentul lor tenis de dinaintea accidentărilor grave. Lui Rafa i-a ieșit de fiecare dată. Doar că acum, la aproape 38, reziliența corpului este drastic limitată. Iar optimismul decade la nivelul unui scepticism măsurat.

Iată motivul pentru care Nadal a aruncat prosopul chiar înainte de AO. Putea să joace, dar cu un risc imens: meciurile pe hard în sistemul trei seturi din cinci l-ar fi solicitat profund, o altă accidentare gravă fiind foarte probabilă. Or, în asemenea circumstanțe, este evident că eroul sportiv al Spaniei trebuie să se trateze, să reia antrenamentele și să evolueze pe acea suprafață care nu solicită atît de mult articulațiile și musculatura: *zgura*. Rafa poate să revină fie în turneele mici din America de Sud (Cordoba, Buenos Aires, Rio de Janeiro, Santiago de Chile), fie să-și încerce puterile în sezonul pe „roșu" din Europa, la primăvară. Este logic să ne așteptăm la un ultim asalt la Roland Garros: trofeul cu numărul 15, al 23 GS al carierei. Afacerea recordurilor imposibile este deja monopolizată de Nole Djokovici. În prezent nu se mai pune problema cine este GOAT. Sîrbul plutește deasupra tuturor, fără să dețină însă eleganța divină a lui Federer sau să atingă dominanța totalitară pe o suprafață anume, ca Nadal.

Din punctul de vedere al unui nadalist înrăit și veteran cum sînt (2004), lucrurile sînt simplificate la maximum: *Vamos campeon*! Un ultim olé pe Philippe Chatrier, dar pe 9 iunie...

Ninel Ganea

Crezul meu? Matematica

Aflat în Anglia pe patul de spital, în suferință și aproape de moarte, Srinivasa Ramanujan era vizitat constant de prietenul și mentorul său G.H. Hardy. El era cel care îl descoperise și făcuse toate eforturile pentru a-l aduce din India, iar acum se îngrijea de ultimele sale clipe. Într-una din zile, Hardy intră direct în salonul muribundului și fără vreun preambul sau salut îi spuse acestuia că drumul până la spital l-a făcut cu o trăsură care avea numărul 1729. "Un număr mai degrabă neinteresant", adăugă el. Ramanujan fu contrariat: "Nu, Hardy! Nu-i adevărat! E un număr foarte interesant. Este numărul cel mai mic care poate fi exprimat în două moduri diferite prin suma a două cuburi".

Ramanajun avea să mai trăiască vreo doi ani, iar Hardy ceva mai mult, dar sfârșitul avea să-l găsească înconjurat tot de magia numerelor. Sora sa, singura ființă care a reușit să-i fie aproape până la final, îi citea lui Hardy, aflat pe patul de moarte, rezultate din crichet, marea sa pasiune în afara matematicii. Keynes, parte din aceeași coterie intelectuală ca și Hardy, îi reproșase mai demult că, dacă ar fi studiat bursa cu aceeași acrivie precum crichetul, s-ar fi îmbogățit. Dar pe Hardy nu-l interesau foarte multe lucruri în afara numerelor.

Autobiografia sa intelectuală, „Crezul meu? Matematica", oferă, ca și întâmplările amintite, o fereastră aproape unică în mintea unui matematician de elită. E o scriere sinceră, tristă și inumană. E vocea unui matematician părăsit de puterile creative, aflat la apusul carierei, incapabil să mai găsească foarte multe resurse de optimism sau vreo rațiune pentru a trăi. Dar tristețea nu vine de aici. E tristețea indirectă pe care o ți-o dă vederea unei ființe schimonosite, deformate, în care o anumită trăsătură a căpătat proporții gigantești, iar toate celelalte s-au atrofiat. Te duce inevitabil cu gândul la butada lui Chesterton, potrivit căreia „un om nebun nu este un om care și-a pierdut rațiunea, ci este un om care și-a pierdut totul în afară de rațiune".

Din acest motiv, probabil, tânguirea lui Hardy are ceva rece, străin, metalic. Chiar și atunci când încearcă o franchețe sentimentală, matematicianul preferă mai degrabă iluzia unui raționament elaborat sau formalizat. Incapacitatea lui de a comunica nu e estetică, iar ceea ce îi lipsește nu este dexteritatea stilistică, cât o dimensiune moral-umană. E ca și cum ai citi scrierea unui individ căruia i s-a amputat o anumită funcție interioară, definitorie pentru ceilalți oameni.

În afara numerelor pure, e greu de crezut că Hardy mai vedea sau înțelegea altceva. „Matematica greacă este nepieritoare, mai nepieritoare chiar decât literatura greacă. De Arhimede ne vom mai aminti și atunci când Eschil va fi uitat, fiindcă, în timp ce limbile mor, ideile matematice trăiesc" sau „Matematicianul, ca și pictorul sau poetul, este un creator de modele. Dacă modelele lui sunt mai durabile decât ale celorlalți este din cauză că sunt construite din idei (...) O pictură poate încorpora o idee, însă această idee este de obicei banală și lipsită de importanță" sau „Not all the water in the rough rude sea/Can wash the balm from an annointed king./Sunt oare cu putință versuri mai bune și idei mai banale și mai false". Lista poate continua, dar scopul nu e de a indexa enormitățile lui Hardy, ci de a ilustra un anumit mod de gândire, aproape complet opac la real, la concret, la orice detaliu infinitezimal din care este compusă, în fond, lumea.

Tentativa de suicid, ratată, de altfel, rămâne un exemplu biografic sumbru al acestei inapetențe practice, cu tot umorul negru involuntar. Din dorința de a-și pune capăt vieții, Hardy a înghițit o cantitate mult prea mare de barbiturice, așa că efectul imediat a fost de a vomita tot. S-a lovit cu capul de vasul de toaletă și cam la asta s-a rezumat încercarea sa. În carte, există un fragment care vorbește despre soarta matematicianului epuizat și care te duce inevitabil cu gândul la acel moment dificil și ridicol. „Matematica nu este un subiect contemplativ, ci unul creator. Nimeni nu poate găsi prea multă mângâiere în el atunci când și-a pierdut puterea sau dorința de a crea, iar lucrul acesta i se poate întâmpla matematicianului destul de devreme. Păcat că e așa. Dar în acest caz, el oricum nu mai prezintă prea multă importanță, așa că ar fi o prostie să ne mai batem capul cu el."

Nu ar fi greu de arătat cum toate aceste anomalii intelectuale și morale reprezintă întrucâtva o trăsătură frecventă la matematicianul de geniu modern. Suficient să ne gândim la suicidul prin înfometare al lui Kurt Godel, la cel al lui Alan Turing sau la ospiciul în care a sfârșit Georg Cantor, pentru a căpăta o imagine mai rotundă. Ceea ce au în comun toate aceste traiectorii nu este vecinătatea geniului cu nebunia, așa cum ar fi înclinat să interpreteze o sensibilitate romantică, ci o încredere nesăbuită în cunoașterea matematică, văzută drept obiectul ideal prin excelență. Bertrand Russell, citat elogios de Hardy, scria că în matematică „măcar unul dintre cele mai nobile impulsuri ale noastre poate evada cel mai bine din sumbrul exil al lumii actuale". Evazionismul acesta nu are cum să se sfârșească altfel decât prost pentru cei care îl încearcă, mai ales atunci când mințile se lovesc de „incompletitudine", iar realul se încăpățânează să opună rezistență teoriei. Sfârșitul dramatic survine natural.

Din nefericire, absolutizarea matematicii are efecte pernicioase nu doar la nivel individual, pentru cei care practică acest sport extrem. Ideea că matematica sau matematicienii (oamenii de știință, în general) pot rezolva toate problemele umanității, dacă sunt puși în fruntea Cetății, este înaintată frecvent și susținută cu aplomb. Dar asta nu înseamnă și că este validă (vezi, de pildă, prăbușirea economiei sub invazia matematicienilor). Dacă viața și testamentul intelectual al lui Hardy ne învață ceva, este să ne ferim de idolatrizarea matematicii. Natura și omul încă refuză să fie reduse la ecuații.

În afara numerelor pure, e greu de crezut că Hardy mai vedea sau înțelegea altceva. „Matematica greacă este nepieritoare, mai nepieritoare chiar decât literatura greacă. De Arhimede ne vom mai aminti și atunci când Eschil va fi uitat, fiindcă, în timp ce limbile mor, ideile matematice trăiesc" sau „Matematicianul, ca și pictorul sau poetul, este un creator de modele".

eseu

Radu-Alexandru Dincă

Despre demoni minori ai zilelor noastre

... nu toată lumea poate fi un mare artist, nu toată lumea poate să transforme propria iraţionalitate într-o formă artistică atât de bună încât să canalizeze sufletele mai multor persoane spre înalt, spre înălţarea sufletului din teluric. Cei mai mulţi devin doar ridicoli. Când discuţi cu lejeritate despre orice subiect în numele libertăţii de exprimare şi al dorinţei de afirmare nu faci dovada inteligenţei, ci a opusului acesteia şi, mai rău decât atât, poţi fi cu adevărat ridicol.

Dragă cititorule, acest text este despre iraţionalitate. Te anunţ că pot părea neiertător cu mulţi oameni, dar să ştii că am scris aceste rânduri tocmai din dragoste pentru semenii mei, aceste gânduri reprezentând doar un alt semnal care, sper eu, ne va face mai atenţi la comportamentul nostru. Avem nevoie de această autosupraveghere a gândurilor, a emoţiilor şi a acţiunilor noastre. În absenţa atenţiei asupra propriei persoane riscăm să trăim un soi de nebunie nepatologică, pe care îndrăznesc să o asociez neputinţei, mai exact neputinţei de a te lua pe tine însuţi în stăpânire.

Am numit totuşi textul „Despre demoni minori ai zilelor noastre". Am zis să mă folosesc de metafora demonului, întrucât se presupune că astfel de entităţi posedă gazda lor şi acţionează folosindu-se de ea ca de un instrument. Am această speranţă ciudată că şi aceia dintre noi care acţionăm iraţional, deci imatur, acţionăm aşa în virtutea faptului că suntem „posedaţi" de un spirit şi, astfel, acţiunile noastre nu reflectă esenţa sufletului nostru, căci dacă un individ matur acţionează mai mult iraţional, mânat de *pathos* şi rareori de *logos*, din însăşi esenţa propriului suflet şi nu amorsat de vreo împrejurare, atunci discutăm despre o atrofiere a *ethosului* persoanei respective, o disfuncţionalitate la nivelul mecanismelor de autoechilibrare între partea emoţională şi cea raţională. Să definim mai întâi problema în cauză - aceşti demoni sunt imaturitatea, iraţionalitatea, superficialitatea, dorinţa de a fi fie ca toţi ceilalţi, fie diferit de toţi ceilalţi, impulsul de a critica tot ceea ce te înconjoară, ipocrizia (sau orbirea faţă de sine) şi îngustimea la nivelul empatiei (egocentrismul). Aş adăuga aici şi rezistenţa la îndreptare sau perseverenţa în rău. Desigur, toate acestea sunt nume ale unor demoni minori. Pe tatăl lor nu ştiu cum îl cheamă, căci de aş fi ştiut aş fi încercat să-l scot afară prin diverse exorcisme din oamenii din proximitatea mea şi mai ales să-i ajut pe elevii mei să se lepede de el, dar numele său rămâne un mister. Iar eşecul meu de a-i exorciza până şi pe aceştia mai minori din apropiaţii mei şi din cei ai căror dascăl sunt subliniază fie lipsa mea de talent sau har în materie de extragere a duhurilor rele, fie ratarea adevăratelor nume ale demonilor, fie (şi asta ar fi cel mai rău) coexistenţa mai multor astfel de demoni în aceeaşi gazdă şi posibilitatea de a fi reposedat imediat după exorcizare de acelaşi demon (foarte probabil, întrucât deseori am crezut că ajung la rezultate favorabile schimbării în bine, dar aceste rezultate au durat până la următorul răsărit).

Care sunt cauzele acestor posedări? De ce nu pot să stea demonii ăştia acolo unde le este locul? De ce sunt atât de neastâmpăraţi? Exprimat cel mai sintetic, acest fenomen cred că se explică prin slăbiciunea de caracter a omului, prin absenţa unei coerente şi riguroase filosofii de viaţă care să aibă în centrul său coordonate ale vieţii bune şi/sau forme ale acestor coordonate - Bucuria, Iubirea, Înţelepciunea, Activitatea, Puterea, Libertatea. Unii oameni spun deseori că absenţa acestei axiologii echivalează cu un soi de flexibilitate, dar îi contrazic, pentru că flexibilitatea înseamnă de fapt rezilienţă, înseamnă că după mult timp în care ţi-ai respectat principiile şi valorile recunoscute şi de comunitate poţi „să-ţi improvizezi" cu succes acţiunile în afara unei deliberări serioase, întrucât virtutea a devenit pentru tine o obişnuinţă, un act reflex. Dar a crede că poţi face asta fără să fi exersat îndelung este o amăgire deşartă, o iluzie care nu va face decât să năruie viaţa celui ce se lasă înşelat de ea. Şi, da, o viaţă năruită poate fi şi o viaţă a unui om cu succes financiar şi social. Pentru că năruirea se referă la a trăi în deşert, iar a trăi aşa, în van, înseamnă a nu avea o raţiune coerentă de viaţă, a nu avea habar de cine eşti sau cine vrei măcar să fii. Pe scurt - a trăi în van înseamnă a nu avea un sens al acţiunilor tale. Atenţie! Nu pretind aici descoperirea sensului vieţii - asta e o chestiune foarte complexă, ci vorbesc despre sensul acţiunii, care desigur că poate coincide cu un fel de sens al vieţii, dar nu este obligatoriu. Dacă acţiunile tale tind să îndeplinească nişte condiţii care realizează un proiect care îţi umple sufletul de bucurie şi care se răsfrânge pozitiv şi asupra semenilor tăi, atunci acţiunile tale au sens. Dacă nu simţi că joci un astfel de rol pentru aproapele tău, atunci e foarte posibil să fii rătăcit pe un drum care duce undeva departe de această mulţumire de sine spre care cred că tindem, conştient sau nu, cu toţii.

Revenind la cauzele acestor „căderi în afara sinelui", mai vreau doar să adaug faptul că hiperstimularea specifică zilelor noastre graţie tehnologiei este şi ea o cauză importantă, la care se adaugă facilitatea promovării non-valorilor pe internet, mai ales a acelora din spaţiul occidental, dar nu numai. Această degringoladă morală este amplificată de dorinţa de a obţine mult, repede şi cu efort minim, motiv pentru care munca nu mai este considerată o valoare în sine, ci este cu adevărat un supliciu, poate chiar un semn al neputinţei, al prostiei... omul care munceşte prea mult pentru ceea ce are (şi pentru ceea ce este) e fraier, cel puţin asta se propagă în mentalul colectiv atunci când atât tineri, cât şi adulţi, văd pe TikTok, Instagram şi YouTube cum oameni care nu au prea multă şcoală (dar care, spun ei, au şcoala vieţii) ajung să dea sfaturi tuturor celorlalţi şi fac acest lucru în virtutea faptului că au avut succes financiar rapid şi fără eforturi colosale. Desigur că nici eu nu sunt fanul muncii în zadar, ci al eficienţei, dar pentru tinerii din ziua de azi promovarea facilului nu este deloc ceea ce au ei nevoie. Tinerii au nevoie de exemple de rezilienţă, de perseverenţă, de muncă, de efort acceptat şi îmbrăţişat. De ce? Pentru că altfel obosesc de dinainte de a se apuca să facă orice. Şi, inevitabil, profesorii lor (dar şi părinţii, desigur) renunţă la un moment dat la a încerca să îi ridice din mormanul de lipsuri academice pe care stau tolăniţi, deplângând propria lor incapacitate de adaptare la cerinţe mai exigente.

Demonii despre care am început să vă vorbesc populează totuşi nu doar sufletelor celor care nu s-au împăcat excepţional cu şcoala. Victimele posedării sunt oameni de la cei mai puţin dotaţi la oameni cu adevărat iubiţi de Dumnezeu din acest punct de vedere. Oameni care au devenit bolnavi de nevoia de atenţie, de un anumit gen de atitudine din partea semenilor care se află în proximitatea lor, oameni înveninaţi de propria laşitate de a înfrunta viaţa şi provocările sale, oameni care scuipă spre zbor fiindcă le e frică de înălţimi... toate astea dintr-o otrăvire constantă realizată de demonii lor interiori. Aceşti demoni care posedă sufletele oamenilor, fără să distingă între proşti şi deştepţi, amăgesc victimele cu momentul oportun ce va să vină, îi proiectează într-un orizont al aşteptării a ceva ce, de fapt, nu va veni niciodată, fiindcă rareori lucrurile vin nechemate.

Astăzi se poartă simulacrul, e foarte la modă să fii artificial, să-ţi programezi cumva emoţiile şi să le programezi şi sentimentele celorlalţi. De asemenea, e foarte la modă să faci din iraţionalitate un fel de ideal. Azi oamenii sunt fascinaţi de aceia dintre noi care fac cumva din propria imaturitate o sursă de inspiraţie pentru succes. Doar că ceea ce ratăm noi din ecuaţie este că nu toată lumea poate fi un mare artist, nu toată lumea poate să transforme propria iraţionalitate într-o formă artistică atât de bună încât să canalizeze sufletele mai multor persoane spre înalt, spre înălţarea sufletului din teluric. Cei mai mulţi devin doar ridicoli. Când discuţi cu lejeritate despre orice subiect în numele libertăţii de exprimare şi al dorinţei de afirmare nu faci dovada inteligenţei, ci a opusului acesteia şi, mai rău decât atât, poţi fi cu adevărat ridicol. Norocul (sau poate totuşi ghinionul, din perspectiva şanselor lor de pocăinţă) celor mai mulţi oameni ridicoli este că se înconjoară de oameni incapabili de a sesiza motivele pentru care aceştia sunt ridicoli.

Atunci când deschizi gura ar trebui să poţi fi în stare să spui ceva ce poate să mişte, ceva ce nu este absolut intuitiv, facil, să spui ceva care măcar să reformuleze frumos o idee bună, dar bătătorită. Vorbele ar trebui să mişte, ar trebui să nu ne mai mirăm de orice lucru banal şi să nu tratăm banalităţile cotidiene drept ceva mai mult decât situaţii cu potenţial rizibil. Atunci când oamenii tratează ceva irelevant sau superfluu cu importanţă deosebită este vorba nu despre o înălţime a spiritului, ci despre un handicap sufletesc, o lipsă de abilitate de calibrare a mobilizării sufleteşti la importanţa fenomenului în cauză. E ca şi cum turezi o maşină pe distanţa scurte sau lungi, fără să ai nevoie să te grăbeşti, iar atunci când ai cu adevărat nevoie să te mişti repede, maşina cedează, sau picioarele tale nu se mai coordonează cum trebuie. De ce? Pentru că ai abuzat de ceva, ai folosit în mod greşit sufletul. Şi, chiar dacă nu le faci rău altor oameni prin atitudinea ta imatură, atunci cu siguranţă îţi faci rău ţie cel puţin obosindu-te.

Maturitatea înseamnă să fii rezervat uneori. Deseori, de fapt. Maturitatea înseamnă deseori să taci, să te retragi, să asculţi, să înveţi, să meditezi dacă poţi, cât mai mult, cât mai des, cât mai adânc. Sau poate că sunt eu naiv, iar viaţa trebuie să fie înfruntată din plin. Experienţa mea mi-a arătat totuşi că uneori este inutil să te lupţi cu rătăcirea oamenilor şi atunci... e mai bine să te poziţionezi aşa cum recomandă Eminescu... să rămâi la toate rece. Cel puţin atunci când te poţi poziţiona aşa (uneori eşti obligat să înfrunţi oamenii cu un *ethos* şubred). Decizi, tu, cititorule, cum e mai bine. Eu cred că logic e să rămâi în banca ta atunci când sorţii de izbândă sunt foarte mici. Limba română are foarte multe expresii care ne îndeamnă să fim prudenţi în ceea ce-i priveşte pe oamenii extrem de pedanţi cu un simţ nedezvoltat al ridicolului. De pildă - „un prost aruncă o piatră în apă şi 10 înţelepţi încearcă să o scoată". Fireşte, înţelepţii sunt mânaţi să remedieze problema, doar că efortul este inutil, sisific. E mult mai productiv să cauţi să aduni laolaltă mai mulţi oameni înţelepţi spre a mobiliza o forţă mai mare, amplificată. Dacă cei mai breji rămân disparaţi şi încearcă să repare lumea pe cont propriu, se vor izbi negreşit de ignoranţă şi de imaturitate. Mai degrabă aş spune imaturitate, pentru că în felul acesta îi putem lua în calcul şi pe oamenii cu studii care însă nu au un caracter prea „lucrat".

Nu am concluzii, aici sunt doar nişte cugetări menite să pună pe gânduri pe cel şi pe cea care au obiceiul curiozităţii şi al îndoielii. Am scris rândurile astea ca să mă scutur de fapt de nişte nervi. De nişte nervi pe care i-am acumulat din gestionarea imaturităţii altor oameni şi, desigur, din gestionarea propriei mele imaturităţi, adică propria mea iraţionalitate. Da, cred că oamenii trebuie să devină maturi, să devină raţionali. Nu cred că ne putem scuza de imaturitatea noastră invocând efectele hormonilor sau ale libertăţilor pe care ni le-a adus contemporaneitatea. Nu spun că nu ne putem explica multe dintre abaterile de la raţionalitate prin aceste fenomene de mai sus. Spun că nu putem să ne scuzăm onorabil invocându-le. Şi, dragă cititorule, ceea ce mă doare este că avem o condiţie afurisită de posibilitate pentru schimbare, anume însăşi dorinţa sau putinţa omului de a se schimba, de a se maturiza, de a recunoaşte că nu este bine aşa cum este şi de a recunoaşte că sunt multe de optimizat.

Oamenii ar trebui să fie mai puţin răsfăţaţi şi ar fi bine să înlocuiască preocuparea superfluă de sine cu empatia. Deşi treaba cu empatia este extrem de complicată, întrucât sunt din ce în ce mai puţin sigur că aceasta ar putea să fie cultivată. Poate că unii oameni sunt lipsiţi de empatie şi sunt sortiţi să fie aşa seci, goi, retarzi emoţional şi social. Sau poate că, dacă lumina poate penetra întunericul... are nevoie doar de o crăpătură în pereţii groşi ai peşterii fiecăruia. Dacă nimicim pereţii ăştia groşi, putem să plantăm înăuntrul nostru o grădină. Dar fără lumină nu pot creşte flori, nu poate creşte nimic, decât adâncimea întunericului.

Dragă cititorule, să ne trezim, să ne trezim cu orice preţ şi să ne aplecăm spre semenii noştri. Altfel... suntem condamnaţi la propria noastră insuficienţă. La propriile noastre gânduri, la propriile noastre dorinţe, suntem condamnaţi la un sine bizar, un sine care nu are cum să fie sinele nostru, la o coajă! Da, asta e, suntem condamnaţi să fim doar o coajă, o carcasă dacă nu ne maturizăm... maturizarea înseamnă să înveţi să iubeşti cu adevărat aproapele, să înveţi să-l asculţi, să-ţi potoleşti vocea interioară spre a putea fi atent la ceea ce este în afara ta.

Nu am concluzii. Am doar... chemarea la introspecţie, la autoanaliză severă. Şi, fireşte, la schimbare, la creştere.

Jean Dumitraşcu

Kant pe înţelesul tuturor (3)

Accentul pus pe raţiune. Ceea ce înţelege mai târziu Kant este faptul că filosofia nu ţine pasul cu ştiinţa. Contemporan cu Galilei, René Descartes nu se vrea a fi un filosof profesionist, ci îndeosebi un om de ştiinţă (fizician, anatomist, matematician, astronom etc.). Până şi revoluţionara sa lucrare „Discours de la Méthode" a apărut ca o prefaţă la o scriere de fizică. El are nevoie de filosofie doar pentru a explica mai bine lumea şi sufletul omului. Dar, pentru a reuşi să instituie această explicaţie, Descartes înţelege că are nevoie de „reguli utile şi clare" pentru conducerea intelectului veşnic iscoditor. Metoda carteziană este, înainte de toate, o invitaţie la gândire proprie. Ea s-a dovedit a fi revoluţionară (dovadă reacţia Bisericii) prin procedeele şi instrumentele ce le presupune: îndoiala metodică, evidenţă, claritate, distincţie, intuiţie, analiză, sinteză, deducţie şi ordine.

Cel care va duce raţionalismul cartezian mai departe va fi Spinoza. De altfel, prima sa carte, din 1663, îi este dedicată: „Principia philosophiae cartesianae". Problema fundamentală rămâne tot aceea a posibilităţii de cunoaştere, mai exact a ,,îndreptării intelectului". Pentru aceasta este nevoie, arată Spinoza, de o veritabilă *„medicina mentis"*. Uzând de *„intellectu"s* (ceea ce uneşte cunoaşterea cu înţelegerea), considerând că ,,metoda nu este altceva decât cunoaşterea reflexivă sau ideea ideii" şi având nevoie de o viziune globală asupra existenţei, Spinoza caută să demonstreze, în lucrarea sa „Etica more geometrico demonstrata", că „Deus sive Natura sive Substantia".

Nu este locul aici să intrăm în amănunte, amintind de cealaltă mare direcţie a reflecţiei filosofice europene anterioară lui Kant, şi anume cea a empirismului englez, tot la fel de influentă. Brutal spus, „empirismul iniţiat de Locke şi desăvârşit de Hume constituie o negare netă a... raţionalismului cartezian" /1. Totuşi, Descartes ignoră deliberat rolul experienţei în cunoaştere, considerând că problema experienţei a fost soluţionată de Francis Bacon. Pe de altă parte, David Hume, cu toată încadrarea sa în curentul empirist, este cel care va denunţa, împotriva lui George Berkeley, că ,,experienţa" simţurilor nu conduce la o cunoaştere reală, la certitudini.

Accentul pus pe experienţă. John Locke, în „Eseu asupra intelectului omenesc", respinge ,,ideile înnăscute", căutând să demonstreze originea în experienţă a tuturor cunoştinţelor, accentuând rolul jucat de contactul senzorial şi observarea directă, printr-o „fiziologie a intelectului omenesc", după caracterizarea lui Kant însuşi din prefaţa la „Critica raţiunii pure". Locke crede că: ,,Cea mai bună cale de a ajunge la adevăr fiind aceea de a cerceta îndeaproape lucrurile aşa cum sunt ele în realitate şi nu de a conchide că ele sunt aşa cum ne închipuim noi că sunt sau cum am fost învăţaţi de alţii să ni le închipuim"/2. Preluând îndeosebi latura subiectivistă a concepţiei lui Locke şi fiind influenţat de religie, George Berkeley va fi socotit fondatorul idealismului subiectiv (precizare necesară, întrucât de idealism, dar transcendental, va fi vorba şi la Kant). De menţionat însă că după ce a lansat, în scrierea sa de tinereţe „Tratat despre principiile cunoaşterii umane", celebra şi radicala formulă „esse est percipi", Berkeley a căutat ulterior, în dialogurile filosofice pe care le-a mai scris, să-şi nuanţeze concepţia. Cu toate ,,nuanţările", nu se justifică părerea lui John R. Searle că ,,idealismul transcendental al lui Kant este o versiune mai sofisticată a celui pe care îl întâlnim la Berkeley"/3. În fine, cel care l-a trezit din ,,somnul dogmatic" pe Kant şi a prefigurat pozitivismul, David Hume, mărturisea, cu puţin înainte de moarte, că nu va apuca ziua în care va vedea că i se va face dreptate! Pornind şi el de la empirismul lui Locke, Hume caută să stabilească întinderea şi valoarea cunoaşterii umane, dar luciditatea şi onestitatea îl împing într-un impas epistemologic. Scepticismul său este îndoit, el distingând între un scepticism al raţiunii (regulile ştiinţelor demonstrative sunt ,,certe şi infailibile", dar facultăţile noastre sunt ,,nesigure" şi ,,failibile") şi unul al simţurilor (evident, plecând de la ,,imperfecţiunea organelor noastre"). În atare situaţie, B. Russell va concluziona că tocmai Hume va ajunge, necesarmente, ,,la concluzia dezastruoasă că din experienţă şi observaţie nu este nimic de învăţat" /4. Cel mai important lucru din întreg demersul cognitiv al lui Hume rămâne, până la urmă, acela că a urmărit ,,să realizeze o reformă a filosofiei pe baza studiului naturii omeneşti". Şi, să nu uităm, ,,fără el, Kant nu poate fi conceput" /5. Lecţia lui Hume, de care filosoful din Königsberg a ţinut cont, a constat în demonstrarea că ,,o filosofie empiristă consecventă duce la negarea filosofiei".

Influentul Leibniz. În fine, un alt filosof care l-a influenţat mult pe Kant (*via* Christian von Wolff, ,,cel mai mare dintre toţi filosofii dogmatici", ,,creatorul spiritului de temeinicie până acum încă neatins în Germania", după cum îl gratula în prefaţa a II-a la „Critica raţiunii pure"), este Gottfried Wilhelm Leibniz. Acesta critică metoda lui Descartes, ca şi empirismul lui Locke (în *„Nouveaux Essais sur l'entendement humain"* va decreta: *„nisi ipse intellectus"* /6). Influenţa lui Leibniz în Germania a fost deosebită (Franţa era dominată de liber-cugetători în acea vreme), dovadă şi primele scrieri ale lui Kant. Acesta din urmă ,,dialoghează" cu ideile leibniziene, acceptând unele, respingând altele, în lucrările sale „Monadologia fizică" (1756), „Despre primul fundament al diferenţei dintre regiunile spaţiului" (1768) şi „Despre forma şi principiile lumii sensibile şi ale celei inteligibile" (1770). Sintetic spus: ,,Un acord între cei doi filosofi există în ceea ce priveşte respingerea teoriei ideilor înnăscute a lui Descartes. Pe de altă parte, Kant se alătură lui Leibniz în susţinerea ideii după care cunoaşterea începe cu experienţa, dar se desparte de Leibniz prin faptul că, în timp ce acesta din urmă consideră că prin experienţă se descoperă ideile pre-formate, Kant consideră că prin experienţă se constituie cunoaşterea însăşi"/7. Adrian Niţă adaugă elocvent: ,,Schiţa categoriilor din *Nouveax Essais sur l'entendement humain* este folosită şi apoi îmbunătăţită de Kant, spaţiul şi timpul jucând la ambii filosofi un rol deosebit de important. Putem conchide că, dacă Leibniz a criticat pe Locke şi pe Newton, Kant a realizat o împăcare între Leibniz şi Locke, pe de o parte, şi între Leibniz şi Newton, pe de altă parte"/8.

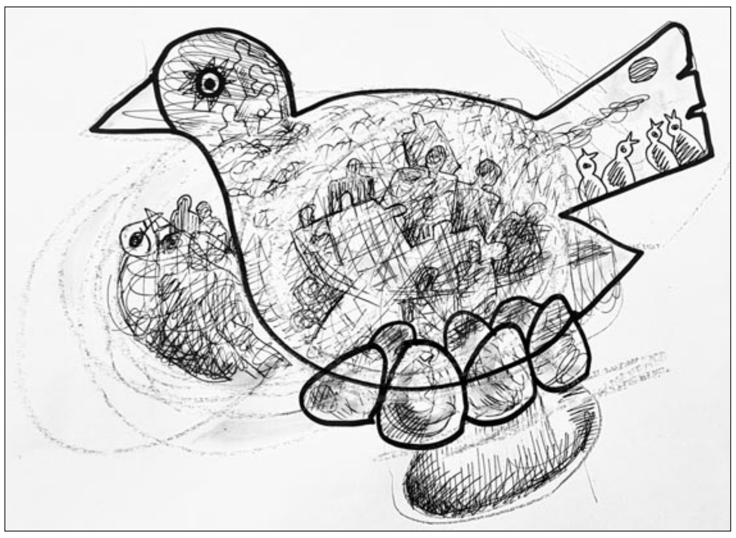
Ne oprim aici cu tabloul sumar al ideilor filosofice şi ştiinţifice aflate în dezbaterea spiritelor subtile europene de până la jumătatea secolului al XVIII-lea. La care dintre concepţiile prezentate mai sus putea să adere un tânăr ce-şi făcuse din filosofie scopul suprem în viaţă? Pe ce drum trebuia să meargă pentru a obţine adevărul? Desigur, influenţat de spiritul epocii, dar hotărât, de la 22 de ani, să treacă totul prin filtrul propriei gândiri. Am văzut, Kant admiră deopotrivă pe Newton şi pe Leibniz. Locke îşi pune şi el amprenta din timp, în vreme ce Hume e descoperit mai târziu. Ar mai fi de luat în calcul şi atmosfera religioasă, alături de cea mistică (vâlva creată, de pildă, de Emmanuel Swedenborg). Ca şi influenţa mărturisită, cea a lui Jean-Jacques Rousseau, în domeniul moralei. Probabil, şi influenţele directe, venite din partea unor autorităţi filosofice din imediata apropiere a lui Kant, Moses Mendelssohn şi Wolff. Este, oare, corect să vorbim de ,,influenţe" la un om care a iubit atât de mult *libertatea* de gândire?!

Ieşirea din criză. Climatul filosofic era unul de conflict, dovadă poziţiile adoptate de Leibniz. Conştiinţa europeană se afla în criză atunci, arăta Paul Hazard. Şi, totuşi, concluziile eminentului comparatist francez i se aplică parţial lui Kant: ,,Totul este cuprins în tot, ştim prea bine; nimic nu e nou, ştim şi asta... Dar dacă numim noutate (şi s-ar părea că nu există alt gen de noutate în domeniul spiritual) *lenta pregătire* (subl. ns.) care, până la urmă, izbuteşte reactivarea tendinţelor eterne, care, după ce au stat amorţite o vreme, reapar iarăşi într-o zi, înzestrate cu o forţă şi împodobite cu o strălucire care par necunoscute oamenilor, neştiutori şi uituci..."/9. I se aplică, întrucât a fost vorba de o ,,lentă pregătire" a gândirii umane. Nu i se aplică, întrucât mutaţia realizată de Kant a fost decisivă pentru ceea ce a urmat.

...cel care l-a trezit din ,,somnul dogmatic" pe Kant şi a prefigurat pozitivismul, David Hume, mărturisea, cu puţin înainte de moarte, că nu va apuca ziua în care va vedea că i se va face dreptate!

Cum am mai spus, Kant a înţeles că metafizica nu ţinea pasul cu ,,fizica", cu certitudinile obţinute de către ştiinţă, devenind cvasi-imposibilă, iar el pariase pe filosofie. Şi a mai înţeles, pornind de la Newton, că ceea ce interesează realmente spiritul uman este un nou tip de adevăr. Un adevăr care să cuprindă ,,poporul însuşi", prin intermediul căruia speră Kant să poată „tăia înseşi rădăcinile *materialismului*, *fatalismului*, *ateismului*, *necredinţei* liberilor cugetători, *fanatismului* şi *superstiţiei*, care pot deveni dăunătoare marii mulţimi, în sfârşit şi *idealismului* şi *scepticismului*"/10.

De la „criză" până la ,,revoluţie" în filosofia cunoaşterii nu este decât un pas, am văzut, o dată cu Paul Hazard. Contează mai puţin dacă

se mai poate spune *ceva nou* despre gânditorul din Königsberg şi mai mult să înţelegem de ce a ajuns acesta să fie socotit filosoful providenţial care a scos gândirea din profunda criză în care ajunsese la mijlocul secolului al XVIII-lea şi cum a ajuns el un arhetip al gândirii de azi.

Note:

1) Nicolae Trandafoiu (1975). „Substanţa şi cauzalitatea în interpretarea empirismului englez (Locke, Berkeley, Hume)", p. 8, Editura Dacia

2) John Locke [1690] (1961). „Eseu asupra intelectului omenesc", vol.I, p. 65, Editura Ştiinţifică

3) John R. Searle [1995] (2000). „Realitatea ca proiect social", p.137, Editura Polirom

4) B. Russell (1952). „Histoire de la philosophie occidentale", p. 684, Ed. Gallimard

5) Nicolae Trandafoiu, op. cit., p. 292

6) G.W. Leibniz [1704] (2003). „Noi eseuri asupra intelectului omenesc", Editura Grinta, Cluj-Napoca

7) Adrian Niţă (1998). „Leibniz", p. 169, Editura Paideia, Bucureşti

8) *Ibidem*, p. 170

9) Paul Hazard [1935] (1973). „Criza conştiinţei europene", p. 452, Editura Univers

10) Immanuel Kant, [1781] (1969). „Critica raţiunii pure", p. 33, traducere de N. Bagdasar şi Elena Moisuc, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

studii

Mihaela Albu

Între Urmuz și Eugen Ionescu – Grigore Cugler-Apunake

„Situându-se pe linia lui Urmuz, APUNAKE și-a aflat un urmaș în teatrul lui Eugen Ionescu.”
Ionel Jianu

Undeva, departe, în Peru, a trăit și a scris un „urmuzian”, un român pentru care umorul, jocul de cuvinte, asociațiile lexicale cele mai neașteptate, vizând nu de puține ori absurdul, ironia și satira au devenit literatură.

Este vorba despre Grigore Cugler (născut în 1903), diplomat, muzician, om de mare cultură, așa cum erau mulți dintre tinerii generației interbelice, al cărui destin de exilat se alătură altor pribegi care au trăit departe de țară, dar *aproape* prin limbă și activitate literară.

Considerat „un urmaș al lui Urmuz care nu și-a cunoscut înaintașul și necunoscut a rămas și el, parțial, de urmașii lui” (v. Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*, ed. *Cartea Românească*, 1992), Grigore Cugler este astăzi aproape un necunoscut. Înainte de a pleca în exil, el avusese totuși notorietate în mediile de avangardă din țară odată cu apariția volumului *Apunake și alte povestiri* (1934). Dar al doilea volum – *Afară de unul singur* – a fost alcătuit de abia în 1946 în câteva exemplare.

Cu ocazia unei vizite la locuința din Lima, Ștefan Baciu văzuse un „dosar cu inedite”, care cuprindea o *Carte de bucate*, cu câteva „rețete” noi, *Însemnări pe fundul pălăriei, Pir pir*, un text în limba franceză absurdist *avant la lettre, L'Archisucre*, cu câteva poezii în limba spaniolă, o piesă de teatru și mai multe texte de mici dimensiuni. La mijlocul anilor ‹70, după moartea scriitorului (care s-a petrecut în septembrie 1972), soția acestuia i-a expediat lui Ștefan Baciu o copie xerox a ineditelor. De aici au fost selecționate poeziile și schițele pentru volumul *Vi-l prezint pe Țeavă* (titlul dat de editura Ștefan Baciu), care a apărut în 1975 la Madrid, cu sprijinul financiar al poetului Nicolae Petra. În volum sunt reproduse și o parte dintre desenele autorului, Baciu dedicându-i și numărul 26 al revistei *Mele*. (Datele biografice sunt preluate din wikipedia, din vol. lui Florin Manolescu – *Enciclopedia exilului literar românesc*, ed. Compania, 2000, precum și din unele articole publicate în reviste din exil.)

Pentru oricine îi citește scrierile, raportarea la Urmuz este inerentă. Totuși, dacă am alcătui o scurtă trecere în revistă a unor nume de scriitori români care s-ar putea revendica din opera urmuziană și s-ar constitui într-un fel de „generație” prin nonconformismul stilului, pe Grigore Cugler nu l-am putea încadra expres în aceasta. Autorul însuși, în dialogul cu Monica Lovinescu, își sublinia drumul singular, „independența” față de avangardă, explicând că stilul scrisului său a apărut „foarte spontan și fără legătură cu nimeni. Se vede cá avangarda asta și spiritul apunakian erau în aer.” (v. *Întrevederi cu ….)*

Pe de altă parte, s-a afirmat că teatrul lui Eugen Ionescu poate fi prefigurat și de scrisul cuglerian, Horia Stamatu găsind că *„Afară de Unu-Singur* premerge în timp *Rhinoceros* al lui Eugen Ionescu”. (v. *Apoziția*, nr. 2/ 1974) Și totuși, tot Stamatu îl găsește „mai aproape de Joyce decât de Urmuz”, Cugler „depășind ceea ce se cheamă *literatura absurdului”*. (op. cit.)

O afirmație a celui care i-a cunoscut cel mai bine scrierile (ocupându-se totodată de publicarea acestora, el însuși fiind „poetul tânăr” ce înnoia limbajul poeziei – l-am numit pe Ștefan Baciu! – face referire la aceeași idee de precursorat al absurdului, al „curentului absurd ale cărui începuturi, ca și acelea ale dadaismului, trebuiesc căutate în România.” (v. „Drum bun, Apunake”, în revista *Limite*, nr. 12/ 1973)

Dar textele lui Cugler pot fi receptate și în cheie postmodernă. Într-o listă a principalelor trăsături ale postmodernismului, pe primul plan se situează ludicul și parodicul, jocul cu cuvintele, amestecul de genuri, intertextualitatea, renunțarea la clișee și evidențierea banalului vieții cotidiene.

În prozele lui Grigore Cugler vom putea constata imediat toate aceste caracteristici. Desigur, autorul nu și-a propus să fie „postmodern”, cum nu și-a propus să scrie în stil „urmuzian”, ironia și ludicul fiindu-i mai la îndemână pentru a se exprima, pentru a caracteriza lumea „pe dos” în care trăiește.

Fin observator al acestei lumi, simțind și văzând „monstruos”, precum Caragiale, autorul lui Apunake trece pragul dincolo de comic și revelă ridicolul și absurdul care, nu de puține ori, ne guvernează viața. Și astfel, așa cum Petru Comarnescu îl va prezenta cititorilor revistei *Vremea*, unde-i va publica pagini din *Apunake* (în 1934, nr. 300), „sub aparența năstrușnică a ciudatelor întâmplări ale eroului există un sens. /…/ În absurdul faptelor povestite există o logică totuși.” Petru Comarnescu scoate în evidență fantezia autorului și „umorul antonpannesc, dar cu implicații mai triste și mai adânci”, căci, așa cum avertizează cititorii, prefigurând caracterizarea lui Ionel Jianu de mai târziu, „vom râde și poate vom lăcrima.” (v. Ionel Jianu, „Râsul ascunde lacrima”, în *Limite*, nr. 12/ 1973)

„Era un adevărat artist care cânta pe coarda absurdului, deschizând nebănuite perspective asupra unei tainice suprarealități. Și cred, fără nicio șovăire, că Grigore Cugler a fost un autentic poet suprarealist, de neîntrecută virtuozitate în literatura română”, afirmase de asemenea Ionel Jianu.

Absurdul unui așa-zis dialog vizează incomunicarea, prefigurată, de exemplu, chiar dintr-un titlu – „Dialog cu policandrul”. Întrebările nasc răspunsuri neașteptate, de multe ori repetitive, întrebările însele fiind fără sens. Într-un dialog nefiresc, cei doi interlocutori par roboți, fiecare susținându-și propriul discurs aberant, fără niciun mesaj normal. Este vizată lipsa de comunicare într-o lume dezumanizată. Clișeele verbale, automatismele, jocul lexical trimit la teatrul ionescian, Grigore Cugler surprinzând în multe dintre textele sale o lume în care oamenii „vorbesc fără a spune nimic”, comunicarea fiind anulată de clișeele verbale sau de lipsa de interacțiune umană.

Într-o poezie intitulată „Exilații”, publicată în limba franceză în 1978, Grigore Cugler se face reprezentantul celor nevoiți să trăiască departe de țară, al celor care „râd de neputință/ de ură”, umorul amar fiind ușor descifrabil. El este exilatul care „face haz de necaz”, râde amar și folosește gluma, calamburul, jocul de cuvinte din limba română, atât de bogată în sensuri lexicale, ca să ascundă tristețea, durerea, urâtul lumii.

Citindu-i scrierile care abundă de absurd și ironie ascunsă sub aparența parodiei, sub aparența unor „năstrușnice întâmplări”, ca mai târziu în teatrul ionescian, nu poți să nu constați și la scriitorul care a trăit mare parte din viață în exil „implicații triste și adânci”.

Ştefan Vida Marinescu

Daniel Corbu sau triumful lirismului metafizic

Sub aura unor zei „ficși”, de la Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi, la Nichita, Elytis și Rilke, poetul *Daniel Corbu*, eminescian, e un „optzecist orfic”, un „Cavaler al Neantului”, controlând, cu neîmblânzire, melancolia și emoția, confesiv și pesimist, dar mai ales *haosul*. Iar în însingurarea-i fiind un spirit prea-fericit, un anahoret al Metaforei, un inițiat.

Cartea sa recentă e o sumă a Cărților solitudinii și a *„iluziei universale”*, a unui Poet inițiat(ic), fidel crezului său (exprimat în deschidere), de metafizician liric. Acum editat fastuos, definitoriu, de „Școala Ardeleană” și însoțit de bravii Ioan Holban și M. Cimpoi, de alte vreo 50 de extrase critice, mai toate inspirate... Referințe la 14 (plus una) volume de înaltă *Poezie*, sub genericul, poate dezabuzat (dar elocvent), *„Spre Fericitul Nicăieri”*. Cu etica unui nonconformist, alert, dens, îndurerat și ironic, paradoxal pe alocuri.

As al solitudiniii ne-jucate, *Poetul* născut Poet, a intrat, de vreo 40 de ani, în scenă, reflexiv și epifanic, oracular și sub motto din Pound, așteptând revelația, căci *Nimicul* și vidul, Cain și Abel (mitologia generală repede se va preschimba în una personală), dar și Noe, Sodoma și Gomora, Don Quijote, dar și Hamlet se vor întâlni cu spiritul unor Beethoven, Crusoe, Raskolnikov, Hemingway ori Marquez, pentru a se reuni într-un Eden împodobit „cu mirare”. Relativ – eterogen.

Liricul se rostește printr-o „fereastră” elegiac-fantastă, deschisă de zeița Casandra care prevestește și „înserarea”, deservind o memorie bântuită de serafimi, *Daniel Corbu* fiind gata a cuceri lumea, plătind greu tribut *haosului*, coborând în real, ocupat cu viața și interogativ la *Fericire*.

Dincolo de „sceptrele” morții, de oglinzi, de peregrinări, tristețea și melancolia fiind purtate ca *„o piață de plimbat câinii”*. Intrigat că Iisus e licitat într-un veac lipsit de virtutea visării. Grav și introspectiv ca Poe, homeric, singular, nostalgic față de o istorie iluministă, în spirit ludic și lucid, adoptând litania, insomnia, traversând, temerar, propriile dezastre.

Deși Poet „blestemat” și eretic, *Daniel Corbu* e luminos, locuindu-și Poemul, singur și postmodern, persiflând idiosincraziile romantice. El fiind un neoromantic, atlet și anarhist bulversant, năucitor și subversiv, apropiindu-se, esenian, de cai, de femei, de păsări, de locul natal. De Mamă. Într-o „ars doloris” emblematică. Dincolo de autoimpusa asceză, de princiarul blazon psihanalist, de slăbiciuni, cu mâini care *„compromit moartea”*.

În volumul acesta, *Emoția* e prioritate absolută, poetul, inspiratoriu, între vis și credință, iubire și ură, privește lumea ca Elytis, *„printre degete”*. Iar Arta, ca adevăr în fața morții, e o confesiune perpetuă, deplângând „lașitatea lumii”, la un poet apt de plimbarea *„prin flăcări”*. Dar și de miracol, urmându-și calea regală, a inimii. Suferind, jertfit pe propriu-i rug. Redat sieși, într-o nedisimulată transcendență.

Vizionar și parabolic, trecând prin Purgatoriu, în limbaj sacral, liricul adoptă terapia extincției metaforice, exorcizând *Neantul* (cum s-a observat, deja). „Cartea Cărților” lui *Corbu* este „vinovată” de magia verbului, cu teme mari și grave, deși Poetul e marcat de un *„pesimism tonic”*. El, un Sisif fericit, în extaz moderat. Deși e ușor bacovian, el nu e laconic, nici parcimonios. Dar e ceremonios.

Cu numărate dedicații și reverențe, poemele lui *Daniel Corbu* sunt corolar de interogații, liricul e solitar și introvertit, neliniștit, la cina de taină, preocupat a „amăgi întunericul”.

Conștient de imanență, de conformism, de spaime, de mască, Poetul e rătăcitorul mut și orb, inamic al dezordinii divine, as al „înscenării” și al încoronării cu lacrimi, pășind cu iluzii în *imperiul de vorbe*, fără odihnă, agitându-și plânsul, văzând Poezia nichitian, ca pe o femeie, nașterea și hazardul fiind alte repere în labirintul fiențial.

Autentic stilist, titrat ca intelectual, *Daniel Corbu* e bogat bibliografic (cu „majorat” liric, fiind tradus și editat, europenește); scriitorul a semnat și cărți de eseu, de epică, conducând instituții și gazete, el lăsând, în afara Antologiei din 2022, volume importante (precum: o *„Lecție de Abis”*, niște *„Scrisori către cei singuri”*). Suveran pe scrisul său.

Vaste, imaginarul și fantezia sunt ipostaze de stăpân în *„împărăția vorbelor”*; poetul nostru e receptiv la ultramodern, frondeur și melancolic, profund, cruciat al emoției, uneori satiric, în arderea de Tot, liricul fiind un rebel, înflăcărat dar cerebral, flancat de cogito, de supramit, fiind mântuit metafizic, solitar în haosul metatextual. Ales slujitor al unui sanctuar din templul penitenței poetice. Dincolo de revolta Sinelui, neoavangardist, în fapt, *Daniel Corbu* naște preludii ale sfârșitului, în regim livresc și fabulatoriu, sondând abisul și cu tragism postmodern. Interpretând lumescul, ingenios, sentențios, monologal, obsedat de fericire.

Lirica din Cartea supremă e un *scenariu ludic*, revizuind mithosul, meditativ și aforistic, grevat de dicteul suprarealist, fără a se dezice de tradiție, preluând lecția despre suflet, despre figuri și autori notorii, mitologicale, cu amintiri de școlar, ale unor *„scamatori de vorbe”* și din cărți-parabolă, de când un copil promitea și iubea poezia, ca pe o *„Veneție în lacrimi”*, calea fiind o „via Carissima”, cărare a iubirii, când visătorul ⟶

Ana Dobre

Când esteticul se împrietenește cu eticul...

...ia naștere satira cu toate ingredientele ei: ironie, maliție, sarcasm, umor – negru, tragic, crispat, o nouă literatură în care se instalează și Dumitru Augustin Doman cu noul volum *Omul cu drujba roșie și alte povestiri* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2023).

Punctul în care Dumitru Augustin Doman se situează în *Omul cu drujba roșie și alte povestiri* și din care vede actualitatea românească de astăzi este punctul care-i permite, deopotrivă, observația socială, satira și, paradoxal, contemplația. El *vede în clipă*, în evanescența ei fulgurantă și extrage de acolo esențele, situațiile arhetipale, puse *sub specie aeternas*. Poate, astfel, să deceleze între efemer și peren, să sesizeze caracterul ritualic, repetitiv al întâmplărilor cu oameni și să decanteze *esențele* pe care le așază, apoi, în/pe categorii pentru ca momentul caracteristic, tipic, *fiola* care-l conține, să păstreze aromele faptului cu valoare arhetipală.

Momentele surprinse definesc, în ceea ce are caracteristic, tipologic, realitatea românească de azi. Prin însumare, ca și-n cazul momentelor și schițelor lui I.L.Caragiale, ele dau contur problematicii social-umane contemporane, în ceea ce are dominant, universal valabil.

În acest continuum spațio-temporal, formele se schimbă, supuse nu numai trecerii, dar schimbării impuse de aerul epocii, fondul, omenesc, desigur, rămâne același, solicitat de aceleași trăiri, patimi, pasiuni, adversități, idiosincrazii.

Viziunea scriitorului este modelată satiric, caricatural, în incizii tranșante, cu umor tragic fără sarcasmul unui observator impasibil, ci, dimpotrivă, cu umorul poate nu jovial, dar binevoitor al unui observator, martor și actor, inclus în cronotopul său, pe care-l cunoaște ca pe propriile buzunare.

Din perspectiva acestei cunoașteri, fotogramele surprinse rețin comedia repetitivă a unor situații, în care se pot recunoaște tipare arhetipale, odată cu absurdul lor, de unde aura tragică. Oamenii par că trăiesc într-o lume pe care nu o pot stăpâni, nici în totalitate, nici fragmentar, de unde sentimentul uni gol sufletesc pe care tind să-l umple cu fapte, cu vorbe fără sens, turmentați de golul din sufletul lor.

Incomunicarea este un motiv recurent, care-l apropie de atmosfera urmuziană și de Eugen Ionescu. Există și o melancolie cehoviană, un comic tragic care vine din disponibilitatea afectiv-empatică a autorului de a înțelege holistic această lume, de a o accepta în mare, pentru a se despărți de ea în particular, în fragmentele pe care nu le poate integra întregului.

Mijloacele narative sunt adaptate epic. Dumitru Augustin Doman are o mare capacitate artistică de a asimila dominantele literaturii fără a rămâne la nivelul simplei imitații. Elementele intertextuale, de exemplu, evidente de la început în proza cu titlu omonim, *Omul cu drujba roșie*: „Ca să se mai lase de băutură anul acesta, de ziua lui onomastică, Maria l-a cadorisit pe soțul ei Ioan Ionescu cu o drujbă rusească mai roșie decât Armata Roșie.”, cu aluzie la ironia caragialiană din debutul schiței *Dl Goe*, cu incizii în istoria noastră recentă, însă. Cronotopul caragialian este translat în cel contemporan, cu ideea indusă a stagnării în evoluție, un fel de nimic nou sub soare...

Peronul gării devine acum *peronul istoriei*, cadoul – *drujba roșie*, sugerând invazia comunismului, darul otrăvit al sovietelor, ale cărei sechele se resimt încă. *Drujba roșie* devine obiectul semantizat în dimensiunea umorului tragic, un substitut pentru *secera și ciocanul*, mod de a numi, indirect, prin simbolizare, comunismul, ca semn al încărcăturii unei istorii care nu și-a eliberat/descărcat povara. Ravagiile pe care personajul le face cu drujba lui roșie depășesc faptul particular, denotativ, pentru a desemna, prin conotație suculentă, ravagiile istoriei, ale comunismului asupra societății și mentalului românesc. Este un mod literar de a face haz de necaz. Încărcătura parabolică e evidentă în final, în secvența doborârii cireșului din curtea lui moș Onel, care, din cauza calculului greșit al direcției, care își distruge casa (id est, *țara*) acestuia. Replica finală: „«Auzi, zice profesorul, asta cred că e clar, deși eu și drujba am vrut să facem un bine lui moș Onel. Dar, cum la închisoare e obligatoriu să muncești, crezi c-au să-mi găsească de lucrat cu drujba? Ar fi păcat să nu folosești o unealtă rusească atât de bună!» Și-și mângâie drujba ținută la piept ca pe o mare pisică roșie.” se conotează realist-tragic, desemnând pe cei care încă țin în brațe *drujba roșie* (comunismul)...

Orașul de oțel, cu sugestia relației dintre om și istorie, în formula umorului negru, dezvoltă metafora drujbei roșii în altă imagine la fel de semnificativă.

Conotațiile titlului *Omul cu drujba roșie* se răsfrâng asupra tuturor celorlalte schițe, 36 la număr, număr semnificativ, aproape egal cu anii scurși de la momentul decembrie 1989. Toate temele actualității românești se regăsesc în acest univers aureolat de viziunea epică a lui Dumitru Augustin Doman: drama satului românesc (*Ieșirea din scenă*), abuzuri, injustiții, derapaje, hoția heneralizată (*Perechi de hoți*), abuzurile pandemiei (*Domnul general de brigadă*, *Dama de treflă sau Niște îmbogățiți de pandemie*), statutul dramatic al cărții (*Trafic de influență fără voie*).

Toate acestea (*Calul alb și calul negru*, *Mister Unu la sută*, *Filtru pentru viața de apoi*, *Ciroză cu alcoolmetru-n gât*, *Republica Socialistă a Babelor (R.S.B.)*, *Monumentul judecătorului necunoscut*, *Chirurgul de mătase*, *Șapte clopote de argint*, *Directorul cu mâna cârlig*, *Oglinda spartă*, *Extremismul de stânga și de dreapta*) alcătuiesc *materia* realului, oferta societății, pe care scriitorul o supune metamorfozelor de sens și semnificații, luminând-o prin spiritul subiacent care o însoțește permanent, reliefând umbrele și penumbrele – tarele sociale, pentru a produce, prin râs, un catharsis. Eliberarea/purificarea prin umor este o soluție generalizată, alăturând clasicului *ridendo castigat mores*, nu numai triumful colectivității, ci pe acela al individului, care simte imperios nevoia despărțirii, a delimitării de aceste tare ale lumii de azi.

Om al timpului său, Dumitru Augustin Doman este un observator lucid, atent la desfășurările oemnescului, dând particularului nota lui de înțelegere și acceptare, dar neiertător în privința tarelor morale și sociale. O modalitate de a sugera degenerescența societății se decelează în modul de a trata, prin translare în parodic, motive biblice, un exemplu fiind *Fiul risipitor*, o alegorie profană a parabolei biblice. Similar, în *Icoana albă, imaculată, a Sf. Terapont*, o schiță despre profanizarea sacrului; sau *Întrecerea capitalistă în parastase*.

Încheierea periplului cu *Un om sensibil*, pandant simbolic la *Omul cu drujba roșie*, extinde satira spre pamflet, punând un diagnostic ironic stării de fapt: incapacitatea de a sesiza/vedea esențialul, pierderea în nonesențial, ducerea în derizoriu a tot ceea ce ar trebui să dea de gândit pentru a putea, prin faptă constructivă, eficientă, depășit.

Conotația finală scoate universul epic propus de Dumitru Augustin Doman în acest volum, *Omul cu drujba roșie și alte povestiri*, de sub cupola imediatului/efemerului, pentru a-l fixa în starea epică a satirei cu rol cathartic – eliberare și vindecare de răul istoriei...

→ se credea zeu. Iar „păcatul singurătății” era apanajul sensibil al unui anotimp filosofic, nimbat de Eminescu, de Brâncuși și de Enescu. Zei și „răsărituri de zei”. Un fel de marote ale liricului. De lux.

Sonor, cu *„trompeta și între patru pereți”*, liricul preludează, rilkean, într-o reuniune de spirite, liniștea și urcușul unei Golgote de vorbe, psalmodiind primenirea versului, sub un soare „negru”, cu orgolii și, iarăși, cu eroi emblematici de carte, de la Faust, Mîșkin și Godot, la Bloom, Penelopa și Ulise. Girând, bizar, niște *„documente ale haosului”*, în premăriri rilkeene, despărțindu-se de anumiți zei. Obsedant joc tragic...!

Daniel Corbu e „lângă groapa cu lei”, un copac cu hieroglife, cumpărând, sub icoana luminii, *„Cartea morților”*, acreditat la „upanișade”, solitar, lira sa fiind un *„mușuroi de flăcări”*. Atent la lecțiile despre *Neant*, Poetul e în armonie cu viețile sfinților, cu Cioran, cu bibliotecile – fântâni ale înneguratului Om-Om.

Poetul e bogat în sugestii, ordonând pustiul, *Absența*, sublimând umilința, în imaginarul bântuit de Elytis, un zeu tutelar, infernul fiind *„un labirint răsturnat”*. Și unde Nietzsche e luat ca deviză. Ariadna e supralicitată, iar Poetul, aflat în grădina Ghetsemani, scrie o *„odisee a singurătății”*, sentențios, când haosul e condamnat la visare (miză lirică programatică). Uimirea e subiect preferențial în *„academia poemului”*. În imperiul cuvintelor (à la Cantemir), optimismul crește și descrește concomitent, memoria poetică fiind o *„foaie de cort”*, care nu evită epitetul păgân, rătăcind printre mitologiile... subiective. În căutarea *„fericitului Nicăieri”*, prin Timp și pășind pe niște trepte, în preajma apocalipsei (cu „ștreang negru”), gloria fiind pasageră iar viitorul: *„o javră hămesită”*.

Apare manualul *„Bunului singuratic”*, mansardat cioranian, sub scrisa dantescă de a nu-ți înclina aripile, trăind clipa în solitudine, construind utopii, eterogen și șarmant, risipitor. În sonuri de jazz, în grădina biblică, rocambolesc. Moldavul Poet e celest, cultivat, trăind ora fericită („happy hour”), ostentat, între mască, absență, ecouri, spaime. Într-o *„coaliție de șoapte”*. Alături de 100 de apostoli, încoronat, ca budiștii, cu nimb, cu sceptru, cu credință.

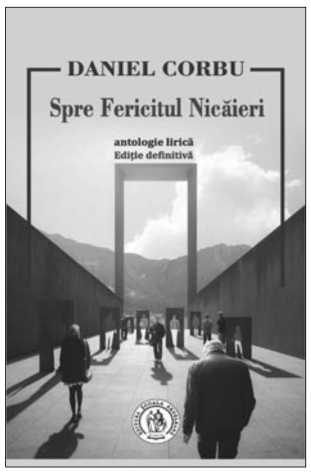
Într-o *„duminică”* fără sfârșit, crezând schillerian, că tăria ți-o conferă singurătatea, Poetul se desparte de romantism, e internaut eclectic, însoțit de figuri mărețe, evocă un poesc corb, aici în ritm de blues, oscilatoriu între a iubi și a visa, în dialog dramatizat, scriindu-se pe sine, abandonat, ca Hefaistos, în lumină.

Un alt motiv poetic major (la *Daniel Corbu*) e *neliniștea*, iar portretul „femeii dormind” e epocal, liric, cu recurs la îndoială, pledoaria fiind pentru intrarea în Panteon, alături de alte figuri mitologice. Gloria duminicală fiind respinsă de un Poet ce refuză înstrăinarea de Sine.

Povestindu-și (în vers) *uimirile*, familiar cu Apocalipsa, Poetul e o lume de cuvinte, pe urmele unor zeități și e vexat de încetineala morții (una cotidiană), de lamento-ul lui Cain, obsedant, pe când Abel vibrează la cântul morții, la început de Neant.

Zbaterea lirică e golgotică, autorul e savant al Neantologiei, *Bunul Singuratic* fiind în război cu propria-i umbră, un eon în desant fantast, preeminentă a întregirii de spirit(e). Actant al „divinei tăceri”, donquijotesc, dar aproape de greci, de un bucium care, în răspăr, „tace cu jale”, în altă ironie-butadă postmodernă. Obsedant, *Fericitul Nicăieri* va genera închisoare de flori, ospețe și glorie. Unde cititorul, anonim (omonim?) e pion al unei Patrii căreia toți ar trebui să-i cerem iertare, unde pâinea e o biblie iar Magul meditează la masa tăcerii, pământul și numele neamului întemeindu-se întru sublim.

Și pentru că Dumnezeu e doar obosit ori amnezic (nu ca la Nietzsche), *Daniel Corbu* e cosmopolit, el caută Graalul, pe cerșetorul *„cu priviri cenușii”*, cântărind armoniile lumii și, ca Hamlet, e tulburat de umbra morții, de tobele ce bat *„prin sânge”*. Alungând haosul.

Dincolo de deșertăciune, pe *drumul Damascului*, Poetul face dialog despre scrierea unui discurs vital, ca *Purtător de tăcere*, cu viziuni, edenic, iar un site personal, făuritor de destin, va include Înțelepciunea, Iubirea, Speranța, Credința. Pe când *Nimicul* presupune stoicism, îndur(er)are, emblematic.

Între dor și frică, exaltând frumusețea, *Daniel Corbu* nu-și uită prietenii, face exerciții de admirație, îl invocă pe Hölderlin, eludând fatalismul. Liricul se lasă scris, scrie egloge (incantații - meditații), face jocuri de cuvinte (Volta - Travolta), e ludic și argotic, e complex. Rimează și ritmează evocări, imagini, idei. Plăsmuind inorogi. Ocult și printr-un *„ochean întors”*, ca un înger căzut, în joc cu muza-i, când Poezia e pretutindeni, spectacular, sublim. Contemplativ.

Poetul scrie și epitafuri, el evocă, voluptuos, pleiade moldave (acreditând magnifica Familie), e fiul reverențios și urmașul pogorât, închinătoriu, multe versuri eternizând... Eternitatea, de la cronicar la Cantemir, de departe la ultimii contemporani. Printr-o jertfelnică și celestă călătorie, într-un Babilon de semne, poetul se roagă, e dantesc, moare *„concav”*, se lasă ghidat de marele *Arpentor*, kafkian și à la Dali (pe care i-a fixat, de altfel, în titluri). Clarvăzător, recapitulându-și zestrea spirituală, în magnificul regat al refugiilor, Poetul a traversat, solemn și solitar, ludic și duios, în „caleașca de fulgere” a ne-muririi, o lume, cu credința vie în... *revenirea apelor limpezi*. Memorabil.

Mihai Barbu

La aniversarea celor 500 de numere ale revistei **Argeș**, *eroii noștri, d-ra Mioritza Morse și Fram, ursul polar, vă vor povesti...*

Despre Eleonor Rigby, slavă și deșertăciune, statui și socluri

În acest episod veți constata cum se face că Mioritza și Fram se preocupă, plenar, de nemurirea numelor și (mult) mai puțin de viața lor de zi cu zi

Cum să te mai întorci în Arhipelagul Franz Iosef când auzi acest minunat mesaj? Uite, ți-l reproduc cuvânt cu cuvânt: „Prezența dv. aici, doamnă primar general, ne dovedește, odată în plus, că Circul românesc nu are numai un trecut ci și un prezent și un foarte frumos viitor". „Trăiască Circul!", a strigat mulțimea în delir. „Doamne ajută!", a exclamat d-na primar general și s-a închinat cu toată evlavia pe care i-o conferea înalta ei funcție.

reportaj

Capitolul I. Drumurile noastre toate se vor întâlni vreodată?

„Fram, tu ai auzit de o doamnă pe nume Eleonor Rigby?" Ursul polar mimă faptul că ar fi, oarecum, în temă... „Știu că ai umblat mult prin lume și mă gândeam că poate, la un moment dat, vi s-ar fi putut încrucișa cărările, potecile sau, poate, chiar drumurile. Mai știi cântecul acela, exagerat de optimist, pe care-l intona, la fiecare sfârșit de spectacol, Dan Spătaru, un cântăreț foarte popular din vremea tinereții noastre? *Drumurile noastre toate se vor întâlni vreodată/ Drumurile și iubirea, gândurile, fericirea...* O să mă întrebi, poate, de ce l-am pomenit și amestecat pe Dănutz în minunata și strania noastră poveste despre prietenie? Ca să nu zic mai mult..." (La această remarcă destul de îndrăzneață din partea Mioritzei, Fram făcu o figură pe care am putea-o cataloga cel puțin ambiguă...) „Știi de ce, Fram, am adus vorba de Dan Spătaru? Pentru că, înainte de a muri, și știa c-o să moară, făcea lungi plimbări prin Cișmigiu cu cel mai bun prieten al său. Cântărețul era obsedat de faptul că, după ce n-o mai fi, toată lumea o să-l uite. „Cred că nu ne-a pus și pe noi la socoteală", i-a zis Fram...

Capitolul II. Arta interviului. Proba practică

Figura ursului nu lăsa nici un dubiu că, acum, nu va da niște răspunsuri evazive. Fram se socotea, în acele momente, pe teritoriul lui de meloman înrăit. „Mioritza, cine n-a auzit de Dan Spătaru? Crezi că nu te-am auzit fredonând pe unele din șlagărele lui? Mai cu seamă acel cântec care te-a dat definitiv de gol, ca pe o sentimentală incurabilă ce ești: *Să știi măicuța mea că port icoana ta, oriunde și oricând...*" Ochii Mioritzei i se umeziseră și lăsă, rușinată, privirea în jos pentru ca Fram să nu vadă că se comportă exact ca o eroină din telenovelele turcești sau, mă rog, mexicane. Acum era clar pentru ea că Fram i se devoalase, în ciuda unui comportament neutru, ca o persoană abilă și duplicitară. El i-a răspuns la o întrebare foarte ușoară ca s-o evite pe cea mai grea. Miss Monroe și-a dat seama că a făcut o gafă de începătoare în ceea ce înseamnă *Arta interviului*. Nu pune celui pe care vrei să-l iscodești mai multe întrebări deodată. Dar Fram a mai surprins-o odată: „eu am auzit de father Mc Kenzie", a zis el, „dar de Eleonor Rigby, sincer să fiu, n-am auzit." Mioritza rămase cu gura căscată. Cum se poate ca Fram să fi auzit de father Mc Kenzie și să nu aibă habar de cea mai faimoasă enoriașă a sa? Și-a dat imediat seama că tovarășul ei de călătorie spre ținuturile înghețate ale Arhipelagului Franz Iosef nu era doar ce părea a fi.

Capitolul III. Eleonor Rigby. A fost sau n-a fost?

Despre Eleonor Rigby circulau cele mai mai controversate versiuni privitoare la enigmatica sa existență pe acest pământ. „Fram, dragul meu Fram, se zice despre Eleonor Rigby că a fost o persoană reală, ca mine și ca tine, și că admiratorii ei i-ar fi găsit inclusiv mormântul. Pe piatra tombală, fanii au dat deoparte mușchiul cel verde și iedera ce năpădiseră piatra, și au descifrat, cu migală, literele și cifrele bătute de ploi, de vânturi, de soare și de furtuni ca să ajungă, în cele din urmă, la concluzia care îi interesa. Cică Eleonor ar fi murit în 1944 și că a fost înmormântată în cimitirul Bisericii Sfântul Petru din Woolton, Liverpool. Admiratorii femeii susțin că eroina lor a trăit 44 de ani, că n-a avut urmași care să se îngrijească de posteritatea ei și c-ar fi fost soția unuia, pe nume Thomas Woods". În acest moment al confesiunii Mioriței, care divaga, inutil, pe tema vieții și morții Eleonorei, Fram, ursul nostru polar, a oprit monologul tovarășei sale de drum și de ideal polar pentru a face următoarea observație de bun simț: „În anii 50 ai secolului trecut, văduvele nu-și puteau trece pe cruce numele lor de fecioare. Nici ele, nici cei de la pompe funebre..."

Capitolul IV. Cântecele noastre toate se vor întâlni vreodată?

Această observație, aparent neutră, o lăsase pe Miorița fără grai. Fram simțea că era momentul în care ar trebui să-și continue, cu o logică de fier, ofensiva lui culturală. Și, apoi, Paul Mc Cartney a zis că persoana respectivă n-a existat în realitate și că totul este doar o plăsmuire de-a sa. Și a început să citeze din autorul faimosului cântec: „De-a lungul anilor am văzut mult persoane singure și am empatizat cu ele. Dar aveam nevoie de un personaj puternic ca să pot scrie un cântec care să-i reprezinte pe ei, pe toți, ca-ntr-un tot unitar. (*A great character*, Mioritza, *a great character!*) Așa am ajuns la acea doamnă singură care aduna orezul din biserică, după ce l-au aruncat nuntașii, peste fericiții miri, în semn de belșug și de bunăstare. Visul nu și-a găsit un loc, cât de mic, în viața ei." După ce l-a citat copios pe Mc Cartney, Fram își continuă ofensiva lui culturală. Simțea că trebuie să bată fierul cât e, încă, fierbinte: „Știai că prima variantă a numelui acelei doamne a fost Sadie Hawkins? Ai aflat că father Mc Kenzie a fost, în prima versiune a cântecului, father McCartney? Și că ceilalți trei amici din faimoasa formație au zis că nu-i un lucru obișnuit și nici de fair play să-ți introduci rudele în texte și cântece care vor cuceri lumea. Paul, de voie, de nevoie, s-a conformat. Așa se face că pe father Mc Kenzie l-au găsit într-o carte de telefon". Și iar a citat dintr-un clasic în viață: „Să știți că toate cântecele pe care le scriem ies din prea plinul imaginației noastre. Așadar, în concluzie, nu a existat niciodată o Eleonor Rigby! Terminați cu prostiile..." „Aici, din perspectiva timpului, aș putea face un amendament...", a zis Fram, ca să îndulcească, cât de cât, declarațiile ferme ale lui McCartney. „Știi, desigur, că atât John Lennon, cât și George Harison au fost incinerați. Nu au un mormânt al lor precum are Jim Morisson la Paris. Știi că la locul său de veci are loc un pelerinaj continuu. Dacă lumea, în lipsa unor variante mai acătări, se va îndrepta, tăcută și pioasă, mereu și mereu, doar spre piatra tombală a d-rei Eleonor Rigby? Iar eroina faimosului cântec, o persoană reală sau născută doar din plăsmuirea Autorului, va deveni o amintire mai vie și mai durabilă decât însăși viața? Decât înșiși John și George. Nu-i pun, aici, la socoteală pe Paul și Ringo care se devodesc a fi, la cei peste 80 de ani ai lor, chiar mai verzi decât veșnicele lor câmpuri de căpșuni..."

EPILOG Simple coincidențe? Pe dracu'...

Miorița a căzut iar pe gânduri. După cele afirmate, sus și tare, de Autor, înseamnă că Paul și John n-au fost niciodată pe treptele bisericii Sfântul Petru, unde oficia părintele McKenzie? Înseamnă că Paul n-a văzut, copil fiind, pe treptele acelei biserici, scena cu femeia singură și tristă care aduna boabele de orez de la oficierea căsătoriilor. Că totul s-a petrecut doar în sufletul și în mintea lui, c-așa l-a tăiat pe el capul? Au fost, oare, doar niște simple coincidențe? „Știi că Paul Everac, un obscur dramaturg român, a scris o piesă chiar cu acest titlu: *Simple coincidențe?*" „Și?", a întrebat Fram. „Și că, în acel text, nu era vorba doar de simple coincidențe, cum lăsa titlul să se înțeleagă, ci de niște chestiuni care țineau de destin", i-a răspuns Mioritza. „Unde vrei, totuși, să ajungi?" „Departe, Fram, departe! Tu îți dai seama, scumpul meu prieten, că dacă am fi fost noi atunci, acolo, în scena cu părintele, mirii și orezul, am fi fost, azi, nemuritori? Cu nume și prenume, în cazul meu, doar cu prenume, în cazul tău! Că blestemul de care îi era foarte teamă lui Dan Spătaru, blestemul potrivit căruia lumea te-ar putea uita, definitiv, după moarte, nu ne-ar mai fi atins niciodată. Și coșmarul care îi bântuie de când e lumea și pământul, pe toți artiștii de ieri și de azi, pe toți scriitorii și ziariștii care scriu la gazetă, de la numărul 1 până la 500, s-ar fi risipit, în zoriorii de ziuă, ca un vis urât. Ce zici, father McFram?"

Despre statui și despre destinul oamenilor faimoși după circa 100 de ani de stat, netulburați, pe soclu...

„Ce mult mi-ar plăcea, Mioritzo, ca să rămânem în memoria colectivă, chiar și-n aia scurtă a oamenilor de bine, printr-o statuie sau printr-un grup statuar... Ce zici?"

Capitolul I. E demonstrat științific: *Cei mai mulți oameni se merită unul pe altul*

„Fram, idealistule, cine a mai văzut un grup statuar c-un urs polar, fie el cu tulburători ochi albaștri, și c-o morsă supraponderală? O să râdă lumea și de noi, și de bietul sculptor. Cine știe ce măscări vor mai scrie șmecherii vremurilor noi pe soclul unde ne vor cocoța artiștii și oficialitățile. Bucură-te că noi, cei care am trecut prin marile circuri din vremea tinereții noastre, îl avem pe unul de-al nostru imortalizat într-o statuie chiar în centrul Bucureștiului." „La cine te referi?" „Cum la cine? La Prințul Rainier al III-lea de Monaco, cel care a organizat cel mai mare festival internațional al circurilor de peste tot, din lumea largă. Să știi că, deși n-am fost la inaugurarea statuii și a grupului statuar, știu totul, exact cum s-a întâmplat în Piața Circului. Mi-a povestit, cu lux de amănunte, elefantul care i-a pozat sculptorului Ionel Stoicescu pentru una din cele șapte piese care înconjoară statuia. I-au mai pozat și un arlechin, un clovn, un gimnast cu cercul, un prestidigitator (of, ce cuvânt imposibil: 9 consoane prăvălite peste doar 5 vocale), un dresor plus un acrobat.

Capitolul II, capitol în care Elefantul Tony Panu dă totul din casă..

Noroc că mai era, printre ei, și unul de-al nostru că, altfel, n-aș fi aflat nimic... La inaugurare a fost din cale afară de frumos. Au participat Stephanie de Monaco, Ilie Năstase în costum de general al Armiei române, d-na primar general, îmbrăcată-ntr-un adecvat costum popular, și un fost actor, cam prost, ajuns un ministru de conjunctură. El a rostit un discurs scurt care m-a uns, pur și simplu, pe suflet și care m-a făcut să mă îndoiesc, iarăși, de alegerea făcută. Cum să te mai întorci în Arhipelagul Franz Iosef când auzi acest minunat mesaj? Uite, ți-l reproduc cuvânt cu cuvânt": „Prezența dv. aici, doamnă primar general, ne dovedește, odată în plus, că Circul românesc nu are numai un trecut, ci și un prezent și un foarte frumos viitor". „Trăiască Circul!", a strigat mulțimea în delir. „Doamne ajută!", a exclamat d-na primar general și s-a închinat cu toată evlavia pe care i-o conferea înalta ei funcție. „Toate bune și frumoase, Mioritzo, dar ai aflat cam cât a costat statuia lui Rainier - Louis - Henri - Maxence - Bertrand de Polignac?" „Aproape două milioane de euro... Vrei să zici că-i mult?" „Habar n-am. Dar știu de la maestrul meu că un istoric competent poate demonstra că orice eveniment, odată de s-a produs, era inevitabil".

Capitolul III. Dacă, în piața publică, sunt 12 clovni și te alături lor, poți să reciți și din sonetele lui Shakespeare, vei fi socotit doar al 13-lea clovn

„Fram, vrei să te lecuiesc de ideea de-a mai avea statuie, fie-n viață, fie după...?" „Cum așa? O să-mi dai, ca de obicei, câteva exemple ilustre?" „Întocmai! Uite, în anul 2004, în Caracas, capitala Venezuelei, la fix o sută de ani de la ridicarea ei, niște oameni revoltați au dat jos de pe soclu statuia lui Cristofor Columb. Cei care i-au demolat statuia, adepții liderului Hugo Chavez, erau convinși că e un act de justiție simbolică împotriva omului care reprezenta, în ochii lor, invazia spaniolilor și genocidul țării lor. Chavez a transformat *Columbus Day* în *Ziua rezistenței indigene*. În America, statuia lui George Washington a fost inaugurată pe 4 iulie 1927 și a fost distrusă pe 18 iunie 2020. A rezistat pe soclu 93 de ani. Pe cele laturi ale piedestalului, protestatarii au scris patru cifre: **1619**. Era anul în care un vapor a ancorat la Point Comfort, în colonia britanică Virginia, și care aducea primul transport de sclavi negri din Africa în America de Nord. Ce i se reproșa lui Washington? C-a fost stăpân de sclavi. Ca o consolare, vom aminti că și statuia lui Jefferson, și el stăpân de sclavi, a pățit la fel. Statuia Regelui George al III-lea a fost, și ea, pusă la pământ de 40 de soldați americani, în entuziasmul iscat de proclamarea Declarației de Independență față de Imperiul Britanic. Morala, dacă ținem să existe una, ar fi următoarea: oricât încerci să fii pe placul tuturor, tot vei nemulțumi pe cineva. Chiar și peste 93 de ani...

SFÂRȘIT? Parcă ar mai fi ceva de adaugat, zice Fram...

„Părintele meu spiritual, d. Cezar Petrescu - un mare gurmand, are o cu totul altă părere. O pune însă în gura unui erou al său, d. Ionel Florinel. Te superi, Mioritzo, dacă ți-o voi spune și ție?" Și fără să mai aștepte vreo aprobare, Fram a zis următoarele: „Ceea ce n-am înțeles eu niciodată e stupizenia noroadelor. Ridică statui, cu nemiluita, lui Napoleon, lui Henric al IV-lea, lui Mihai Viteazu. Lui Henric al patrulea, să zic că mai merge. Acela se îngrijea ca fiecare țăran să aibă dumineca o găină în oală. Dar ceilalți? Dacă noroadele ar avea oleacă de cuget cuminte în cap, ar trebui mai degrabă să ridice monument celui care a inventat pateul de *foie gras*, țărancei care a fabricat întâia oară *camember*-ul, lui Parmentier, cel care a adus cartofii în Europa. Sau lui Jean Baptiste Poch care a trecut Oceanul odată cu la Fayette și care a adus, la întoarcerea sa din America, pătlăgelele vinete. Gândește-te numai că fără Poch n-am avea astăzi musacaua de vinete. Poți să-ți imaginezi existența fără o musaca de vinete?" „Musacaua are și carne, prea înțeleptule Fram?", s-a interesat morsa Mioritza. „Cum altfel?" „Atunci și noi, carnivorii, ar trebui să-i dăm dreptate d-lui Ionel Florinel și teoriei sale. Măcar, așa, pe jumătate... "

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dialog și recital poetic, susținut de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de cultură „Cafeneaua literară", și de invitatul său special, poetul și dramaturgul Șerban Codrin Denk.

■ Recitalul de muzică folk-hop cu titlul „Anul Nou este un om", susținut de M. C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, dr. în istorie, scriitor și cantautor.

■ Dialogul cu tema „Salonul de iarnă al artiștilor plastici argeșeni – tradiție și perspective", în cadrul proiectului „Personalități Culturale Piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe pictorița Mara Diaconu, membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Pitești.

■ Dialogul cu tema "Terapia prin hipnoză", în cadrul proiectului cultural-motivațional "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe Alina Dina Tănăsie, psihoterapeut.

■ Noul proiect de dezvoltare personală sub genericul "Împreună pe drumul de la Ego către Sine", coordonat de psihologul Cosmina Olteanu.

■ Noul proiect cultural sub genericul "Culisele istoriei – Societăți secrete și mari inițiați", susținut și coordonat de scriitorul Cristian Cocea, director executiv al Direcției pentru Cultură Argeș.

■ Dezbaterea cu tema "Lumina din întuneric", coordonată de artistul plastic Mihaela Viorela Martin, avându-l invitat pe artistul plastic Elian Băcilă.

■ Proiectul "Medalion cultural cu Stelian Necșoi", coordonat de scriitorul, artistul plastic, cantautorul, profesorul de limba și literatura franceză Stelian Necșoi, avându-l invitat pe Nicolae Pitz, scriitor, cantautor, artist plastic-restaurator.

■ Prelegerea cu tema "Simplitate, Patriotism, Credință și Înălțime Spirituală în Cultura Română – Badea Cârțan și Nicolae Iorga", în cadrul proiectului cultural-educativ "Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept de la Centrul Universitar Pitești.

■ Dialogul cu tema "Povestea costumului popular", în cadrul proiectului "Medalion artistic cu Mariana Claudia Filipescu", susținut și coordonat de interpreta de folclor și romanțe Mariana Claudia Filipescu, avându-l invitat pe Ionuț Fintoiu, colecționar de costume populare din comuna Rucăr.

■ Lansarea cărții cu titlul „Douăsprezece cuvinte de inimă bună. Eseuri terapeutice", de Adrian Tase.

■ Olimpiada Națională a Sportului Școlar, Faza Municipală la Șah, eveniment coordonat de profesorii de șah dr. Ovidiu Stancu și ing. Andrei Rădulescu.

■ Prelegerea cu tema „Mihai Eminescu. Ziua Culturii Naționale", în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoții raționale", susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Noul proiect cultural sub genericul „Invitați la <Cafeneaua literară>", coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua literară". Prima ediție, cu tema „Contemporanul nostru – Eminescu", a fost dedicată Zilei Culturii Naționale și l-a avut ca invitat special pe criticul literar și poetul Paul Aretzu.

■ Noul proiect cultural sub genericul „Biografii triste și destine tragice din istoria literară", coordonat de criticul literar, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore. Prima ediție a proiectului a avut tema „Eminescu – <tragicul absolut>", iar invitatul special a fost Mircea Bârsilă, scriitor, filolog, prof. univ. dr. de limba și literatura română.

■ Recitalul extraordinar "Ecouri eminesciene – versuri și lieduri românești". Evenimentul, dedicat Zilei Culturii Naționale, a fost organizat de Primăria Municipiului Pitești, prin Filarmonica Pitești și Centrul Cultural Pitești. Spectacolul a cuprins: poezii de Mihai Eminescu – recitator Silviu Biriș, lieduri pe versuri de Mihai Eminescu – voce Camelia Cuzub, pian – Roman Manoleanu.

■ Recitalul muzical-poetic „Porni Luceafărul", sub semnul Zilei Culturii Naționale, în cadrul Clubului literar-artistic "Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Maria Mona Vâlceanu.

■ Prelegerea cu tema „Poezia Iernii (II)", în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dialogul cu tema „Elementele folclorice din opera lui Mihai Eminescu", în cadrul proiectului sub genericul „Și noi la Ilinca!", proiect coordonat de interpreta de folclor Ilinca Din, elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național „I. C. Brătianu", având-o invitată pe prof. Ileana Topologeanu.

■ Dialog și recital poetic cu tema "Cultura, purtător de cuvânt al civilizațiilor din toate timpurile", în cadrul proiectului sub genericul "Întâlniri culturale", coordonat de scriitoarea Silvia Giurgiu, avându-l invitat pe poetul Marian Bărăscu.

■ Recital muzical sub genericul "Muzica de la mic la mare", susținut de elevi ai colegiilor de arte din București, eveniment organizat împreună cu Fundația Culturală "Cronos".

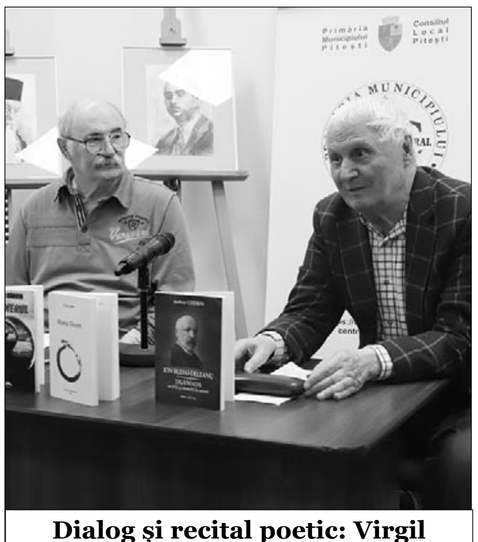
■ Prelegerea cu tema „Mihai Eminescu, Poetul cu Ochii de Stele și Inima Plină de Dor", în cadrul proiectului sub genericul „Mari Iubiri ale Literaturii Universale", coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română/engleză Raluca Hana Sandu, având-o invitată pe traducătoarea și profesoara de limba arabă/germană Etuș Ciomoș.

■ Prelegerea cu tema "Religie și postmodernism", în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării", coordonat de psihologul, sociologul, scriitorul și publicistul George Smeoreanu.

■ Prezentarea volumului de proză religioasă "Simplă calea", de Adrian Georgescu, în cadrul proiectului cultural-educativ „Confluențe literare", coordonat de poeta Allora Albulescu. Evenimentul s-a desfășurat sub egida Fundației literare „Liviu Rebreanu", președinte Allora Albulescu.

■ Dialogul cu tema "Cariera universitară exemplară versus drama imensă familială...", în cadrul proiectului „La Vama Vremii", coordonat de scriitorul și publicistul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Mircea Oprean.

■ Olimpiada Națională a Sportului Școlar Faza Județeană Gimnaziu&Liceu – Șah, eveniment coordonat de profesorii de șah din cadrul Centrului Cultural Pitești, dr. Ovidiu Stancu și ing. Andrei Rădulescu.

Dialog și recital poetic: Virgil Diaconu - Șerban Codrin Denk

Lansare de carte: „Douăsprezece cuvinte de inimă bună. Eseuri terapeutice" - Adrian Tase

"Ecouri eminesciene – versuri și lieduri românești".

Invitați la "Cafeneaua literară": Paul Aretzu

"Muzica de la mic la mare"

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

actualitate

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Cât mai departe de tot

Alternativ Quartet este una din puţinele formaţii din România care are posibilitatea de a oferi o serie de experienţe totale în concertele lor. În cel mai recent turneu al lor, i-am prins în concert la Iaşi, în sala Henri Coandă de la Palatul Culturii, un loc în care s-au văzut de-a lungul timpului concerte de muzică clasică, jazz, dar niciodată ceva de o anvergură similară cu ce au putut livra cei de la Alternativ Quartet. Turneul a fost prilejuit de lansarea a două albume, „Deocamdată suntem” şi „Departe de solstiţiu”, albume gândite în aşa fel încât să poată fi simultan relevante fie că sunt ascultate separat, fie că vin unul ca o continuare pentru celălalt. Experienţa totală a venit din momentul când a început concertul şi toată sala a fost acoperită de sunete din ce în ce mai experimentale, acompaniate de lumini care te transportau în nişte zone greu de imaginat la alte concerte. Alternativ Quartet a gândit o poveste cap-coadă în acest concert, o poveste pe care rar o vezi în concertele altor trupe pentru că mai niciodată nu

se ajunge la un nivel al producţiei atât de avansat şi meticulos. Nu a existat detaliu lăsat pe dinafară – până şi pauzele au fost cântărite, măsurate şi lucrate astfel ca spectatorul să înţeleagă cât se putea de mult din dinamica acestui eveniment. Şi dacă nu ai apucat să-i vezi live într-un aşa mediu, poţi experimenta acest sentiment în intimitatea casei, ascultând cele două albume gemene, lansate la finele anului 2023.

Alternativ Quartet a apărut undeva la începutul anilor 2000, fiind una dintre primele trupe de post-rock din România care s-a aruncat de la bun început într-o zonă experimentală pentru acele vremuri, lucru care le-a adus şi notorietate. În piesele de la începuturi se puteau auzi influenţe precum Sigur Ros sau Mogwai, dar de fiecare dată acestea erau transportate mai degrabă înspre sunetul lor inconfundabil, reuşind să iasă în evidenţă de fiecare dată. Între 2013 şi 2019, trupa a trecut printr-o perioadă de pauză, sau mai bine zis o perioadă de metamorfozare în proiectul Iglu, care a lansat albumul „Stasis”, cu un sound mai personal şi mai eclectic. Revenirea a venit în anul 2020 cu ceea ce formaţia numeşte a fi un nou început, acest început fiind marcat de lansarea celor două albume, „Deocamdată suntem” şi „Departe de solstiţiu”.

Cele două albume creează o tensiune muzicală extrem de plăcută, care te poartă într-o varietate de zone. E ca şi cum te-ai simţi în acelaşi timp foarte pierdut, dar şi foarte sigur pe busola care te îndrumă fără greşeală către un nord care parcă devine maleabil în aşa fel încât să te tragă către liman. Piesa „Suntem departe de solstiţiu” are în cele aproape 18 minute un mod inedit de a te conecta la o forţă pe care de la un punct încolo nu mai vrei să o stăpâneşti, ci o laşi să te controleze cu toată încrederea posibilă. Şi pentru ca transa să fie completă, versurile piesei te asigură că totul are să fie bine într-un final în care lumea poate să aibă un viitor: „îţi spuneam în şoaptă două mari secrete/ mult prea multe lucruri nu s-au întâmplat/ aşteptam o revoluţie c-altădată/ nu ştiam că eu voi fi cel condamnat/ am iubit fără-nceput, am fost o armă/ nu ştii cât ne-am învârtit în jur l-altar/ spune-mi cine-a fost cu noi să ardem totul am promis atunci şi-n continuare vreau.”(Suntem departe de solstiţiu)

Piesa „Noiembrie te rog” este una dintre cele mai intense de pe cele două albume, ducând serios către spoken-word şi performative-poetry făcut la cel mai înalt nivel, fiind acompaniată de versuri cu o superbă încărcătură emoţională: „fără să ne dea nume/ fără sa te strige/ am ştiut că nu vei fi cu mine/ nu ard mănăstiri în zare/ nu ard catedrale/ nu ard mâini muncite încă goale/ cum să facem când ne-omoară/ se scurtează timpul/ nu cred că ne va salva/ sfârşitul /dar simt că n-am iubit degeaba/ simt că n-am dat totul/ în veci nu vor putea/ să ne ia locul.” (Noiembrie te rog)

De pe albumul îngemănat „Deocamdată suntem” este cu adevărat remarcabilă piesa „La nord sunt peştii ce-au rămas”, un imn cu adevărat al claustrării, o invitaţie la un dans pentru care te-ai pregătit o viaţă întreagă, şi la care vrei să nu ratezi intrarea. Versuri precum: „lumea se-adună/ ajungem la mal/ se lasă liniştea /coboară lăzile/ cu lacrimi în palme/ cu spatele gol/ cu mâini îngheţate/ ne-am întors/ la nord sunt peştii ce-au rămas/ la nord sunt apele, te rog arată-te/ la nord sunt peştii ce-au rămas/ nu ne desparte, sunt prea departe” te pregătesc pentru ceva ce ştii că urmează, şi ajungi să fii ca un paraşutist pe marginea uşii, pregătit să faci saltul cu mintea limpede şi ochii închişi cât doar să simţi fiorii.

Cele două albume care constituie un singur drum către o insulă unde nu mai este vreme de regrete şi amintiri sunt unice în muzica alternativă românească pentru că sunt printre singurele care reuşesc să indice un drum de la un capăt la altul, reuşesc să spună o poveste cu suficient de multe întâmplări încât să te ţină lipit de boxe, şi au în versuri atâta poezie cât n-au adunat mulţi într-o viaţă plină de încercări repetate. Alternativ Quartet sunt la ora actuală cei mai discreţi uriaşi pe care îi avem, capabili să răstoarne totul în calea lor, dar asta doar dacă îşi mai pierd timpul şi cu noi oamenii.

În seria romanelor cu liceeni, de la “Cişmigiu et comp” la “Cireşarii” şi de la “Elevul Dima dintr-a şaptea” la “Muzici şi faze”, mai notaţi un titlu care s-ar putea să vă placă: “Ceaikovski la walkman”. Cartea, a cărei acţiune este plasată în România anilor 2000, a apărut la editura “Paralela 45” şi este semnată de scriitorul braşovean Andrei Dosa.

Bun de tipar

CUM S-A VULGARIZAT AMERICA

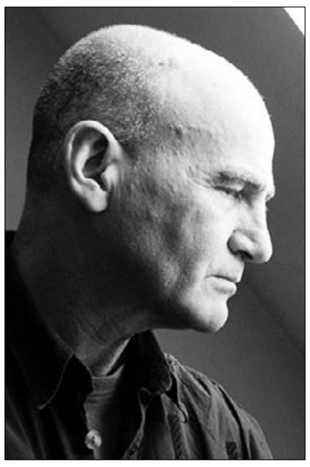
■ O NEAGRĂ INDIFERENŢĂ. În numărul din ianuarie al revistei *Vatra*, Al. Cistelecan se opreşte asupra volumului “Mai mult ca trecutul”, jurnalul Anei Blandiana, publicat recent la editura “Humanitas”, întrebându-se dacă nu cumva publicul de astăzi este incapabil să înţeleagă drama unui scriitor pus sub interdicţia de semnătură, în ultimii ani ai regimului ceauşist. “Se prea poate ca temerile (...) să se adeverească şi Ana Blandiana chiar să constate că publicarea jurnalului interdicţiei (...) nu-i face bine. Sînt însă riscuri asumate, chiar dacă după multe ezitări şi după ce ispita de a lăsa jurnalul pentru o apariţie postumă (...) a cedat în faţa imperativului de a înfăţişa, oricît de riscant ar fi, un portret al epocii construit din instantanee luate la faţa locului. Supărări omeneşti jurnalul cu siguranţă va stîrni, căci portretele multor persoane şi personalităţi care traversează paginile sînt făcute, fireşte, sub impresiile de moment (...) Dar nu aceasta e angoasa cea mai acută din pragul publicării, ci teama că generaţiilor post-comuniste aceste pagini nu li se vor părea doar incredibile, ci de-a dreptul ireale, stranii, imaginare. Cu şocul acestei percepţii – ba, şi mai grav, cu şocul unei negre indiferenţe faţă de însăşi epoca relatată zi de zi – Blandiana pare a se fi întîlnit deja. Şi nu doar în post-comunism, ci şi în prezentul narat, cînd, bunăoară, se întîlneşte pe scările de la Uniunea Scriitorilor cu doi critici optzecişti complet indiferenţi faţă de drama ei sau cînd, la o petrecere familială, întîlneşte nişte tineri complet dezinteresaţi de altceva decît de sculele performante pentru ascultat muzică ori văzut filme. E o realitate pe care jurnalul o va înfrunta cu riscurile inerente, pentru că, într-adevăr, pentru tinerii de azi nici conceptul şi nici instituţia interdicţiei de semnătură nu mai au nici un sens şi nici măcar nu pot fi concepute. Nici nu mai pomenim de faptul că o asemenea interdicţie nu li se poate părea o dramă şi nici suportarea ei un act de bravură.”

■ LABIŞ, UN OM AL REGIMULUI COMUNIST? George Motroc publică, în numărul din decembrie trecut al *Convorbirilor literare*, un amplu interviu cu Cosmin Perţa, autorul unei noi biografii a lui Nicolae Labiş. Întrebat dacă poetul primelor iubiri a fost un om al regimului comunist sau un tânăr rebel, scriitorul răspunde: Cu siguranţă nu a fost un om al regimului. Credea în marxism, în mod idealist, tocmai pentru că trecuse prin foamete, avea o situaţie materială precară şi credea într-un viitor al tehnicii şi culturii, egalitar, care să aducă prosperitate pentru toţi, nu doar pentru clasele privilegiate sau elite. Credea într-un viitor bun pentru umanitate şi marxismul părea să îi ofere această soluţie teoretică, dar când s-a izbit de modul în care marxismul era aplicat în comunism şi a văzut nedreptăţile a devenit rapid un «element duşmănos», recalcitrant, pentru că Labiş spunea adevărul făţiş şi avea o faimă care îi oferea vizibilitate şi credibilitate. Era un pericol pentru regim şi existau doar două soluţii, momirea şi înregimentarea sau marginalizarea şi excluderea. Găsiţi în carte momente emblematice ale ciocnirilor sale cu regimul, de la ameninţări, excluderi, înscenări, exmatriculări până la celebrul accident. Labiş nu a putut fi asimilat, până la moarte a refuzat să devină membru de partid, deşi presiunile erau enorme în sensul acesta, iar «avantajele» uriaşe. L-au strâns cu uşa, dar demnitatea a fost mai puternică.”

■ ISTORIA PRIN OCHII ADOLESCENŢILOR. În seria romanelor cu liceeni, de la “Cişmigiu et comp” la “Cireşarii” şi de la “Elevul Dima dintr-a şaptea” la “Muzici şi faze”, mai notaţi un titlu care s-ar putea să vă placă: “Ceaikovski la walkman”. Cartea, a cărei acţiune este plasată în România anilor 2000, a apărut la editura “Paralela 45” şi este semnată de scriitorul braşovean Andrei Dosa. În ianuarie trecut pe site-ul revistei *Familia*, Oana Paler conchide: “Dósa surprinde vârsta inocenţei pe un fundal al unor norme (morale) conservatoare, generate de o mentalitate pudibondă, în care despre majoritatea aspectelor interesante pentru adolescenţi mai mult se tace, aşa încât raporturile de comunicare sunt vagi sau prost configurate (...) Mai puţine ca în anii ‘90, dar existente încă. Pe de altă parte, se află tranziţia spre o lume occidentalizată, cu discoteci (la Braşov – No Problem, Hacienda) şi canale TV de muzică (Atomic TV, MTV), dar fără telefoanele sau tehnologia ajunse anexe sau substitute ale vieţii sociale. În lumea adolescenţilor se preiau trenduri comerciale din muzica de afară, asimilate la grămadă, mixate cu cele autohtone sau retro (*Roxette*, *Savage Garden*, *Whitney Houston*, *Faithless*, *Prodigy*, *Paraziţii*, *André* etc.), se desfăşoară activităţi de tipul Balul bobocilor cu DJ) (...) şi concursuri de miss şi mister (despre care părinţii spun că sunt neimportante, «că în câţiva ani o să uite toată lumea cine a fost miss şi mister (...) o să devină şi ei o tanti şi un nene, ca toţi ceilalţi»), apar sălile de forţă improvizate în subsolul liceului şi cultul băieţilor pentru un corp cât mai «lucrat».”

■ DUPĂ 30 DE ANI. Întors în America după 30 de ani, Andrei Manolescu constată, în *Dilema veche* (nr. 1031, ianuarie 2024), că societatea de peste ocean s-a schimbat la faţă: “Imaginea generală a ţării e parcă ceva mai *soft*, poliţiştii nu mai sînt aşa de impresionanţi pe cît erau acum 30 de ani. Astăzi sînt mai apropiaţi de tipul unor funcţionari decît de cel al unor străjeri. Cei de la aeroport sînt însă la fel de încruntaţi şi inconturnabili în misiunea lor de a-i verifica sever pe toţi cei care le intră în ţară. Cu ei nu e de glumă, nici la propriu, nici la figurat. Varietatea automobilelor pare mai mare şi, chiar dacă sînt multe SUV-uri şi camionete de dimensiuni mari, limuzinele, taxiurile şi «vapoarele» pătrăţoase care se bălăngăneau pe şosele acum 30 de ani sînt mult mai rare. Maşinile de dimensiuni normale (pentru ochii unui european), precum şi cele hibride sau complet electrice, constituie o proporţie destul de importantă. Pietonii, →

Alexandru Jurcan

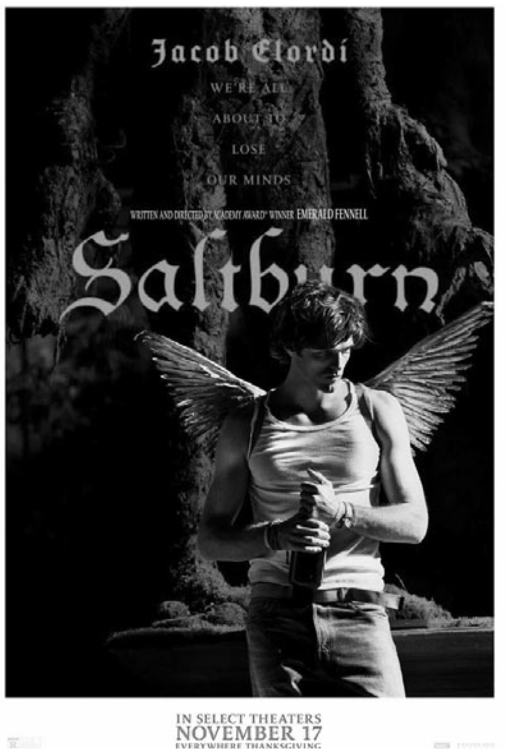
Saltburn - între toxic și visceral

Cum să scriu despre cel mai șocant film al anului 2023, cel adulat, criticat, iubit ori respins? E vorba de *Saltburn*, regizat de Emerald Fennell, care ne-a încântat cu *Promising Young Woman* (Oscar pentru scenariu). Asistăm la un *thriller* psihologic britanic, cu umor negru, sulfuros, dar captivant. Putem afirma că suntem pe o planetă vampirică, seduși de imaginea sublimă realizată de Linus Sandgren.

Oliver (Barry Keoghan) e student la Oxford și manifestă o obsesie pentru colegul său Felix (Jacob Elordi), care îl invită să-și petreacă vara la familia sa, pe moșia Saltburn. Deodată, filmul ne poartă în alte teritorii și pătrundem într-o ambianță hipnotizantă, alături de aristocrația britanică de prin anii 2000. Asociațiile cinefile m-au invadat subit și nu știam în care să am încredere. La început mă gândeam la *Call me by your name*, apoi la *Talentatul domn Ripley*, ba chiar la *Rămășițele zilei*. Un castel labirintic adăpostește un trib aristocratic, bizar, impregnat de obsesii, mistere, opulență, desfrâu, dorințe viscerale. Piscine, șezlonguri, alcool, sexualitate incontrolabilă, perfidie, bârfă, chiar oblomovism – în contrast cu unele reguli stricte, anacronice, mai ales cele referitoare la servirea meselor. Suntem în literatura semnată de Daphne de Maurier, E.M. Forster, Kazuo Ishiguro, Emily Bronte. Faptul că tânărul Oliver pătrunde în acest labirint toxic ne poate trimite și la *Teorema* lui Pasolini... dar acolo miza alegorică mergea în altă direcție. Acel „vizitator" avea relații sexuale cu toți din ciudata familie, dar nu cerea nimic în schimb. Văzând marea sărbătoare de la Saltsburn, în onoarea lui Oliver, am alunecat (pentru o clipă doar) cu gândul la *Cărarea pierdută*.

Un studiu de caractere. Manipulare. Dorința de a fi altul decât ești. De la pasiune bolnăvicioasă la un arivism toxic. Sora lui Felix, Veneția, știe că Oliver e una din jucăriile lui Felix, dar nu poate intui sociopatia avansată a lui Oliver. Vom afla că totul a început de la bicicleta dezumflată, ceea ce probează un calcul diabolic, premeditat, manipulator.

Mă feresc să comit spoilere, mă învârt cum pot ca să nu devoalez ceea ce mă preocupă. Există în film patru scene extrem de șocante (vana, noaptea cu Veneția, mormântul și finalul). Nu cred că am mai văzut vreodată așa ceva. Ar fi multe de comentat. Mă disociez de părerile celor ce consideră filmul „o rușine", apropiindu-mă de cei care îl consideră „un portret opulent al obsesiei și al dorinței viscerale". Interpretarea actoricească e fără cusur. Barry Keoghan, cel care ne-a fascinat în *The Banshees of Inisherin*, ne uimește aici într-un rol complex, nebulos. Jacob Elordi, care a jucat în seriale ușoare, are un farmec magnetic, dovedind un talent ascendent (îl vom vedea în curând în *Priscilla* de Sofia Coppola). Excelentă Rosamund Pike în rolul mamei lui Felix, în ton cu atmosfera fals edenică. Filmul e o poveste gotică somptuoasă, o operă picturală obscură, cu estetică *vintage*. Incisiv, riguros, șocant în săpăturile sale subliminale.

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Viitorul metalic sună bine

Una dintre problemele cu care cred că se confruntă fiecare amator de muzică odată cu trecerea timpului este că trupele și artiștii cu care s-a obișnuit ajung, inevitabil, să plătească tribut vârstei. Adică nu toți sunt Rolling Stones, care prestează în concerte la aproape 80 de ani de parcă ar fi din neamul lui Connor MacLeod din seria de mare succes de pe vremuri, tradusă la noi sub numele de Nemuritorul. Cei mai mulți își pierd energia, unii chiar și vocea, după care ori se lasă de concerte, ori se complac în tot felul de compromisuri cu soliști vocali de rezervă sau alte artificii prea puțin onorante pentru cei care-au fost monștri sacri ai muzicii vremii lor. Când vine vorba despre metalele grele, însă, asemenea trucuri nu merg. Acolo ori ai energie și voce să domini sala, ori pleci acasă. Norocul meu, însă, și al altora ca mine, este că există alternative. Pentru o trupă precum Sepultura, care se retrage în acest an, vin zeci care au tot ce le trebuie ca să le ia locul clasicilor brazilieni, chiar dacă nu prestează fix în cadrul aceluiași gen. Trebuie numai să-i descoperi, fie pe la Rock FM, așa cum am făcut eu cu finlandezii de la Omnium Gatherum sau cu suedezii de la Evergrey, fie în deschiderea unor concerte cu nume mai cunoscute, cum am aflat, de exemplu, despre alți metaliști din țara lui Moș Crăciun, Insomnium, sau despre In Mourning, tot de pe-acolo din zonă. Și lista ar putea continua, pentru că, în umbra trupelor consacrate din domeniu, care, precum Metallica, continuă să umple stadioane, generația următoare de metaliști promite și se și ține de cuvânt. Nu mai e demult vremea garajelor în care se repetă cu gândul la gloria din lumina reflectoarelor, pentru că acum tehnica a avansat la un asemenea nivel încât trupele pot face albume întregi fără să se vadă la față membru cu membru (pandemia a avut și urmări pozitive, pasămite). Plus că nu mai e nevoie nici de mari investiții în promovare și producție, pentru că un computer conectat la rețele sociale poate face, în mâinile potrivite, minuni. Iar rezultatul îl vedem mai întâi pe streaming, după acea prin cluburi mici și mai apoi prin miile de festivaluri care animă vara oricărui fan de muzică. Firește că, dintre toți acești muzicieni aflați la început de drum, puțini ajung să și facă bani din această pasiune. Dar sunt destui pentru ca viitorul fanilor heavy-metal să nu se termine odată cu retragerea celor care au dat nume și prestigiu acestui gen rămas mereu într-un soi de penumbră, niciodată suficient de comercial pentru masa de public, dar mereu aproape de cei care-l caută cu adevărat.

➞în schimb, au proporții mai mari, în general, decât aveau acum 30 de ani (...) Răul provocat de industria fumatului, care pe vremuri nu era nici măcar dezvăluit și cunoscut, pare a fi fost înlocuit de cel generat de industria alimentară (...) Dacă oamenii au mai mult volum, zgîrie-norii construiți mai de curînd sînt mai supli, cu forme mai unduioase (...) Televiziunile și presa au scăzut nivelul (...) Corectitudinea politică se simte, oamenii aflați în situații publice sînt atenți la asta, dar n-am întîlnit cazuri aberante, radicale, deși știu că există. Aș spune că America s-a vulgarizat, că trece printr-o etapă în care se manifestă un fel de super-democratizare, în care aproape orice poate fi justificat și poate deveni chiar un drept, în care oricine se poate considera îndrituit să dea lecții, să-și impună propria sa viziune (fie ea cît de ineptă), iar influența opiniei publice (în special a laturilor ei foarte vocale) a căpătat periculos de multă importanță (...) Egalitarismul la nivelul cel mai scăzut și populismul își fac cu ochiul peste categoriile oamenilor rezonabili și decenți."

■ EROUL E ĂLA CARE-L CAFTEȘTE PE NEA NICU. Pe site-ul revistei Tomis, puteți citi un simpatic interviu cu Irina Margareta Nistor, «vocea filmelor», care încearcă să explice tinerei Zoe Caraiani care erau super-eroii tinereții noastre: "Pentru români, de exemplu, până în '89 (...) supereroul însemna Bruce Willis, însemna Chuck Norris, Schwarzenegger, oricine dădea un pumn și o palmă, că ziceau «mamă, vin ăștia, îl caftesc pe Nea Nicu și scăpăm de el!». Pentru noi ăsta era supereroul, să ne înțelegem! Ah, că mai auzisem de un Superman, că nici pe la Batman nu ajunsesem încă, deci îți dai seama că nu ne impresionau. Noi aveam vampirii noștri, nu aveam nevoie de ăștia... ah, că noi nu suntem în stare să facem un film ca lumea, trecem, dar totuși, noi i-am inventat, puțin respect, cred că trebuie să ne dea niște drepturi când fac povestea asta cu liliecii, nu? Iar în rest, dacă mergi pe un Spiderman, nu știm cum să-l omorâm mai repede! Știu, dacă-l omori de dimineață, îți merge prost, dacă-l omori seara, e un semn bun, am înțeles, da' totuși..."

ARGUS

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări de GEORGE TRIF DRAGOBETE.

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Pitești**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

litere

Chen Xiaoou

Short BIO: Chen Xiaoou, who lives in Kunming, China, devotes almost all his leisure time to haiku reading and composing. His poems have appeared 228 times on journals like Haiku Foundation (US), Akita International Haiku Network (Japan), Haiku Xpressions (Australia), Enchanted Garden (Romania) and Asahi Shimbun (Japan). Four of Xiaoou's pieces were selected as Haiku of the Week at Japan Society (UK). He is also a special contributor to Akita Network and Brass Bell (US).

Scurtă biografie: Chen Xiaoou, care locuiește în Kunming, China, își petrece aproape tot timpul liber citind și compunând haiku-uri. Poemele sale au apărut de 228 de ori în reviste precum *Haiku Foundation* (SUA), *Akita International Haiku Network* (Japonia), *Haiku Xpressions* (Australia), *Enchanted Garden* (România) și *Asahi Shimbun* (Japonia). Patru dintre poemele sale au fost selectate drept „Haiku-ul săptămânii" de către Japan Society (Marea Britanie). El este, de asemenea, colaborator special la *Akita Network* și *Brass Bell* (SUA).

vreme vântoasă
spumă albă pe
stânci negre

***

dusk walk
I keep stepping into
my own darkness

plimbare în amurg
pășesc mai departe
în propria-mi întunecime

***

squally weather
white foam against
black rocks

vreme vântoasă
spumă albă pe
stânci negre

***

sheep farmers' valley
a ruddleman arrives with
his horse and van

valea crescătorilor de oi
un negustor de ocru sosește
cu un cal și un furgon

***

so many arrows
they fight the enemy
in the shade

atâtea săgeți
ei se războiesc din umbră
cu dușmanul

ADRIAN PRYKOP - Compoziție

***

country road
restless sleepers joggle
against one another

drum de țară
bârnele jucăușe se lovesc
una de cealaltă

***

coming shadow
let's move further
over there

umbra se apropie
să ne ducem mai departe
dincolo

***

dark night
I lie in the wilderness
watching the past

noapte întunecată
stau întins în pustietate
contemplând trecutul

***

horse race
his curled hair springs
on his shoulders

cursă de cai
părul cârlionțat îi saltă
pe umeri

***

riverside tree
a falling blossom begins
her longest journey

copac la mal de râu
o floare căzută își începe
călătoria cea mai lungă

***

southern wind
the fragrance of azalea
from my neighbor

vânt din sud
parfumul de azalee
de la vecinul meu

Mihai Tălășman

Născut la 27 mai 1950 în satul Puricani, județul Galați. Absolvent al Facultății de filosofie, din cadrul Universității *Al. I. Cuza* Iași. Profesor de discipline socio-umane la Liceul *Paul Bujor* Berești, județul Galați. Din 2015 pensionar. Participă din 2013 la concursurile lunare ale grupuli RO KU, iar din 2018 la concursul săptămânal al aceluiași grup.

În 2019, la îndemnul și cu sprijinul Maestrului Corneliu Traian Atanasiu, debutează în colecția „Prispa cu greieri" cu volumul intitulat „Licurici aprinși".

Born on May 27 1950 in Puricani, a village in Galați county. He graduated from the Faculty of Philosophy, Al. I. Cuza University, Iassy. Teacher of socio-human subjects at „Paul Bujor" Berești High School, Galați county. Retired since 2015. He has been participating in the monthly contests of the RO KU group since 2013, and in the group weekly contest since 2018.

In 2019, thanks to the prompt and support of Master Corneliu Traian Atanasiu, Mihai Tălășman publishes his debut book *Licurici aprinși (Glowing Fireflies)* in the *Prispa cu greieri (Cricket Verandah)* collection.

soare în amurg –
pierdut printre degete
pumnul de pământ

***

liliac zburând
dincolo de zăbrele –
se ivesc zorii

bat flying
beyond the bars –
the dawn breaks

***

urma unui melc
pe trunchiul copacului –
o viață de om

snail track
on the tree trunk –
human life

***

ceață lăptoasă –
amintirile bunei
mai încâlcite

filmy mist –
grandma's memories
more twisted

***

casa bunicii –
rămas pe vârtelniță
firul poveștii

grandma's house –
left on the spinning wheel
the thread of the fairy tale

***

un far de coastă
pe marea în furtună –
singură mama

a coastal lighthouse
at the stormy sea –
mother all alone

***

seri de brumărel –
pe sub ușile cramei
curg poveștile

October nights –
under the wine cellar doors
stories flowing

***

ziua recoltei –
adunate în palme
alte bătături

harvest day –
gathered in the palms
other corns

***

o noapte albă –
paznic la herghelia
cailor verzi

white night –
I guard a cockeyed
menagerie

***

nopți de insomnii –
amintirile prinse
în jocul ielelor

sleepless nights –
the memories captured
in the dance of fairies

***

soare în amurg –
pierdut printre degete
pumnul de pământ

sundown –
trickling between my fingers
a fistful of earth

***

un stejar bonsai –
bunicul tot mai gârbov
pe zi ce trece

oak bonsai –
grandpa ever more gnarled
as days go by

***

purtate de vânt
petalele macilor –
iubiri apuse

poppy petals
carried by the wind –
faded loves

haiku

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN